

muusika

Nr 1
jaanuar
2010
hind 35.-

Franco Zeffirelli
"Autobiograafiast"

John McLaughlin

Cantores Vagantes

**Mihkel
Poll**

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid jaanuaris

16. jaanuar kell 12.00
Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum
Marju Rootsi klaveriõpilased

21. jaanuar kell 18.00
Mustpeade Maja Valge saal
TMKK solistid ja Tallinna Kammerorkester,
dirigent Risto Joost

22. jaanuar kell 17.00
Tallinna Keskraamatukogu suur saal
TMKK solistid ja kammeransamblid

24. jaanuar kell 12.00
EMTA orelisaal
Marju Rootsi klaveriõpilased

24. jaanuar kell 18.00
Kadrioru loss
Mart Laas (tšello) ja Signe Hiis (klaver)

30. jaanuar kell 13.00
EMTA orelisaal
Tiiu Ranna ja Heili Vaus-Tamme
kammeransambliõpilased

www.tmkk.edu.ee
6576 004

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

6th World Choir Games
Shaoxing / Shanghai
China · July 16 - 26, 2010

You make it happen!

See you in Shaoxing and Shanghai!

A STAR ALLIANCE MEMBER

www.worldchoirgames.com

Intro 1/2010

Ajakiri Muusika soovib seekord head uut aastat uute rubriikidega. Detsembrinumbris alustas süvenemisele kutsuv PAUS, mis pakub sisevaateid kuulsatest ja kummalistest muusikutest. Jaanuarinumbris on esmakordselt rubriik IIDOL, kus Muusika autorid tutvustavad omaenda iidoleid. Avaloos kirjutab Ester Eggert John McLaughlinist. Ajakirja lõpuleheküljel hakkavad järgnema lood pillide ajaloost ja nendega seotud põnevatest seikadest.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kai Tamm** kai.tamm@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Tallinna Raamatutrükikojas**
Laki 26, 12915 Tallinn
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otselkorraldus **23** krooni number
Aastatellimus **305** krooni
Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 215 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Mihkel Poll.
FOTO KAUPU KIKKAS

muusika

KAVA

SOOLO

2 Kristel Pappel. Eneseleidmise aeg. Intervjuu Mihkel Polliga

BAGATELLID

9 Nele-Eva Steinfeld. Uudiseid maailmast

PAUS

11 Mailis Pöld. Küllusesarv. Pärast Franco Zeffirelli "Autobiograafia" lugemist

AKTSENT

14 Virve Normet. Plokkflöödist objektiivselt ja subjektiivselt. 20 aastat stuudiot Cantores Vagantes

IIDOL

17 Ester Eggert. John McLaughlin – mees stiilide ja kultuuride vahel

MODULATSIOON

19 Tiia Teder. Kuulsa Antoníni ja veel kuulsama Ludwigi juures
21 Aimar Ventsel. WOMEX: kirev muusika ja üks nimetaja

IMPRESSIOONID

23 Age Veeroos. "Kadunud hääled" piilarite vahel. Eesti Filharmoonia Kammerkoori kontserdist
24 Loone Ots. Mozarti mõtmed ehk lavastajate kool. Rahvuskooper Estonia lavastusest "Così fan tutte"
25 Sakarias Leppik. Kaks põgusat vaadet pärimuslikule laulule. Korsika vokaalansambli A Filetta ja seto leelokoori Kuldatsük kontserdist
27 Martti Raide. Armutud heitlused jõululaadaga. Liisi Kasenõmme kontserdist sarjas "Vocalissimo"
28 Ivo Heinloo. Airi maailmas pole inetusel kohta
29 Julia Kahro-Reinman. "Fiesta de la guitarra" – kitarrimuusika austajate pidu
30 Leelo Kõlar. Millise pilli taha istuda? Lembit Orgse kontserdist "Tundeline teekond läbi mõistusesajandi"

BAGATELLID

32 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

35 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

38 Valik jaanuari muusikasündmusi

PILL

41 Kristel Aer. Orel – miks ta selline on?

SOOLO

Eneseleidmise aeg

Intervjuu Mihkel Polliga

KRISTEL PAPP
muusikateadlane

Mihkel Poll (s 1986) on üks Eesti säravamaid noori interpreete. Ta on õppinud Nõmme Muusikakoolis (õp Helve Kuuskmann), Tallinna Muusikakesk-
koolis (õp Maigi Pakri ja prof Ivari Ilja) ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias (prof Ivari Ilja), kus on praegu ka magistriõppes. Paralleelselt sellega täiendab ta ennast ERASMUSE stipendiumi toel Londonis, mainekas kõrgkoolis Guildhall School of Music and Drama (prof Ronan O’Hora).

Meie vestlus toimus 11. detsembril 2009. aastal, päev varem oli Mihkel Poll just Eestisse jõudnud.

Tulid eile jõuludeks koju oma praegusest õpingupaigast Londonist. Mida sa sellest linnast arvad?

London on ühest küljest tõeline kultuurilinn, väga palju pakkuv alates maalikunstist kuni kontsertideni. Interpreete, keda siiani olen kuulnud helisalvestistelt, võin nüüd kuulata kontserdisaalis. Seal juhatabki Ricardo Muti või mängib Maurizio Pollini. Või lähen kunstigaleriisse ja seal ongi tõesti Turner ja muidugi veel paljud teised kunstnikud. Samas kipub valitsev meelsus olema pigem midagi muud. Tohutud inimmassid, meeletult eri rassidest inimesi, sagimine ja agressiivne ühiskond. See justkui ei sobi kokku sealse põlise kultuuriga. Tuleb ennast sundida irduma eklektilisusest su ümber ja nautima seda, mis on seal väga head.

Kas London oli sinu jaoks parim valik?

Jah, sest sinna on koondunud suur osa maailma kultuurielust. Peaaegu kõik käivad sealt läbi – võtmefiguurid, need, kellest sõltub midagi nii kontserdielus kui ka muusikatööstuses. Seal on võimalik olla fookuses, tuiksoonel. Ma ei tea, kui paljudele inimestele Londonis tegelikult elada meeldib, aga vähemalt mingi aeg on seal kasulik olla. Hiljem, kui interpret on juba oma tee leidnud, võib elada juba ükskõik kus. Aga London on just koht, kus ennast leida ja teistele tutvustada, olla n-ö kättesaadav. Seevastu majanduslikult on seal elada raske, kõik on väga kallis ja kohati ka tobe... Kui mõelda, et Londonis on nii palju asju, mis on tülikad, siis peab olema palju põhjusi, miks inimesed sinna ikkagi trügivad, ehkki London on niikuinii täiesti ülerahvastatud.

Kas sa pead ka õppemaksu maksma?

Praegu olen ma Londonis tänu ERASMUSE stipendiumile (Euroopa Liidu haridusprogrammi kuuluv kõrgharidusele suunatud stipendium). Just üleile tegin sisseastumiskatsed Guildhall Schooli magistriõppesse. Tulemus selgub nädala jooksul. Põhimõtteliselt võiks sealt siis saada ka stipendiumi. Õppemaks on 7000 naela aastas, mis on soliidne summa.

Mida sa eksamil mängisid?

Nõutud oli umbes tunniajane kava, komisjon ise valis, mida kuulata. Mul oli kavas Mozarti sonaat, Chopini neljas skertso, kaks Ligeti etüüdi, paar väikest Rahmaninovi teost, Šostakovitši esimene sonaat, Raveli "Ondine". Lõpuks mängisin Mozarti sonaadi esimese osa, Rahmaninovi prelüüdi ja Ligeti ühe etüüdi, kokku veerand tundi. Nii see tavaliselt seal käib. Magistrantuuri sisseastumine oli tegelikult üks põhjusi, miks ma ERASMUSEga Guildhalli läksin. Vaatama, kuidas asjad sujuvad, kas ma tahaksin sinna jääda, mitte lihtsalt minna nagu *tabula rasa* katsetama. Mul tekkis hea klapp oma klaveriprofessori Ronan O'Horaga, nii et püüd selles koolis edasi õppida oli loomulik jätk alustatud protsessile. Inimlik kontakt enne mingit olulist sündmust on tänapäeval üha tähtsam. Niikuinii on kõik subjektiivne. Muusikamaailm põhinebki tänapäeval järjest rohkem ainult inimkontaktidel, sest kvaliteetseid mängijaid ja häid muusikuid on tohutult palju. Kui on valida, keda kutsuda esinema, eelistatakse seda, kelle mängu on kuulnud või keda usaldusväärne allikas on soovitanud. Siin ei ole mingit objektiivsust või võrdseid võimalusi. Muidugi pead hästi mängima, aga edasine sõltub sageli nendest, kellega kokku satud.

Kuidas sa õppisid tundma oma praegust klaveriõpetajat?

Professor Ivari Ilja kaudu. Ronan O'Hora oli koos temaga Riias

Esinemas Vanalinna Muusikakoolis.

Vitolsi-nimelise konkursi žüriis, sealt see kontakt tekkis. O'Hora tundus olevat väärt pedagoog ja hea inimene, keda võib usaldada. Temast ei õhku suurlinlikku kõrkust. Ta on iirlane, aga elanud valdavalt Inglismaal, juba mõned aastad on ta Guildhalli klaveriosakonna juhataja. Kuna Eesti Muusika- ja Teatriakadeemial on ERASMUSE raames vahetusprogramm Inglismaal just Guildhall Schooliga, siis läks kõik väga sujuvalt.

Mitu korda nädalas sa tunnis käid?

Traditsiooniks on seal kord nädalas 60 minutit. Õnneks on Ronan O'Hora oma ajaga tavapärasest heldem ning ei teki tunnet, et professor mõõdab minuteid advokaadile omase täpsusega. Olen tal paar korda ka kodus tunnis käinud.

Üldse, kui rääkida sealsest mentaliteedist, siis tuleb arvestada, et kedagi peale sinu enda tegelikult ei huvita, kuidas sul läheb ja mida sa teed. On sinu enda sügavalt isiklik asi, kas tahad mängida ja kui palju. Sa lähed tundi, sulle antakse nõu, aga keegi ei hakka sinust midagi välja kiskuma. Selles suhtes meil Eestis ollakse veidi ära hellitatud: kuna meil on väike maa ja vähem on seega suuri talente, siis andekat õpilast võetakse palju tähtsamana ja hoolitatakse tema eest, ta tunneb ennast erilisemana. Õpetaja suhtumine õpilasse on väga isiklik, ta on nagu lapsevanem või väga lähedane inimene, ta paneb oma tegevusse rohkem hinge. Või muretseb, kui õpilasel ei lähe hästi, helistab ja küsib ja ajab teda taga. Seal seda ei tehta, kui sa ei taha harjutada või tunnis käia, on see su enda otsus.

Kas meil on ehk isegi liiga palju õpilasest iga hinna eest tulemuse "välja kiskumist", nii et ka kohutavalt laisk, huvipuudseta inimene veetakse läbi?

Ka andekad inimesed on vahel natuke laisad. Ehk on see ka Eesti mugavus, ei ole pidevat nõelatorke tunnet, kuidagi saab ju ikka eksamil läbi. Ja lõpuks saabki. Konkurents pole eriti tihe ja õppimine on tasuta. Inglismaal on muusikaõppimine väga kallis, eraõpetus maksab väga palju. Muusikakoolid seal praktiliselt puuduvad. Tänu meie muusikaharidussüsteemile oleme tegelikult väga soodsas olukorras, vaja on ainult viitsimist tööd teha. Tuleb teadvustada, et pillimäng on raske, peab tunde harjutama ja sellest ei pääse üle ega ümber, ükskõik kui uuenduslikult läheneda. Kui tahad mängida Chopini etüüdi või Beethoveni sonaati, siis oled pidanud tegema teatava töö juba lapsepõlvest peale. Aga tänapäeva ühiskond on muutunud üha hedonistlikumaks, inime-

sed tahavad võimalikult lihtsalt võimalikult palju, pingutamist püütakse pigem vältida. Nii et rõõm tööst või tööga saavutatust muutub üha vähem tähtsaks. Ka vanemate poolt ei ole enam nii suurt huvi ja panust lapse muusikaõpingutesse kui varem.

Kui vanalt sina hakkasid klaverit õppima?

Olin kuueaastane.

Kes selle otsuse tegi? Kas ema ja isa?

Kuna isa Siim Poll on pianist ning ema Kadri Hunt on koorijuht ja laulja, siis kujunes nagu iseenesest, et öde õppis viiulit, mina klaverit. Õppisime algul Nõmme Muusikakoolis. See oli mugav, sest elasime seal kandis, isa töötas selles koolis. Et ema oli käinud Inglise Kolledžis, siis oli plaan ka mind sinna õppima panna, sest erilisi muusikalisi andeid ma algul ei ilmutanud. Olin palju haige, mul ei olnud head lauluhäält. Ma ei püsinud hetkegi paigal, klaverimäng oli selle poolest hea, et sundis end mobiliseerima. Nõmme Muusikakoolis õpetas mind Helve Kuuskmann, väga lahke ja kannatlik inimene, keda ma arvatavasti tohutult tüütasin – tahtsin tundides muudkui “Koerapolkat” mängida, kuni lõpuks jõudsimme kokkuleppele, et kui olen tunnis hea poiss, võin tunni lõpus ühe korra seda lugu esitada.

Kas “Koerapolka” meeldis sulle siis nii väga?

Nojah, ju see on vist üldse lastele intrigeeriv lugu, mustad klahvid ja puha... Eks mulle meeldisid ikka teised lood ka, mäletan näiteks “Indiaanlaste tantsu” ja “Löbusaid oravaid”. Ja õpetaja Kuuskmann ilmselt leidis, et minu tüütu ja püsimatu loomus võib hiljem kajastuda loomingulises lähenemises muusikale, ning ta leppis Maigi Pakriaga kokku, et tema võtab mind Tallinna Muusikakeskkoolis oma õpilaseks. Pakri oli hästi autoriteetne isiksus ja väiksele poisile sisendas niisugune vanem range pikka kasvu daam kohusetunnet. Kaheksa-aastaselt osalesin konkursil Jürmalas, ja kuigi ma ei saanud teise voo (vanuserühm oli kuni 11. aastani), tõesin sealt alates, et tahan pianistiks saada, ning nii see kuidagi läks. Harjutasin püüdlikult ja tahtsin mängida võimalikult keerukaid lugusid.

Näiteks milliseid?

Kümneaastaselt andis õpetaja Pakri mulle Mendelssohni “Rondo capriccioso”, Chopini Teist ballaadi mängisin, kui olin 13-aastane. Muidugi, laps on laps, ei tea, kuivõrd ma sisuliselt nendega hakkama sain, aga mängu poolest tuli ikka enam-vähem välja.

Kas see oli sportlik huvi või tahtmine ennast proovile panna?

Nii ja naa. Kümneaastaselt mängisin üht pala, mille pealkiri oli “Nõidade tants”, autor ameerika romantik ja klaverivirtuoos Edward MacDowell. See oli põnev ja raske muusika, tekitas tunde, et pianistlik raskus on kooskõlas romantilise muusikaväljenduse intensiivsusega. Seejärel tahtsingi võimalikult ägedat muusikat mängida. Võib-olla on seal ka mingi eneseületuse moment, tahad latist üle hüpata. Või püüdlikkus, sest ma tahtsin üldse kõike, mida nõuti, hästi teha. Raske lugu motiveerib pingutama, nii tehniliselt kui ka muusikaliselt. Maigi Pakri sai minust aru ja üritas repertuaarivalikul laveerida eneseületuse ja mõistlikkuse vahel. Kui ma sain mingi uue loo, küsisin ikka, kas see on piisavalt raske, mille peale ta muigega kinnitas, et on küll. Käisin päris palju laste konkurssidel, kord edukalt, kord mitte, nagu see ikka on.

Kui sa ei olnud edukas, kuidas sa sellesse suhtusid?

Üldiselt halvasti. Ma olen üritanud ennast õpetada ja muidugi elu õpetab ka aru saama, et kunstis, eriti muusikas, objektiivsust ei ole. Mäletan “Eurovisiooni” noorte muusikute konkursi Berliinis: ma ei saanud finaali ja olin väga pahur. Professor Ivari Ilja suhtus asjasse seevastu ülimalt huumoriga. Käisime Berliini ringi ja nägime keelumärki, Ilja ütles: “Nii, nüüd teeme pildi “meid ei lastud finaali””. Olin sunnitud fotole minema. Konkursidel on kõik suhteline. Ühele meeldib üks, teisele teine, ühele kapsas, teisele porgand, ei saa öelda, et üks on parem. Aga ikka tahad ju, et tulemus peegeldaks tehtud tööd ja õnnestunud esinemist. Kahjuks see pahatihti nii pole. Peab õppima võitma ja peab õppima kaotama, mida varem, seda parem. See karastab ja õpetab vaatama ebaõnnestumistele pigem analüüsiva ja kogemusest õppiva pilguga. Muusikule on konkursid tegelikult ainult üks läbiminev etapp.

“Meid ei lastud finaali”. Õpetaja Ivari Iljaga.

FOTOD ERAKOGUST

Milline konkurss on olnud sulle kõige raskem?

Võib-olla viievooruline Rina Sala Gallo konkurss Monzas, Itaalias: olin 18-aastane ja kogu see protsess kokku oli väga kurnav. Oli päris raskeid momente, kus mõni voor või teos ei õnnestunud nii nagu soovisin, see tekitas frustratsiooni, millest tuli üle saada. Viie vooru jooksul võib niisuguseid üles-alla kõikumisi olla päris palju. Finaalis tuli mängida Rahmaninovi Kolmandat klaverikontserti, see oli laupäeval, ja pühapäeval oli lõppkontsert, kus ma pidin kogu selle kontserdi uuesti mängima. (Mihkel päl-

kult olulisim iseenda õnnestunud esinemine konkursilaval, enda üle võidu saavutamine, isegi kui konkreetsele žüriile see parasjagu ei imponeeri. Tähtis on tunne, et konkursil osalemine viib edasi. Kui vaatad hiljem konkursile tagasi, siis avastad, et oled küpsem muusik, sul on uued kogemused, et lavanärv on karastunud. See on enese tundmaõppimise kogemus, isegi ebaõnnestumiste puhul. Väga tähtis on osata probleeme ennetada. Kui kõik läheb alati väga hästi, siis on raske teada, mis võib juhtuda, kui ei ole head tunnet, kui oled väsinud või muul põhjusel häiritud.

“Muusik peab vaatama ja kogema seda, mis on tema ümber, ja seda oma interpretatsioonis peegeldama.”

FOTO KAUPU KIKKAS

vis sellel mainekal konkursil esimese preemia ja orkestri eripreemia). Kuna olime kõik päevad veetnud Monzas, käisime pühapäeva hommikul Milanos, et natukegi midagi näha. See kõik väsitas, mäletan lõppkontserti kui õudset õhtut: alles kell kümme sain lõpuks lavale ja pidin mängima kogu Rahmaninovi – iga löigu algul pidin kogu olemasoleva tahtjõu mobiliseerima, väsimus võimendas närvi ka, õnneks oli emotsionaalne laeng seda võrd tugev, et õhtu lõppes itaaliapärase ovatsioonidega.

Ja mis on olnud kõige meeldivam konkurss? Kas niisugune asi on üldse võimalik?

Pigem oleneb see edust – kui võidada, on ju tore. Samas on tegeli-

Püüdsin kokku lugeda, et oled ajavahemikul 1997–2006 pälvinud kümnel rahvusvahelisel konkursil kokku 13 preemiat (koos eripreemiatega). Kuidas tunned, kas sul on vaja seda konkursside maratoni jätkata või mitte?

Esiteks, konkursid on kaotanud üldse oma varasema mõjujõu, sest neid on nii palju. Kui nelikümmend aastat tagasi võitis keegi Leedsi konkursi, siis võis öelda, et ta jõuab kaugele. Kui tänapäeval keegi selle konkursi võidab, ei garanteeri see veel midagi, ta saab küll hulga kontserte, aga sellega asi piirdubki. Ja nii on väga paljude teiste kuulsate konkurssidega. Sest kontserdiagentuurid nendele üldiselt palju tähelepanu ei pööra: nn “konkursitüüp” on kujunemas üha enam selliseks, kes suudab mängida neli-viis tun-

di muusikat peaaegu tehniliste eksimusteta ja kes vastab kõigi maitsele. Konkursi võitja ei pruugi olla hiljem kontserdilaval sügugi huvitav. Samas on ikka kasulik õppida uut repertuaari, viia vana mingile uuele tasemele, panna ennast proovile. Kui läheb hästi, aitab see ka rahaliselt, samuti saab mingi hulga kontserte. Sinna omakorda võib kutsuda kuulama olulisi persoone. Nii toimib konkurss tänapäeval. Sellepärast ma arvan, et teen ka edaspidi konkurssidel kaasa. Aga on naiivne loota, et kui võidat konkursi, siis avanevad uued horisondid. Inglismaal on palju ettemängimisi, näiteks stipendiumide saamiseks, esinemisteks üksi või orkestriga, jms; olen küsinud, kas see mõjub mainele, kui seal ebaõnnestud. Mulle on öeldud, et ei mõju – sest neid ettemängimisi on nii palju ja nii erinevaid. Igal juhul ei tohi suhtuda konkursi nagu elu ja surma küsimusse.

Meie vestluse algul mainisid sa sõna “eneseleidmine”. Et Londonis on sul eneseleidmise aeg.

See on pidev protsess. Kui lähed lavale, peab sul olema isiklik nägemus esitatavast muusikast, milles tegelikult peegeldub ka laiemalt sinu suhe ellu ja kunsti. Et teose ettekandes, mida on märganud juba tuhandeid kordi, oleks midagi sellist, miks sinu esitust tasub kuulata – omapoolne annus loomingulist energiat või kunstientsentsi. Kui sa mängid Liszti sonaati, siis see on Liszti sonaat, mida mängib Mihkel Poll. Paralleel teatrist: kui näitleja loeb Hamleti monoloogi, ootame, et see oleks niisugune Hamlet, mida pole varem nähtud. Autoril on valmis tekst, mis on omamoodi täiuslik, ent samas ka poolik, sest kui interpreet seda ellu ei ärata, siis seda justkui ei eksisteeri. Kunstniku missioon enda suhtes ning igasuguse arengu alus on omandada ja tugevdada arusaama (niipalju kui see on üldse võimalik) kultuurist ja kunstist ning nende suhtest meid ümbritseva maailmaga, seda nii erinevate kunstimeediumide kui ka lihtsalt mõtiskluste kaudu.

Aga on veel ka publik. Milline on sinu suhe publikuga? Mis on üldse interpreedi tegevuse mõte?

Oscar Wilde on öelnud, et igasuguse kunsti eesmärk on eetiline. Et inimeses, kes kuulab muusikat, vaatab maali, loeb raamatut, tekiksid kõrgemad emotsioonid ja mõtted, et ta saaks paremaks inimeseks. Olen sellega nõus. Usun, et mida veenam on interpreet laval, seda pingsamalt publik teda kuulab ning tõenäoliselt seda tugevama muusikalise elamusega ta kontserdilt lahkub. Igal esinemisel peab andma tükikese endast, ja see on muusiku elukutse raske osa. Olla publiku ees avatud ning mitte lasta end valata ohutundel – see on raske.

Millised pianistid on sind mõjutanud?

Kõigepealt minu praegune õpetaja Eestis Ivori Ilja. Tema on suurepärase näide, kuidas olla muusikaliselt haarav ja veenev ilma ekstravagantsusteta. Tema tõlgendused tungivad tõesti muusika süvakihitudeni. Üldiselt meeldivad mulle vanema põlvkonna pianistid, nagu Horowitz, Sofronitski, Richter, Gilels, Martha Argerich jt. Tihti peale ei ole nende mäng tehniliselt nii perfektned, aga selles on mingi eriline hingus, pühendumine kunsti loomisele, mis kipub tänapäeval tehnilise täiuslikkuse taotlemise juures pahatihti kaotsi minema.

Sinu õpingute juurde tagasi tulles – kas Maigi Pakri õpetasid sind Muusikakeskkooli lõpuni?

Jah, temale võlgnen palju tänu, et ta hoidis just lapsepõlves ning

varases teismeliseeas minu motivatsiooni alal, suutis mind tööle innustada. Sest teatud eas on ahvatlused muudeks tegevusteks vägagi tugevad. Kaheksanda klassi teisest poolest algas paralleelselt koostöö professor Ivori Iljaga, mis osutus äärmiselt oluliseks sündmuseks minu edaspidisel muusikuteel. Temasuguseid pedagooge pole ma kusagil mujal kohanud. Ta on väljapaistev pianist ja suurepärase muusik, temas on ühendatud kõik tõeliselt heale muusikule ja pedagoogile vajaminevad küljed. Tihti peale on nii, et hea pedagoog pole silmapaistev interpreet ja vastupidi. Ivori Ilja aga suudab seda, mida ta interpreedina oskab, suurepäraselt ka õpetades edasi anda. Peale selle on ta väga erudeeritud, temas on arusaamine muusikast, kirjandusest, kunstist ja ka üldse elust laiemalt ühendatud fantaasiarikka keelekasutuse, tabava eneseväljendusega ning oskusega õigel hetkel õigele detailile tähelepanu juhtida. Ivori Ilja tunneb ka põhjalikult interpreedi elu erinevaid külgi – on ta ju ise need kõik läbi teinud. Ta oskab juhendada alates söömisest kuni mõtlemiseni ja suudab adekvaatset nõu anda kõikvõimalike noore muusiku teele kerkivate probleemide puhul. Ta suudab tuua õpilase tema mugavast “emotsionaalsest kookonist” välja, juhtides teda loominguliste otsingute ja oma nägemuse avastamise teele. Ma võlgnen professor Iljale väga palju tänu, need on olnud väga olulised aastad, teatud mõttes ümber kohanemine, täiskasvanuks saamine. Lapselik, naiivne arusaamine muusikast peab ühel hetkel asenduma sügavama arusaamise-ga elukutse vastutusest.

Kuidas sa iseloomustad oma Londoni õppejõudu?

Ronan O’Hora on samuti väljapaistev pianist, annab soliidset hulgal kontserte, praegu mängib ka palju kammermuusikat. Ta on rohkesti plaadistanud, peamiselt klassikalis-romantilist repertuaari: Beethovenit, Brahmsi, Schubertit, Schumanni. Ta on tasa-kaalukas, oskab hästi probleeme lahata. Tal on lai silmaring, ta tunneb kirjandust ja filosoofiat. Meeldiv inimene, kellega on hea suhelda. Kui tal on aega põhjalikuks tunniks, on see väärtuslik aeg. Ta orienteerub hästi Londoni muusikaelus, oskab repertuaari valimisel head nõu anda.

Kes üldiselt repertuaari valib?

Tavaliselt kujuneb see arutelus pedagoogiga. Muidugi peab teos endale meeldima. Kogu töö on siis palju lihtsam ja ka interpreetatsioon loomupärasem. Konkursside kavva kuuluvad tavaliselt klassikaline sonaat, etüüdid, Bach; on hea, kui nendes žanrites on repertuaaris sisse mängitud ja hästi viimistletud teoseid. Mida vanemaks saad, seda rohkem teadvustad endale, mida tahaksid mängida. Praegu on minu jaoks kõige hingelähedasem 19. – 21. sajandi muusika.

Oled esitanud ka harva mängitavat muusikat, näiteks Marje Singi sonaati.

Marje Singi muusikaga tutvusin tema poja Tunne Kelami kaudu. Õppimine oli küllaltki aeganõudev, aga ka omamoodi põnev. Oma maa heliloojaid tuleb mängida. Üldse on vähetuntud teoste seas tõelisi hariteete. Näiteks väga hea helilooja oli Aleksandr Mossolov, kes on teenimatult jäänud varase Šostakoviitši varju. Aga ka Šostakoviitši noorpõlve looming, kas või Esimene klaverisonaat, pole näiteks lääneeurooplaste seas eriti tuntud ning tekitab vahel imestama panevat võõristust.

Äsja ilmus sul Soome firmas Ondine esimene CD “20th Century

Õe Mariga.
FOTO ERAKOGUST

Piano” põneva kavaga, klaverimuusikat aastast 1908 (Ravel) aastani 2008 (Tulve).

CD-le salvestatud teosed on mulle hingelähedased. Kui oled noor ja tundmatu, peab arvestama, et kavas oleks muusikat mitmele maitsele. Aga minu meelest on plaadile jõudnud valikus olemas ka ajastu muusikaline joon.

See oli sul esimene plaadi salvestamise kogemus. Mida kõike on tänapäeval selleks vaja?

Plaaditööstus käib alla, plaate ei osteta ja muusika levib üha rohkem interneti kaudu. Plaadifirmad ei taha eriti midagi kuulda noortest interpretidest, vaid nad annavad välja seda, mis neil on juba varasemast ajast salvestatud, ja püüavad uute projektidega seotud kadusid minimeerida. Seetõttu tuleb endal otsida sponsooreid jne. Plaadi väljaandmine eeldab raha, sobivat salvestuskohta koos sobiva instrumendiga. Eestis niisugust kohta pole, Soome on kõige lähem variant. Salvestasime Espoos Sello-saalis, helirežissöörid olid eestlased Enno ja Viive Mäemets. Salvestamisel peaks interpret olema samamoodi emotsionaalselt avatud nagu kontserdilaval, aga stuudio atmosfääris on seda raske simuleerida, vajab harjumist.

Mis klaverifirmat sa eelistad?

Steinwayd.

Paljud rahvusvaheliselt edukad interpretid kurdavad, et tähtsaks on muutunud “pakend”, pead nägema välja nagu

popstaar. Mõelgem siin kas või selliste lauljate nagu sopran Anna Netrebko või tenor Jonas Kaufmanni “turustamisele”.

Möödapääsmatu on oma internetilehekülj, nagu sinul ka on. Tõsi, vorm on saanud sisust tähtsamaks. Foto ümbrisel või kaanel peab olema mõjuv, sest paljud ostavad CD visuaalse mulje järgi. Samuti on meedia roll võrreldamatult suurenenud. Arturo Benedetti Michelangeli ei suhelnud meediaga ja seda peeti normaalseks, tänapäeval oleks sellise hoiakuga väga raske läbi lüüa. Igal pool on eesmärk raha teenida muutunud liiga tähtsaks. Ühiskond peaks jõudma äratundmiseni, et kultuur on väärtus iseeneses, mis ei ole ette nähtud rahalise kasu saamiseks.

Kas te viuldajast õe Mariga jõuate palju koos mängida?

On tore, kui saab koos musitseerida, meil on hea õe-venna suhe. Eelmisel aastal oli meil suur kontsert Estonia kontserdisaalis, hiljuti Mederi saalis. Mulle meeldib väga mängida kammermuusikat ja ma arvan, et sonaatide või triode mängimine on väga tähtis, see annab oskuse paigutada ennast ansamblimängu. Sellest on abi ka suure ansambli ehk orkestriga mängimisel, orkester annab palju sära juurde, dirigendi ja solisti ühine vaatenurk teosele on siinjuures tähtis. Viimati esinesin koos Põhjamaade sümfooniaorkestriga Anu Tali dirigeerimisel.

Oluline on ka koostöö lauljatega: sellest on palju õppida, kuidas laulja hingab, kuidas ta mõtleb... On oluline luua klaveril laulmise illusioon. Klaver on vist ainuke pill, mis n-ö ei mängi iseenast: kui klaver kõlab nagu klaver, siis on halvasti. Vahel öeldakse, et sa mängid nagu klaverimängija, st toksid midagi. Klaver peaks kõlama nagu orkester või laulja.

Sinu õde läks juba ammu enne sind Inglismaale?

Ta õppis algul Tallinnas, Nõmme Muusikakoolis Leila Eespere juures, siis üheksa aastat Tallinna Muusikakeskkoolis, kõigepealt Tiitu Peäske ning hiljem Ivi Tiviku juhendamisel; seejärel suundus edasi õppima Manchesteri professor Jan Repko klassi. Baka-laureuseõpingud lõpetas ta Londoni nimekas õppeasutuses Royal College of Music sama professori juures. Praegu astus ta seal magistriõppesse.

On sul lihtsam minna Londonisse, kui keegi on juba ees?

Muidugi. Kui ma midagi ei tea, siis helistan õele. Londonis on praegu palju eesti muusikuid: pianist Sten Lassmann, viuldaja Anna-Liisa Bezrodny, tšellist Maarit Kangron, kontrabassimängija ja Siret Lust, nüüd tuleb ka pianist Kristiina Rokaševitš. Viuldaja Mihkel Kerem on õpingud lõpetanud ja elab Londonis. Eestlastest on varem seal õppinud tšellomängijad Silver Ainomäe ja Peeter Altpere, lauljad Oliver Kuusik ja Teele Jõks, samuti pianist Marko Martin ja viuldaja Sigrid Kuulmann. Royal Academys on veel ka komponist Elo Masing.

Ilma perekonna toetuseta oleks selline varakult alanud interpreedielu vist üpris raske?

Perekond on olnud mulle tõesti suureks toeks, eriti ema, kes on minuga koos harjutanud ja tundides käinud ning oli kuni minu 18. eluaastani kaasas konkurssidel. On hea, kui keegi aitab konkursi ajal praktilisi küsimusi lahendada või kuulab saaliproovi. Praegu, kui oleme mõlemad Mariga Londonis, muretseb ema kodus. See olukord ei ole lihtne, ka rahalises mõttes.

Algul oli tähtis ka isa toetus ja eeskuju. Väga palju on aidanud

vanavanemad Märt ja Reet Hunt. Vanaisa õppis konservatooriumis koorijuhumist, vanaema Pedagoogilises Instituudis õpetajaks. Kunagi tegid nad koos ansambleid Elektra ja Koolibri, vanaisa juhendas muusikaliselt ja vanaema seadis liikumise. Õpetajate Majas töid nad lavale lastenäidendeid, mis olid omal ajal väga populaarsed. Vanaisa on üldse mitmekülgseks andekas: ta maalib, komponeerib, kirjutab näidendeid ja jutte. Koos korraldavad nad konkursi "Noor muusik", olen sellest kaks korda osa võtnud. Konkursi eesmärk oli luua lapsesõbralik õhkkond, mitte nii, et valitseb tohuvabohu ja kõik on hüsteerias. Konkursi auhinnaks pole mitte raha, vaid eesti kunstnike teosed. Vanavanemate koostöö on väga hästi sujunud, see on olnud õnnelik elu.

Muusikuks olemine on ju meeskonnatöö – õpetaja, vanemad ja perekond, sõbrad. Kodu on siinjuures väga tähtis. Vanavanemad tahtsid meile Mariga anda n-õ kuldse lapsepõlve, mida nad ka tegid. Turvaline lapsepõlv annab interpredile teistsuguse valmisoleku mõista kunsti, tunnetada inimlikku soojust. See on vahest olulisem kui karmides tingimustes kasvatatud paks nahk.

Mis sind kui interpreeti peale perekonna ja lähiringi toetuse veel aitab?

Kirjandus, kontserdid, kunst. Pikk sõit Londoni metroos on selles suhtes soodne, et saab lugeda. Näiteks Balzaci. Või Tšehhovit, kes on väga peenekeelne autor. Huvitab ka kultuuriajalugu.

Londonis on sissepääs enamikusse riiklikesse muuseumidesse tasuta ja ma naudin seda väga. Näha Turneri, Monet maale originaalis... Emotsionaalne tagasiside, mida sealt saan, on väga väärtuslik.

Palju jõudu annab loodus, just kodune põhjamine loodus. Ka eestlase iseloom on minu meelet sarnane meie loodusega: kinnine, aga siiras. Kas või juba looduse pärast ei tahaks Eestist kaua eemal viibida. Oleme oma maaga seotud. Minu vanuses, 23-aastaselt, on juba raske ennast identifitseerida muuga, kui selle maaga, kus oled üles kasvanud. Muusik peab vaatama ja kogema seda, mis on tema ümber, ja seda oma interpretatsioonis peegeldama. Mida rohkem maailmast aru saad ja sügavamalt tunnetad, seda haaravam on sinu ettekanne.

NELE-EVA STEINFELD

pianist

Arvo Pärti "In Principio" on Grammy nominent

Grammy auhinna tänavuste nominentide seas on Arvo Pärt, kes kandideerib parima nüüdismuusikateose kategoorias teosega "In Principio". "In Principio" on kirjutatud 2003. aastal segakoorile ja orkestrile ning on pühendatud dirigent Tõnu Kaljustele. Teos on salvestatud ka ECMi samanimelisele plaadile, kus seda esitavad Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel. Veel kõlavad plaadil "La Sindone", "Cecilia, vergine romana", "Da pacem Domine", "Mein Weg" ja "Für Lennart in memoriam". Peale Arvo Pärti kandideerivad parima nüüdismuusikateose kategoorias veel George Crumbi "The Winds of Destiny", Yehudi Wyneri klaverikontsert "Chiavi In Mano", Roberto Sierra "Missa Latina Pro Pace" ning Jennifer Higdoni "Percussion Concerto".

Parima klassikaalbumi kategoorias võistlevad Grammy auhinnale tänavu plaadid, kus kõlab Leonard Bernsteini Missa, esitajaks Baltimore'i sümfooniaorkester Marin Alsopi juhatusel, Mahleri Kaheksas sümfoonia San Francisco sümfooniaorkestri esituses, dirigent Michael Tilson Thomas, Raveli "Daphnis ja Chloe", esitajaks Bostoni sümfooniaorkester, dirigent James Levine ning Šostakoviči "Nina" Maria teatri orkestri ja Valeri Gergijevi esituses.

Grammy nominendid ooperi valdkonnas on tänavu Britteni "Billy Buddi", Messiaeni "Saint François d'Assise'i", John Museto "Volpone", Šostakoviči "Nina" ning Tan Duni "Marco Polo" esitused. Vokalistide kategooria nominentide seas on tenor Juan Diego Florez, sopran Renée Fleming ning metsosopranid Susan Graham, Anne Sofie von Otter ja Lorraine Hunt Lieberson. Lisaks antakse Grammy auhind välja ka kammer-, soolo-, orkestri- ja koorisutuse eest ning parimale produtsendile ja parima helitehnilise teostuse eest. Grammy auhindade kätteandmise pidulik tseremoonia toimub Los Angeleses 31. jaanuaril 2010.

York Höller, Grawemeyeri preemia tänavune laureaat.

Grawemeyeri preemia 2010 võitis York Höller

Grawemeyeri preemia 2010 võitjaks osutus saksa helilooja York Höller (s 1944), kellele tõi 200 000 USA dollari suuruse võidu kuueosaline orkestriteos "Sfäärid". Grawemeyeri Fond Louisville'i ülikoolis annab igal aastal välja viis preemiat kogusummaga üks miljon USA dollarit ning seda teoste ja väljapaistvate ideede eest kunsti-, teaduse- ja humanitaarvaldkonnas. Grawemeyeri muusikaauhinda peetakse maailma mainekaimaks kompositsiooniahinnaks, mida võrreldakse sageli Nobeli auhinnaga. Auhind anti esmakordselt välja 1985. aastal ning läbi aegade on selle võitnud näiteks heliloojad Witold Lutosławski, György Ligeti, John Adams, Pierre Boulez, Kaija Saariaho ja György Kurtág.

Hölleri "Sfäärid" (2001–2006) valiti välja ja 136 laekunud helitöö hulgest. See on 40 minutit kestev orkestriteos, mis olevat inspireeritud möödunud aegade muusikastiili-

dest, kirjandusest, õhust, veest, maapinnast, tulest ja kreeka filosoofiast ja mille helilooja pühendas oma 2006. aastal lahkunud abikaasale Ursulale. Teos kanti esmakordselt ette 2008. aastal, mil seda esitas Kölni raadio sümfooniaorkester Semyon Bychkovi juhatusel. York Hölleri teoseid, mille hulgas on näiteks ooper “Meister ja Margarita” (1989) ning mitmed elektroonilised kompositsioonid, on esitanud sellised kollektiivid nagu Chicago sümfooniaorkester, Berliini Filharmoonikud, Ensemble InterContemporain, Ensemble Modern ja Arditti kvartett. Helisalvestis teosest “Sfäärid” ilmub Saksa plaadifirmalt NEOS järgmise aasta aprillis.

Glenn Gouldist valmis uus dokumentaal-film

Kanada pianistist Glenn Gouldist on viimase paarikümne aasta jooksul valminud õige mitmeid dokumentaalfilme, mis püüavad lahti seletada selle ekstsentrilise ja geniaalse muusiku vastuolulist olemust. Nende filmide rida (kuhu kuulub näiteks François Girardi “32 lühifilmi Glenn Gouldist” jne) sai tänavu täiendust. Nimelt valmis Peter Raymontil uus linat eos pealkirjaga “Genius Within: The Inner Life of Glenn Gould”. Filmi loomisel toetuti Gouldi lähemalt tundnud inimeste intervjuudele ning samuti pianisti enda mõtetele, mida ta eluajal arvukalt televisioonis ja raadios avaldas.

Peter Raymonti eesmärk on näidata uue filmi kaudu Gouldi inimlikku poolust, sest senini on filmides rõhutatud enamasti Gouldi erandlikkust ja müstilisust, lähtudes tema lavakarjäärist ja avalikkusele tuntud poosidest. Seda, et Gould oli geenius, värske filmi autor muidugi ei eita, ent ta püüab oma linat eoses uurida lähemalt muusiku isiklikku elu, sealhulgas Gouldi pikaajalist armusuhet kunstnik Cornelia Fossiga, ning vaatluse all on see- gi, kuidas publikule tuntud fassaad Gouldi eksistentsi üle võimust võttis. Film esilinastus 13. septembril 2009 Toronto rahvusvahelisel filmifestivalil.

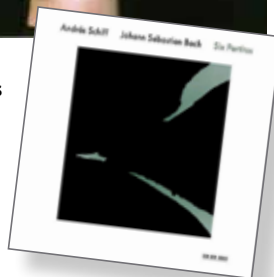
Värske Bachi-interpretatsioon Andrés Schiffilt

Kõrgetasemelise interpretatsiooniga rõõmustab publikut pianist Andrés Schiff, kel ilmus 2009. aasta lõpul plaat Johann

Pianist Andrés Schiff ja tema uus ECMi plaat.

FOTOD INTERNETIST

Sebastian Bachi partiitadega. CD on salvestanud ECM, firma, mille Briti muusikaajakiri Gramophone tunnistas 2009. aastal parimaks plaadifirmaks. Bachi partiitad pole Schiffile ECMiga viimasel ajal sugugi ainus projekt, varem on ECM Schiffi esitustest välja andnud veel “Goldbergi variatsioonid” (2003) ning Leoš Janáčeki klaverimuusikat. Viimaste aastate suurimaks projektiks oli aga Beethoveni 32 klaverisonaadi salvestus, mis koos neli aastat väldanud Beethoveni kontserdiseeriatega tekitas muusikamaailmas palju kõneainet.

Kui Glenn Gould ja Rosalyn Tureck olid teerajajad Bachi muusika modernsel klaveril esitamisel, siis Andrés Schiffi võib pidada tänapäeval õigustatult üheks paremaks Bachi muusika tõlgendajaks terves maailmas, kellele pakub vist kõige rohkem konkurentsi Murray Perahia, kes salvestas 2008. aastal Bachi partiitad Sony plaadifirmas. Andrés Schiffi repertuaar koosneb valdavalt saksa muusikast, alustades Bachist ning lõpetades Schumanni ja Mendelssohni loominguga. Mitmes intervjuus on pianist väitnud, et teda köidavad

eelkõige need heliloojad, kelle looming läh- tub Johann Sebastian Bachi muusika tradit- sioonidest.

Enne kui Schiff Beethoveni sonaa- ditsükleid esitama ja salvestama asus, oligi ta pikka aega pühendunud eelkõige Johann Sebastian Bachi loomingule uurimisele ning nii partiitade (Decca 1985) kui “Goldbergi variatsioonide” (Decca 1990) puhul on ECMi märgi all tegemist kordusväljaande- ga. Kuigi Schiffi 1980–1990. aastatest pär- nevaid Bachi loomingut tõlgendusi peeti sa- muti äärmiselt kõrgetasemeliseks, on siiski paarkümmend aastat kestnud tihedat uuri- mise-esitamise tööd ning ECMi suurepära- ne salvestuskvaliteet võimaldanud sündida uuel Bachi partiitade plaadil, mis kuulub oma taseme poolest kahtlemata tänapäe- vaste Bachi-salvestuste tippu.

Lahkus sopran Elisabeth Söderström (1927–2009)

20. novembril suri 82-aastaselt tunnusta- tud rootsi sopran Elisabeth Söderström, kelle rahvusvaheline lavakarjäär kestis üle viiekümne aasta. Noorena näitlejaks saada soovinud neiu jäeti omal ajal draamakooli ukse taha ning erilise muusikalise ande ilm- nemisel siirdus ta õppima Stockholmi Kuninglikku Muusikaakadeemiasse. Laul- janna professionaalne debüüt toimus aas- tal 1947, mil ta laulis nimiosa Mozarti oo- peris “Bastien ja Bastienne” Drottning- holmi teatris.

1950. aastatel osales Elisabeth Söder- ström edukalt Salzburgi ja Glyndebourne'i festivalil ning tema Metropolitan Opera debüüt toimus 1959. aastal, mil lauljanna kanda oli Susanna roll Mozarti ooperis “Figaro pulm”. Metropolitan Operas tegi ta läbi aegade kaasa veel sellistes ooperites na- gu Gounod’ “Faust”, Donizetti “Armujook” ning Puccini “Boheem”. 1960. aastal debü- teeris sopran Londonis Covent Gardeni la- val, jäädes sellegi ooperimaja sagedaseks la- vakülaliseks pikkadeks aastateks.

Ooperiajalukku on Söderström jäänud Leoš Janáčeki ooperite kangelannade ke- hastajana. Samuti astus lauljanna sageli üles kammerlaulu kavade- ga ning tema sageda- seks lavapartneriks oli pianist Vladimir Ashkenazy. Elisabeth Söderström lõpetas aktiivse lavategevuse 1999. aastal. Tema vii- maseks rolliks oli krahvinna Tšaikovski oo- peris “Padaemand”.

Küllusesarv

Pärast Franco Zeffirelli "Autobiograafia" lugemist

MAILIS PÖLD

vabakutseline

Sir Franco Zeffirelli arvates on inimese elus kaks kaalukat tähist: kahekümnend ja kaheksakümnend sünnipäev. Kahekümneaastaselt on aeg tervitada elu, kaheksakümneselt aga paslik teha kokkuvõtteid – edasist eitamata, unistusi maha matmata. Sest unistused toidavad tegelikkust. Kaheksakümneselt tavatses Zeffirelli öelda, et ta on neli korda kahekümnend aastat vana; autobiograafiat kirjutama asudes oli tal kaheksakümnend vers-tapost juba seljataga, sestap märgib ta raamatus, et on sündinud hulk aastaid tagasi ning parema meelega ei ütleks, kui palju täpselt. Franco Zeffirelli – too vurrina ringi tuisanu, kes tunneb ooperi, sõnateatri ja filmikunsti hinge, jätkab, käes prints Charlesilt kingiks saanud merevaigust kepp, kirglikult tegutsemist. Ning vanaviisi pillab ta end mitme žanri peale, pillutab oma loovat vaimu eri kontinentidel.

Kohe eessõnas visandab Zeffirelli paar väga sümpaatset mõtet, mis kõlavad umbes nii: keegi ei räägi enda kohta täit tõde ning pigem nähakse enese-eluloolises kirjasõnas just tõe varjamisega kõvasti vaeva. Ühtlasi avaldab ta umbusku üldlevinud seisukoha suhtes, nagu suudaks seda laadi kirjutised tõetruult edasi anda aja vaimu ning ajastu esindajate ehedat olemust. Ei suuda, sest igapäev tajub vaimu ja olemust omamoodi, tegelikkus aga on suhteline mõiste. Zeffirelli leiab, et kuna omaenese minevik tuuakse välja oleviku funktsioonis, siis läheb ka pakendit vaja. Ja pakend võib elu-lookirjutistes olla vägagi särav, tõetuum, mida ta ümbritseb, jälle väga väike. Zeffirelli lisab, et faktimaterjal on raamatus esitatud nii, nagu tema seda mäletab, kui aga kellegi meelest on teisiti, siis antagu talle lahkelt teada.

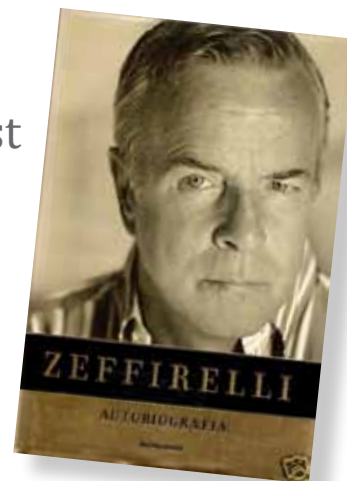
Kriitikameeleta enesepaljustust või ilmeksimatut entsüklopeediat ei maksa lugejal seega oodata.

Kõik, mis elus ette tuleb, on millegi ta-

gajärg. Aeg-ajalt võib tunduda, et elu on juhu mängukann, hiljem selgub, et oli hoopis ettenägeliku Saatuse suunata. Pärilisel korral surmale silma vaadanud Franco Zeffirelli usub vääramatult, et elu tegelik režissöör on Saatus. Ja ettehooldajast Saatus kujundab inimese elu oma plaani järgi.

Keegi ei suuda seda ära arvata, selle olemasolu ilmneb tagantjärele. Noore poisina Lõuna-Itaaliat avastades pääses Zeffirelli Napoli pommitamisest puhtalt ime läbi; pärast partisanisalgas veedetud sõja-aastaid seisis ta äkitselt Firenzes silmitsi käputäie fašistidega – relva külm raud puudutas ta ihu, sihtijaks, nagu pärast selgus, poolvend, kellest tal polnud õrna aimugi. Zeffirelli jäi ellu, sündmuste edasises käigus sai surma poolvend. Saatuse soosiku ja teatrilavade vallutajana, ideedest ja energiast tulvil mehenas sattus ta Orvieto kandi käänulistel teedel ränka avariisse, autoroolis oli Gina Lollobrigida. Tänu Sir Terence Wardile, kirurgile, kes ta sõna otseses mõttes kokku lappis, tänu sisimas pulbitsevale elutahtele võitles Zeffirelli end pimedusest tagasi. Aastakümneid hiljem, kunstiilma eaka korüfeena viisid tervisehädad ta Los Angelese kuulsasse kliinikusse, kirjade järgi justkui oma ala parimate asjatundjate hoole alla. Väntsutavate operatsioonide tulemusena sai ta lisaks valele proteesile külge *Pseudomonas aeruginosa*, nakkuse, mille ravi osutub küll võimalikuks, kuid nägemisest, kuulmisest ja tasakaalust ilmajäämise hinnaga. Kus teadus on jõuetu, seal võib ometigi päästa eluhoog.

Nimedest ei ole mõtet mööda minna, saati veel nii haruldasest perekonnanimest nagu Zeffirelli. Juba ammu seostub see nimi särava ja lummava, elegantse ja esteetilisega, seostub La Scala, Old Vici ja Metiga, seostub näitlejate, lauljate ja dirigentide plejaadidega, igihalja klassika ja armastuse teemaga, Shakespeare'i ja Pirandelloga, evangeeliumide töötluste, ooperfilmidega...

Aga kust see nimi pärit on? Franco Zeffirelli on sündinud väljaspool abielu. Päeval, mil ta Firenzes registreeriti, pidi nende laste perekonnanimi, keda isad polnud omaks tunnistanud, või mingil põhjusel ei saanud tunnistada, algama Z-tähega. Ema pani talle nimeks Zeffiretti (*Zeffiretti lusinghieri, deh, volate al mio tesoro...* Mozarti ooperist "Idomeneo"), ametniku hajameelsuse tõttu läks kirja Zeffirelli. Bürokratia keeles oli Zeffirelli aga N.N. (*Nomen Nescio*). Varakult orvukis jäänud Zeffirelli eest hoolitses tädi; pärast sõda andis isa talle oma nime, kuid Zeffirelli jäi kandma emalt saadud. Kuna Zeffirelli isapoolne suguvõsa on Vincist pärit, siis liigub legend, et sugupuu ulatuvat Leonardo da Vinci endani. Zeffirelli võtab asja huumoriga ning arvab, et hea tahtmise korral võib igapäev, kel juured Vincis, end renessansiaja geeniuse sugulaseks pidada. Kunstipisik ja ilujanu istusid aga Zeffirellilgi sügavalt veres. Sisimas peab ta seda Firenze, oma ainulaadse kodulinna teeneks. Ümbrus vormib vaimu ja ihu, vaistu ja maitset. Zeffirellile on Firenze kui elusolend, ta on Firenze endale südame külge kasvatanud. Enne Rooma minekut ning boheemlaseelu algust jõudis ta Firenzes paar aastat arhitektuuri õppida. Lavakujunduse valdkonda on ta pärastpoole defineerinud kui "arhitektuuri öde". Oma esimese iseseisva lavakujunduse tegi ta Tennessee Williamsi näitemängule "Tramm nimega Iha", ajal, mil ta töötas külg külje kõrval Luchino Viscontiga. Kui ta edasise karjääri käigus ühendas lavastaja, kujundaja ja kostüümikunstniku ameti, toetas teda kulda-väärt oskus valada oma mõtted visuaalsesse

vormi. Õpipoisiaeg sisaldab ka kaht töötühedat kuud Salvador Dalí assistendina. “Keegi ei kasutanud pintsleid nii nagu Dalí,” leiab Zeffirelli.

Ühest küljest oskas ta noorest peast ahvatlustele vastu seista (olgu või ettepanek minna Hollywoodi kindla nädalapalga peale), teisalt ei peljanud riskantseid pakkumisi (nt kutse tuua Londonis Old Vici teatris välja Shakespeare'i “Romeo ja Julia”). Elu keerukaimad valikud on ta teinud ise, jäänuks ta nõuandeid kuulama – olgu või Visconti omi –, poleks ka Londonisse minnekust asja saanud. Zeffirelli on muusade mail ringi liikunud pühasid lehma kummardamata. La Scalas Donizetti “Armujooki” välja tuues sattus teda proovi ajal segama Arturo Toscanini, kes parajasti oli New Yorgist Milanos käimas ning ühtlasi koduteatrist läbi astunud. Aupaklik saatjaskond arvas, et Toscanini tulek õigustab kõike, ka tänaste tegijate töö häirimist. Zeffirelli, kellel tööga on alati olnud kirglik suhe, teatas Toscaninile, et ta on kohtumisest ammu unistanud, kuid hetkel on vana-meister tal lihtsalt tülik ees. Toscanini lahkus sõnagi lausumata. Ja veel. Kord juba endale nime teinud, pole Zeffirelli kartnud uusi väljakutseid. Kui talle 1975. aastal pakuti Pariisis Comédie-Française'is Alfred de Musset' näidendit “Lorenzaccio”, katsetas ta ka Prantsusmaal oma läbiproovitud töötoa-meetodit. See, mis Itaalias ja Inglismaal oli andnud soovitud tulemusi, ähvardas Prantsusmaal karile joosta. Kohe proovide käivitudes andnud näitlejad mõista, et neile olevat esmatahtis keele ilu, Zeffirelli prantsuse keel ei suutvat neid inspireerida. Itaalia- ja ingliskeelses tekstis probleemilt liikuv Zeffirelli, kes seks ajaks oli inspireerinud mitme tähekoogu ja näitlejaid, pidi öelduga nõustuma. Prantsuse keel oli tal nõrgem. Trupi süda tuli sellegipoolest võita. “Harva olen ma tundnud sellist rahulolu nagu “Lorenzaccio” esietenduse järel,” tõdeb Zeffirelli.

La Scalas debüteeris ta Rossini ooperitega “Itaallane Alžiiris” ja “Tuhkatriinu”, esimesele tegi kujunduse ja kostüümid, teisega hakkas lavastaja ja kujundaja ametit ühte haarama, jätkates samal ajal kostüümikunstnikuna. Algaja lavastajana tehnilisi lahendusi kaaludes tabanud ta end tihti küsimuselt: ja mida arvab asjast kujundaja? Zeffirelli jaoks on lavastaja ja kujundaja nagu siiami kaksikud.

Ooperi-, sõnateatri- ja filmilavastaja Sir Franco Zeffirelli.

Esimesed sammud lavastajana ei olnud kerged. Zeffirelli meenutab, et proovi minnes leidnud ta oma vastast halli müüri sarnase ooperikoori, mis vaenulikult ootas, mida tol kujundajal ka lavastajana on pakuda. Liitati oli Zeffirelli pisut hilinenud. Koori esindaja teatanud, et vaheaeg toimub täpselt pärast 50 minuti möödumist proovi ametlikust algusest. Zeffirelli taipas, et esmalt peab lavastaja sõlmima alliansi kooriga, seejärel solistidega. Lavastaja peab lauljaid suunama, peab oskama nende edevust kōditada, peab uudishimu äratama, kuid lavastaja e s m a n e k o h u s on koor elama panna. Ooperikoor pole nimetute etture rivi. Ja kes iganes on näinud Zeffirelli lavastusi, ilmselt nõustub: hingestatud ja virtuosne koor on Zeffirelli tööde jälgendamatuud firmamärke – koor kui vulkaan, mis vajaduse korral hōōgub, sealsamas korraldab ilutulestiku, lennutab lavastust.

Balletti on Zeffirelli pigem vältinud, kuid saatuse tahtel on ta sealtki läbi põiganud. Toeks mõte Djagileville, tōi Zeffirelli 1985. aastal La Scalas välja “Luikede järve”. Tōō baleriinidega ei olnud kuigi vaimustav kogemus, sest “tantsuteatri argipäeva sisuks on tūlid, riukad ja rivaalitsemine”. Kui lauljatel võtvat primadonnaks saamine aega, siis baleriinide kapriisid olevat Zeffirelli sõnul juba karjääri hakul laes.

Pole mõtet koostada nimekirja dirigentidest-koostōōpartneritest, mainigem vaid neid, kellelt Zeffirelli on õppinud. Tullio Serafinilt olevat ta õppinud seda, mida tähendab hāāle ja draama ühine voolusāng, kuidas Monteverdist vōi õigemini Jacopo Perist alates on toimunud *recitar cantando* areng Verdi ja Puccini ooperiteni.

Leonard Bernsteiniga sidus Zeffirellit sūdamesōprus. Bernsteinist rāākides ei saa ta läbi hüperboolideta ning leiab, et “päev Bernsteiniga oli kui neli aastat Yale'i ülikoolis”. Ent ta meenutab ka seda, kuidas ideede maardla Bernstein, too muusika-teatri edumaias juhtfiguur, lõpetas oma päevad maailmast ja sõpradest āralōigatuna. Zeffirelli kirjeldab Metropolitan Operas ūhistsōna valminud Verdi “Falstaffi” ja seda, et kostüümid tegi toonasele lavastusele 90-aastane madam Karinska (kusjuures Barbara Karinska mitte ainult et kavas, vaid tikkis kostüümid i s e).

Carlos Kleiberit peab Zeffirelli sõjajärgsete dirigentide esinumbriks. Ta on āāretult uhke, et Kleiber soovis nimelt teda enda kōrvale, et nad on koos vālja toonud “Othello”, “Carmeni”, kaks “Boheemi” ja kolm “Traviata” lavastust. Kohtumine Kleiberiga avardanud “ta vaatevālja mōōtmatult”. Kleiberi hinnangul olevat draama ja muusika õnnelik liit ooperis lagunenu

siis, kui suri Puccini. Nn uuenduslikesse lavastustesse suhtunud Kleiber halvustavalt ning kui segadus kasvas üle pea, keeldus dirigeerimast. Tihti kurnud Kleiber, et ei suutvat muusikat “näha” lavapildist hoova selgusetuse tõttu.

Kui orkester Viinis enne “Carmeni” proovi algust avamängu esitas, leidnud ukse taga kuulunud Kleiber, et nii tasemel esituse puhul polevat dirigenti vaja, läinud hotelli ja hakanud kohvrit pakkima; keelitamise peale naasnud dirigendipulti, sisimas aga jäänud oma arvamuse juurde: “orkester on sõjavägi, kes ei vaja mitte kindralit, vaid head kaptenit (st esimest viiulit) ning suurepäraseid sõdureid”. Mõte Kleiberile jälitab Zeffirellit tänini. Zeffirelli sõnadest kostab valus noot, kui ta meenutab, et ehkki Riccardo Muti pidevalt toonitab oma sõprust Kleiberiga, “ei juhatanud Kleiber ju Muti võimuperioodil La Scalas enam korraga”. See, kuidas Kleiberi-sugune talent lavalt kõrvale astus ja iseenda maha salgas, millise tähelepanu ja taktiga ta samas teiste tööle kaasa elas, ei anna Zeffirellile hinge- rahu.

Herbert von Karajaniga polevat ta saanud vaielda. Karajanist rääkides läheb Zeffirelli jutt Maria Callasele: kui Zeffirelli isiklikul skaalal seisab Callas üksildase ja konkurentsituna tipus, siis Karajani mõõdupuu järgi polnud Callasele lauljate paremikus kohta. Teadaolevalt on Karajan Callase häält võrrelnud taldrikul krigiseva noaga, Callas jällegi öelnud, et kuna kaks prima-donnat ühte teatrisse ei mahu, siis sinna, kus on Karajan, polevat temal asja.

Ena Teresa, Coco Chanel, Margaret Thatcher, Maria Callas – nemed on Zeffirelli arvates XX sajandi väljapaistvaimad naised. Maria Callasest, tollest inglisi ja demonist, kelles põles kõrgemate jõudude tuli, tollest orkaanist, kes muutis ooperiteatri panoraami, võiks Zeffirelli pajatada lõputult. Zeffirelli on näinud lopsaka soprani muundumist hapra pihaga diivaks, on näinud ta tulekut Itaalia lavadele, olnud tunnistajaks äpardumistele, La Scalasse naasmisele (1951), võidukäigule ja valitsemisele (1951–1957). Ja muidugi on teatri- lukku kinnitunud ka selline mõiste nagu tandem Callas–Zeffirelli. Ka üdini tuttavat rolli olnud Callas nõus ümber mõtestama: lavastaja ülesanne oli ideede kaleidoskoop liikuma panna... ning kui too “iidsete antennidega” lauljanna oli kõik nõuanded

viimseni läbi kaalunud, tegi ta lõpuks valiku. Maria Callast olevat iseloomustanud plahvatuslik energia, vastupandamatu autoriteet, enesekindlus, helgus. Zeffirelli oli see, kes üritas Callast Onassise kuldsetl ja hilt ning öölokaalide poolhämärusest tagasi ooperilavale tuua. 1963. aastal hakkas saabuma märguandeid, et *come back* võib teoks saada. Saigi. Muusikamaailm kuulis taas Callast (“Tosca” Londonis 1964, New Yorgis 1965); kuid pärast Pariisis etendunud “Normat” (1965) olnud selge, “et ooperilavade absoluuti, Callast enam ei ole”. Dirigent Georges Prêtre pakkunud toona välja, et äkki ta laulaks madalamas helistikus: “keegi ei pane tähele, kes aga paneb, sellel on ükskõik”. Maria Callase vastus oli halastamatu: “Mina panen tähele ja minul ei ole ükskõik”.

Zeffirellile on vastumeelt pseudopsühholoogiline urgitsemine, mis püüab justkui jälile saada sellele, mida autor loomise käigus “tegelikult mõtles”. Sellise lähenemise tulemusena pole analüüsi objektiks enam tekst, vaid autori oletatav psühholoogiline seisund loomehetkel. Zeffirelli sõnul ei näita seesugused suundumused üles mingit austust muusika vastu, parimal juhul nad eiravad muusikat, halvimal juhul moonutavad, ooperist aga kujuneb koht, kus lavastajad hakkavad oma allasurutud mina kehtestama. Sel juhul oleks õigem luua oma materjal. Kes revolutsiooni igatseb, kirjutagu ise, kirjutagu oma “Hamlet”. Milleks tal Shakespeare? Teisal täpsustab Zeffirelli, et allikmaterjali (olgu Shakespeare'i või Verdit) ei pea austama arhivisti kombel, vaid loovalt ning moodsa lavatehnika võimalusi rakendades. Georges Prêtre'i sõnul jagunevad ooperilavastajad kaheks: ühte-

del, näiteks Viscontil, Zeffirellil, Strehleril, on muusikast ja näitekunstist sügav arusaam, teised tulevad mingist ebamääras tüüpi teatrist ning hakkavad improvisatsiooni korras lavastama, muusikast vähimatki taipamata, muusikat armastamata.

Kriitika on Zeffirelli meelest kiskja, kriitikud aga koerlaste moodi olevused, keda miski ei suuda taltsutada. Zeffirelli heidab kriitikutele ette rumalust, ebapädevust ja k i r e t u s t. Kunstnike ja kriitikute konfliktile ei näe Zeffirelli lahendust. Ta meenutab, et Leonard Bernstein oli plaaninud kokku koguda kõik vihapursked, millega kriitikud aegade jooksul on ooperite esietendusi tervitanud (“Don Giovanni”, “Sevilla habemeajaja”, “Norma”, “Traviata”, “Butterfly”, “Carmen” *ad libitum*).

Bernsteinile ei mahtunud hinge, kuidas kriitikud Kairos pärast “Aida” esietendust Verdi kallal õelutsesid, soovitades helilooja vanadekodusse minna ning uuele muusikale teed anda. Ja ehkki kunstnikel on alati tulnud mõistmatusega rinda pista, on Zeffirelli arvates siiski vahe, kas mittemõistetuks osutub üksikisik või kollektiiv. Hävitav hinnang ooperile võrdub terve riigi kaardilt kustutamise, hiigelkollektiivi eneseusalduse põrmustamisega.

Ooper on ime, arvab Zeffirelli. Ooper on kõikehaarav. Muusika, draama, kujunduse, koreograafia ja palju muu ühendajana on ooper kunstide valitsejanna. Ooper on välu Olümposel, kõikide Muusade kokkusaamise koht. Ja Zeffirellile on ooper olnud ka ema, õpetaja, sõbratari ja õe eest. Ooper ei peta, ooper ei reeda kunagi.

Zeffirelli lihvimas Angela Gheorghiu rolli Verdi ooperi Traviata proovis Rooma Ooperis.
FOTOD INTERNETIST

Plokkflöödist objektiivselt ja subjektiivselt

20 aastat stuudiot Cantores Vagantes

VIRVE NORMET
muusikaajakirjanik

Kakskümmend aastat on plokkflöödifanaatikud Taavi-Mats Utt ja Reet Sukk tegelnud stuudioga Cantores Vagantes. Tegelnud vaikse pühendumusega, mille viljad laotuvad justkui märkamatuks kultuuriosaks üha uutes ja uutes põlvkondades. Nende põhipill plokkflööti on omal kombel pretensioonituna tunduv instrument, mille võlu saad tunda alles kontserdil virtuoose kuulates või innukaid lapsi jälgides, kes just selle pilli kaudu astuvad võib-olla lausa esimesi samme muusika tunnetamise ja muusika isetegemise röömude juurde. Muusikute endi haare ulatub aga kaugemale Eesti piiride, nii õpingute, kontaktide kui ka kontserttegevuse mõttes.

Varase muusika oma tegevusalaks valinud interpreete on eesti kultuuripildis rohkesti. Neid kõiki, olgu korüfeed Andres Mustonen või Taivo Niitvägi kuni kõige nooremate mängijate-lauljateni, iseloomustab väga selge oma tõe tunnetus ja kindlus oma valiku vajalikkuses. Tahan tsiteerida, mida Taivo Niitvägi on Linnamuusikute 25. aasta juubeli kavalehel 2008. aastal öelnud tagasivaatavalt selle vaimse äratundmise ja tegevusele ärkamise kohta: "Hortus Musicus, Linnamuusikud, Vanalinna Muusikamaja, Barokkorkester, Vanalinna Hariduskollegium, eesti katoliikliku kogukonna taassünd, Hereditas ja uus elu Püha Katariina kiriku ümber, Kloostrikunstide Kool "LabOra", Ladina Kvartal, Theatrum, uued ansamblid, koorid – need olid Ajaloo Isanda vääramatu soovivaaldus meie jaoks, kuid mitte diktaat; see on võimalus, kuid mitte paratamatus."

Kui 1989. aastal lisandus uus grupp, nimeks varajase muusika stuudio Cantores Vagantes, siis selle moodustasid tollal kaks

2008. aastal Keila kirikus lindistamas Robert Jürjendali teost "Three Thanksgiving Pieces". Vasakult: Reet Sukk, Taavi-Mats Utt, Conrad Steinmann ja Robert Jürjendal.

Cantores Vagantese kontserdisarju

* PLOKKFLÖÖDI TEEKOND KESKAJAST TÄNAPÄEVANI, kontsert ühes vaatuses sõnas, pildis ja helis. (See on väga paljudes Eestimaa koolides toimunud tsükkel.)

* ROKOKOOMUUSIKA PÕHJALAST, heliloojad J. H. Roman, J. A. Scheibe, H. H. Zielche, J. G. Trolitz (Kas tundsitate neid nimesid? Kavalehtedelt saaksite neist palju teada.)

* "Mõisaromantika" kontserdisari (Koostöö agentuuriga Corelli Consort.)

* Jõulumuusika kontsert "Symphonie des Noël's" (Instrumentaalse jõulumuusika loojad 17. ja 18. sajandist olid kõik avastuslikud nimed!)

Paraku, loetelu neist heliloojatest, kelle Cantores Vagantes on aastate jooksul oma kontsertidega Eestimaaale toonud, on lihtsalt öeldes liiga pikk, et seda siia lülitada. EES OOTAVAD kontserdid märtsikuus St. Peterburgis koostöös ansambliga NOVAVA GOLLANDIVA.

muusikute paari: plokkflöödimängijad Reet Sukk ja Taavi-Mats Utt (on tuumik tänini) ning sama kaua ka oma ansambliga Rondellus kodumaist ja rahvusvahelist tuntust kogunud vokalist Maria Staak ning kitarrila lautomängija Robert Staak.

Cantores Vagantes nimetab end stuudioks, sest lisaks nn klassikalisele kontserttegevusele on suur osa energiast pühendatud koolikontsertide kaudu pillimängu (plokkflöödi jt puupuhkpillide) propageerimisele (ulatuslikud sarjad kümnetes koolides ja kirikutes); mitmel viisil muusikaõpetajate-plokkflöödipedagoogide koolitamisele ning Taavi-Matsil ka vanade originaalpillide koopiade valmistamisele.

Muusika juurde tulid nad eri radu pidi. Reet läbi Viljandi Lastemuusikakooli, Taavi-Mats alles keskkooli päevil, sattudes sõber Aago Räätsa kaudu tollal parima õpetaja Heino Jürisalu juurde, kelle sisenatud pilliarmastus ja teotahe on läbi aastakümnete vaid hoogu ja erinevaid tegutsemisvaldkondi juurde saanud. Mõlemad, nii Reet kui Taavi-Mats, on leidnud hariduse täiendamise võimalusi selle pilli jaoks kõige õigemal kohas.

Reet Sukk on pärast EMA lõpetamist õppinud (1996–1999) Haagi Kuninglikus Konservatooriumis Wilbert Hazelzeti traversflöödi klassis ja Jeanette van Wingerdeni plokkflöödi klassis. Praegu on ta EMTAs doktorikraadi lävel, on õppejõud EMTAs, Georg Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis ja Tallinna Ülikoolis ning viib läbi ERTA-Estonia ning muude egiidide all korraldatud täienduskoolitusi muusikaõpetajatele. (ERTA = European Recorder Teachers Association; recorder = plokkflööti).

Taavi-Mats Utt täiendas pärast kodumaiseid plokkflöödi ja barokkoboos õpinguid end samuti Haagi Kuninglikus Konservatooriumis Jeanette van Wingerdeni klassis plokkflöödi erialal ning süvenes põhjalikult vanade pillide, pillimeistrite ja pillivalmistamise keerukasse maailma. Seda huvi on süvendanud ja praktilist kogemust lisanud nende korduvad kontserdid Peterburi Muusikamuuseumi 18. sajandi originaalpillidel. 2000. aastal asutasid nad koos Reedaga plokkflöödiühingu ERTA-Estonia, mida Taavi-Mats juhib tänini.

Stuudio kontserttegevus on projektipõhine, st kaasmängijaid vajab iga kontsert erinevalt. Ideelise mõttekaasluse ja muusi-

kalise üksteisemõistmise poolest on parimad ja sagedasemad ansamblistid Reinut Tepp (klavessiin) ja Egmont Välja (barokktšello); Anu Gehlert, Elo Tepp ja Meelis Orgse (barokkviiul), Lilian Langsepp (harf), Robert Staak (lauto), Kaido Suss ja Peeter Sarapuu (barokkfagott), Ele Raik (oboe); lauljad Hele-Mall Leego ja Veikko Kiiver ning õige mitmed eesti klavessiinikunstnikud. Õieti on see sõpruskond, kes mängib varajast muusikat originaalpillide koopiatel ja respektierib ajaloolist esituspraktikat. Kaugematest külalismuusikutest on ansambliga esinenud Alise Juška, Julia Lurje, Pavel Andrejev, Jari Puhaka, Jeanette van Wingerden, Fumitaka Saito, Diego Nadra, Conrad Steinmann.

Õpingud Hollandis avardasid Reedat ja Taavi-Matsi muusikamaailma mitmeti. Olulised polnud mitte ainult suurepärased õpetajad, vaid ka otsesed kokkupuuted teiste sama huvi jagavate õppuritega ja muusikutega kogu maailmast, ka korüfeedega, kelle nimega seostuvad 20. sajandi varajase muusika interpretatsioonikunsti teoreetilised ja praktilised alused (Frans Brügger, Gustav Leonhardt jt). Siin avanesid ka võimalused oma käega katsuda originaalpile ja hästi valmistatud koopiapille. Suured ja uurimisele avhatlevad olid muuseumide ja raamatukogude pillivaramud, kirja- ja noodimaterjalid. Siit saab alguse Taavi-Matsi huvi pilliehituse kui kunsti vastu, mida ta praktiliselt jätkab oma koduses töökojas. Teoreetikuna ja oma pilli ning selle repertuaari põhjaliku uurijana on tema teadmised ja põhimõtted huvitavad ning üllatavadki.

Erastuudio asemel riiklikku plokkflöödiõpetajate katusorganisatsiooni luues on ta põhimõtteliselt veendunud, et alternatiivõpet on tarvis vaid siis, kui ametlik süsteem ei toimi või toimib halvasti. Aga eelistada tuleb kindlasti riiklikku institutsionaalset tööd! Oma uuringute põhjal ajaloolist tausta valgustades teeb ta selgeks, et Euroopa aristokraatia kodude amatööridest muusikud olid mängutehniliselt erakordselt virtuosused, sest neil oli piiriltul ega tegelda oma harrastusega: “Tegelik pillimängu tase võis olla rabav ning kunstiline tase, võrreldes kutseliste muusikutega, kordades kõrgem. Kuni Corelli ajani professionaalpigem mängis, et süüa saada. See oli aga halb põhjus musitseerimiseks.

Kui rääkida ka professionaalide ja ama-

tööride pillidest, siis on üks väga tähtis kriiteerium: amatööride pillid ei tohtinud keha deformeerida. Näiteks pommer või oboe olid täiesti vastuvõtmatud pillid. Või zink. Mitte mingil juhul! Sellepärast, et ennast näost punaseks mängida on inetu, see oli vastuvõtmatu! Aga plokkflööti saab niimoodi mängida, teda on isegi soovitatav niimoodi mängida, et keegi üldse ei näe, et ma mängin. Sellised toredad diletantide pillid on ka kõik klahvpillid. Ja oli ka viola da gamba, aga mitte mingil juhul viiul, mille juures ma pean oma vasaku käe peaaegu teistpidi keerama. Ei, see ei tulnud kõne allagi! Nii et mõtlemine lihtsalt käis teistpidi. Ent samas võime ette kujutada lautomängijat, kes harjutab oma lautot tundide kaupa, sest see on meeldiv tegevus ja tal on võimalik tegelda tõeliselt peente nüanssidega ja arendada hämmastavat virtuosust. Sellest on väga selged tõendid, kui me vaatame noote, mida sellel ajal trükiti. Trükkimine ei olnud lihtrahvale suunatud. Ja kui vaatame selle muusika tehnilist keerukust, siis on isegi tänapäeval, ka väga õppinud ja professionaalsetel mängijatel, probleem seda lihtviisil maha mängida.”

Et inglise 18. sajandi ja veel varasem muusika on tuntukselt mandriiikide (prantsuse, itaalia jne) omale mõneti “alla jäänud”, on huvitav kuulda, et avaliku, publiku ja piletitega kontserttegevuse korraldamine (mitte salongides ega kodudes musitseerimine) sai alguse ja hoo just tollaselt Inglismaalt.

Lõputult huvitav teema on pillide ehitus, sellest johtuv mängulaad ja filosoofiaga, kui võrrelda prantsuse, saksa või inglise koolkondi, rääkimata tänapäevases pilliehitusest ja vanade pillide koopiade ehitusest. Pole haruldane kohata pilli, mis pealt on “vana”, justkui uunik, aga sees on “Mercedes”! See viib ikka ja jälle ka interpretatsiooni põhimõteten, mis on ja jääb probleemiks, kuna alati on olnud ja on “uut” ja “vana” muusikat.

“Tegelikult on see muusika ja muu materjali hulk, mida on võimalik läbi töötada, ikka mitmete inimpõlvede jagu tööd! See jutt, et kuidas me võiksimegi täpselt teada, mis oli, ei ole midagi muud kui vabandus. Kui ka absoluutset tõde pole – ja kole oleks, kui oleks –, siis mingid mängureglid me saame siiski kindlalt paika. Ja nüüd on lihtsalt küsimus selles, kellele see muusika sobib ja kellele ta ei sobi.

Flöötidega. Reet Sukk ja
Taavi-Mats Utt.
FOTOD ERAKOGUST

Me püüame hoiduda hilisematest interpretatsioonikaanonitest, nii palju, kui see on võimalik. Ja siin on tegelikult originaalpillid minu arvates väga tähtsad. Sest kui viimasel ajal on palju juttu sellest, et tuhka need pillid!, südamest südamesse ja kõike muud, siis minu meelest on siin midagi väga olulist sassi aetud, sest “südamest südamesse” ei ole barokkmuusika kindlasti mitte. Ta on südamesse küll, kuid see on läbi märgi ja see märk on võimalik kas vastu võtta või sellest keelduda. See tähendab seda, et ta ei saa olla agressiivne. Loomulikult ta ei pea olema loid ja igav, aga peab kandma väga selgelt edasiantavat märki. Kui me käime mere ääres ja tulevad lained, need tõusevad ja vaibuvad. Nii on ju ka elu. Kõik meid ümbritsev on väga selgeid rütme täis. Kogu vanem muusika reageerib sellele, elab nendesamade rütmide ja reeglite järgi. Ah et kust ma interpreteerimisel ammutan oma alused, millest ma lähtun? Tegelikult

aitab päris palju selline asi nagu retooriline analüüs. Sest see oli aeg, kui muusikat kirjutasid haritud inimesed. Ja haridus baseerus retoorikal.

Retoorikal olid selged reeglid, see oli tegelikult väga suur relv. Tuleb välja, et väga paljud muusika komponeerimise reeglid järgivad selgelt retoorika reegleid. Ja kui me mängime teost, siis meil on väga kasulik, vähemalt minu arvates, osata sama keelt, mida kasutas helilooja.

Plokkflöödi kui pilliga on ka asi huvitav. Sellele loodud muusika on keerukas, ent nagu me algul rääkisime, on plokkflööti ise väga lihtne pill. Tema lihtsus teeb aga mõned asjad keerukaks, sest plokkflöödil õnneks või kahjuks ei ole üldjuhul ühtegi klappi. Ja umbes sama lugu oli ju ka oboede ja flöötidega. Tänapäeva oboed vaadates tundub see tohutu masinana. Kõiki tava-kuulajaid ja muusikasõpru rabab alguses, et oi kui palju on siin igasuguseid klappe ja

seda pilli on vist väga raske mängida! Täpsustame: kõik need asjad on pandud pillile peale, kruvitud külge selleks, et mängu lihtsustada, et oleks just kergem mängida. Plokkflöödil peab aga kaheksa avaga mängima üle kahe oktavi kromaatilist heliredelit. Needsamad tehnilised võtted, kas või sõrme töö, lähevad suhteliselt keerukaks. Nii et tegemist on pilliga, mis ühtepidi on lihtne, tähendab, ta on füüsiliselt lihtne ja see annab mängijale kiireid tulemusi. Kuid selleks, et mänguoskus läheks pidevalt paremaks, kuni virtuoossuseni, peab õpetus olema väga asjatundlik. Ja see on ju ba raske küsimus.”

Ja nii olemegi tagasi alguse juures, studio Cantores Vagantes ühe suurima missiooni, õpetamise ja õpetajate õpetamise juures. Suur tänu, Taavi-Mats Utt, selle teekonna eest plokkflöödigaga seotud muusikamaailma. See tekitab huvi ja soovi külastada kord ka sinu pillitöökoda.

John McLaughlin – mees stiilide ja kultuuride vahel

ESTER EGGERT

jazzikriitik

Inglismaalt Yorkshire'ist pärit kitarrist John McLaughlini näol on tegemist tõelise vanameistriga, kes on neljakümne kuue tegevusaasta jooksul ületanud kõik võimalikud piirid erinevate stiilide ja kultuuride vahel. Kui noor McLaughlin üheteistkümnendaastaselt viiuli- ja klaveriõpingute kõrvalt kitarril järele haaras, katsetas ta erinevate stiilidega, flamenkost jazz-viiuldaja Stephane Grappelli mängulaadini. Grappellit tuntakse aga eelkõige tänu koostööle mustlasjazzi virtuoosi, kitarrist Django Reinhardtiga. Kuigi McLaughlin liikus nende eeskujude juurest peagi edasi, mängisid flamenko ja Reinhardti jõuline, energiline kitarrikäsitlus tulevikuski tema loomingus suurt rolli.

Kuuekümnendate algul kolis varajastes kahekümnendates McLaughlin Londonisse. Just seal sai 1963. aastal talle osaks esimene suurem edu – osalemine briti rütmibluusi uue laine isa Graham Bondi kvartetis. Kuid juba 1969. aastal oli McLaughlin New Yorgis, tehes koostööd sellise mastaabiga tähtedega nagu Tony Williams ja tema ansambel Lifetime ning lausa Miles Davis isiklikult. Davise tunnustust McLaughlinile näitab asjaolu, et tema albumil “Bitches Brew” on kitarristi nime kandeve lugu. Eelneva põhjal võib tunda, et John McLaughlini karjäär on algusaastatest peale kulgenud kui lepase reega. Mõnes mõttes on see tõsi, kuid kuuekümnendate aastate Ameerikas polnud siiski lihtne läbi lüüa. McLaughlin on intervjuudes rääkinud perioodist, mis möödus teiste muusikute salvestustel “taustamehe” rollis. Õigupoolest on ka see nimemiri aukartust äratav, ulatudes kitarrist Larry Coryellist kuni ansambli Rolling Stones.

John McLaughlin – paljude jaoks jumal.

FOTO INTERNETIST

Mahavishnu Orchestra

Esimesed iseseisvad katsetused *fusion*'i stiilis tegi McLaughlin juba 1970. aastal, mil ilmus album “Devotion” (Buddy Miles trummidel, Larry Young klahvpillidel ja Billy Rich bassil). Juba järgmisel aastal ilmus uue koosseisuga plaat “My Goal’s Beyond”, mis kujutas endast uut sammu rajal, millel McLaughlin tänapäevalgi sammub – jazzmuusika põimimine india klassikalise muusikaga. Nimelt kohtus McLaughlin seitsmekümnendate algul Larry Coryelli mänedžeri vahendusel

Ameerikasse emigreerunud india õpetlase Sri Chinmoyga, kes oli muu hulgas ka Carlos Santana vaimne juht. “My Goal’s Beyond” peegeldab oma akustilise kõla ja vaheldusrikka värvinguga kahtlemata McLaughlini ees avanenud uut, palju kaugemale ulatuvat silmapiiri. Sri Chinmoy andis kitarristile ka järgmise koosseisu nime idee. Selleks sai Mahavishnu, mis on selgelt religioosse tähendusega, viidates India višnuistide sekti jumala Višnu ülimale kehastusele.

Mahavishnu Orchestra loomise ajaks

oli McLaughlini mängustiilis toimunud märkimisväärne muutus. Tema kitarrikäsitlus oli muutunud tublisti jõulisemaks ning lugudes oli pandud suurt rõhku erinevate taktimootude ja helistikega eksperimenteerimisele. Ansambli loomise juures mängis olulist rolli McLaughlini kinnisidee kaasata sellesse viiul. Kitarristi esimeseks valikuks osutunud Jean-Luc Ponty jäi sellest koosseisust välja, kuid tema asemele asus Jerry Goodman. Ehk saigi just viiulist see müstiline element, mis eristas ansambli teistest seitsmekümendate nii levinud *fusion*-ansamblistest, kuhu kuulusid trummid, bass, kitarr ja klahvpillid.

Mahavishnu esimene koosseis läks laiali 1973. aastal, olles enne seda välja andnud kaks albumit. Neist esimene, "The Inner Mounting Flame" (1971) peegeldas ideaalselt eespool kirjeldatud lähenemist. Plaadil leidis nii *fusion*'likku kihutamist ("Noonward Race") kui ka idamaist mõtlikkust ja kauneid meloodiaid ("A Lotus on Irish Streams"). Kõlapildile andis kahtlemata palju juurde ka McLaughlini uudne kitarr, kahe kaelaga Gibson, mis võimaldas kiirelt varieerida kuue- ja kaheteistkeelse kitarrivahel.

Shakti

Pärast Mahavishnu Orchestra esimese koosseisu laialiminekut isiksustevaheliste pingete tõttu kutsus McLaughlin kokku uue, enda arvates parema rivistuse. Sellegi koosseisuga salvestati kaks albumit. Maitse üle ei vaield, kuid nendest seitsmekümendate keskpaigas tehtud katsetustest oli kadunud uudsus ja positiivses mõttes toorus, mis tegi esimese koosseisu nii eriliseks. Ometi oli 1974. aastal ilmunud albumil "Apocalypse" McLaughlini tulevikku silmas pidades sümbolne tähendus. Plaadil tegi ta esimest korda koostööd Londoni sümfooniaorkestriga ja sealpeale on klassikaline muusika temaga kaasas käinud. Eks tule tõdeda, et eelmainitud positiivse tooruse kadumises mängis oma osa just koostöö sümfooniaorkestriga.

Kuid siis tegi McLaughlin radikaalse pöörde India poole, pannes aluse ansambli Shakti, mille nimi viitab võimsale naisjumalustega seostuval energiale hinduismis. Ja energiast siin tõesti puudu ei tulnud. Ansambli kõik teised liikmed olid hindud ja see tõik esitas McLaughlinile

kahtlemata suure väljakutse. Indias peetakse klassikalist muusikat teatavasti pühaks ja üldise arvamuse kohaselt ei ole "kahvanägu-del" sellesse üldse mingit asja. McLaughlin oli esimene välismaalane, keda võtsid tõsiselt ka India kuulajad. India klassikalise muusika teeb eriliseks selle eurooplase jaoks võõras ülesehitus. Noodist mängimisel ei ole tähtsat kohta, suurt tähelepanu pööratakse erinevatele raagadele, mis kulgevad traditsiooniliselt paika pandud järgnevustes. Põhja- ja Lõuna-India traditsioonid on erinevad ning Shakti saavutas nende traditsioonide liitmisel märkimisväärse tulemuse. McLaughlini kõrval võiks Shakti muusikutest eesti lugejale midagi öelda ka tablavirtuosi Zakir Hussaini nimi. Hus-

sain jäigi ansambli eestvedajaks ning püüdis seda ka hilisematel aastakümnetel taas elustada. Ometi ei saavutanud koosseis hiljem enam sellist sümbolset tähendust nagu seitsmekümendatel, mil Shakti oli ilmselt esimene tõsiseltvõetavam katsetus maailmamuusika vallas. Märkimata ei saa jätta ka McLaughlini eritellimusel valmistatud kitarr. Nimelt ehitas kitarrimeister Abe Wechter Gibsoni kitarr ümber nii, et traditsioonilise kuue keele all kulges risti üle kõlaava veel seitse keelt, mis muutsid kaasa vibreerides kõlavärvi mahlakamaks.

Tegus tänaseni

Hilisematel aastakümnetel on John McLaughlin teinud koostööd veel terve hulga muusikutega, kõige rohkem ehk eesti publikulegi tuntud Trilok Gurtu ja Kai Eckhardtiga. 1980. aastal koos Paco de Lucia ja Al Di Meolaga salvestatud album "Friday Night in San Francisco" osutus akustilise kitarrimaailmas teerajajaks. Kunagi varem ei olnud kolm akustilist kitarrilektronika abita sel moel publikut hullutanud. Sedagi projekti püüti üheksakümendatel taas elustada, 1996. aastal salvestati ka album pealkirjaga "The Guitar Trio".

Uue aastatuhande algul jätkas McLaughlin eripalgeliste, standardsetesse kategooriatesse mitte mahtuvate albumite väljaandmist. 2003. aastal ilmunud "Thieves and Poets" näitab klassikalist muusikat hoopis uue nurga alt ja 2006. aasta plaat, kitarristile omasest *fusion*-jazzist läbi imbunud "Industrial Zen" ei luba ühelgi kuulajal arvata, et tollal kuuekümnenda aastane vanameister võiks väsimata hakata. Lisaks ilmus McLaughlinilt 2003. aastal õpetusliku eesmärgiga DVD "This is the Way I Do it", mis on muusikuhakalistele eriti oluline seetõttu, et McLaughlinil pole karjääri jooksul olnud peaaegu ühtegi õpilast. John McLaughlin, kes tähistab 4. jaanuaril oma 68. sünnipäeva, on kahtlemata eeskujuks paljudele noortele kitarristidele. Tema portfooliot on võimatu ühes artiklis kokku võtta ja kirjeldada ning vanameistri loomingut tähtsuse mõistmiseks peab igaüks seda ise kuulama. Jääb vaid märkida, et kui diplomaatia saaks väljenduda muusika keeles, oleks maailm tänu John McLaughlinile palju sõbralikum ja ühtehoidvam koht.

Kuulsa Antoníni ja veel kuulsama Ludwigi juures

TIIA TEDER

Klassikaraadio peatoimetaja

Heliloojate majamuuseumid on mõneti sarnased – hämarad tuulutamata ruumid, pildikobaratest koormatud seinad, kääksuvad puutrepid, helilooja klaver ja mõned käsikirjad ning entusiastlik giid tunnipikkust tuuri juhatamas, peatudes suure põhjalikkusega helilooja sünnil ja tema eellastel. Heliloojamajades on oma võlu ning muusika kõnetab sind pärast helilooja muuseumi külastust teistmoodi, mis ongi muuseumi eesmärk. Minul õnnestus sügisel külastada Antonín Dvořáki ja Ludwig van Beethoveni sünnikodusid, kahte muuseumi, mis erine-

vad oma mahult ja tähtsusest, kuid on sarnaselt kaasahaaravad.

Tšehhidel on rahvusklassikaga tõsine suhe. Klassikaline muusika paistab välja isegi linnapildi reklaamidest, Rudolfinumi saal on omamaa heliloojate kontserdil publikut täis ja vahva on see, et ChezhAiri lennukid lasevad Prahast maandudes salongi kõlama Smetana “Minu kodumaa”.

Tšehhide esiklassik Dvořák sündis väikeses Nelahozevesi külas, mis jääb Prahast põhja poole, umbes poole tunnise autosõidu kaugusele, tüüpilise Tšehhimaa maastiku keskele – mäed, orud, lai jõgi ja põllud,

raudteejaamad ja väikesed majad.

Dvořáki isa pidas kõrtsi noil aegadel umbes 500 elanikuga külas ja lasterohke perekond elas tagatoas uskumatult pisikeses ruumis. Dvořáki isa ja vanaisa olid liharaiujad ja seda kutset pidi järgima ka esikpoeg. Kuid perekond harrastas ka muusikat, isa František mängis kannelt ja aktiivne muusikamees oli onu, kellega Antonín Dvořák lapsena tihedasti kokku puutus. Samuti mõjutas tulevast heliloojat külakooli innukas muusikaõpetaja.

Dvořák tundis suurt tõmmet masinate ja üldse tehnilise progressi vastu ning tema kirk lokomotiivide ja raudtee vastu ning reisimisigatsus sai alguse lapsepõlvest, sealt samast Nelahozevesist. Antonín Dvořák oli 19. sajandi *trainspotter*, 1845–1850 ehitati Praha–Podmokly raudtee läbi tema sünniküla ja see tõi Vltava-äärsesse vaiksesse paika elupulbitsust. Esimesed rongid läbisid küla 1850, vedades Austria sõjamehi. Aasta hiljem nägi üheksa-aastane Antonín ka hertsog Albrechti läbisõitu piduliku lõbusõidurongiga.

Muuseum annab hea ülevaate Dvořáki elusündmuste kronoloogiast; juba tema perekonna sugupuul on muljet avaldav ja ulatub läbi sajandite tänapäevani. Dvořáki parim õpilane oli tema väimees Josef Suk. Vanaisaga samanimeline tütrepoeg, 1929. aastal sündinud viiuldaja ja aldimängija Josef Suk on siiani elus. Dvořáki isiklikke asju on majamuuseumil vähe: palveraamat, mille helilooja sai kümneaastaselt heade õpitulemuste eest vürst Lobkoviczilt; sulepea, viiul, kiiktool ja mõned trofeed kontserdituuridelt. Dvořáki klaverit ja muid säilinud isiklikke esemeid eksponeeritakse Prahast Dvořáki muuseumis. Nelahozevesi

Dvořáki sünnimaja Nelahozevesis.

sünnikodust teisel pool teed on kabel, helilooja ristimiskirik, kus ta ka esimest korda tõsiselt muusikat kuulis ja noore viuldajana üles astus. Ülesvuntsitud sünnimaja kõrval on kabel kontrastina hüljatud, unaruses. Kogudust seal enam ei ole, muuseumi varahoidja teeb ukse lahti ja laseb hämarale tolmunud jumalakojale pilgu visata.

Mäe otsas Dvořáki sünnimaja kohal kõrgub uhke Lobkowiczide loss. Ühe Euroopa rikkama ja pikema ajalooaga dünastia residentsis on kõike, mis rikkaste inimeste elu juurde käis ja selles mõttes on loss nagu elustiili keskus: hispaania kunsti-kogu, itaalia ja hollandi maalid, nende hulgas mõned Rubensi, Pieter Bruegheli ja Diego Velázqueze tööd, 17. sajandi mööbel, jahitrofeed, relvakamber, hiiglaslik sajan-deid kogutud raamatukogu. See on üks maailma suuremaid kultuurivara erakogusid. Uhkes söögisaalis on laud kaetud Lobkowiczide portselaniga. 1989. aastal tagastati kunstimuuseumina kasutatud loss Lobkowiczi perekonnale. Lossis leiab aset ka iga-aastane Dvořáki festival.

Lobkowiczidele kuulub Tšehhimaal neli suurt lossi ja muud väärtuslikku kinnisvara, sealhulgas ka Dvořáki sünnimaja. Ajad on muutunud ja Nelahozevesi külastatakse

nüüd hoopis rohkem selle kunagise poisikesepärast, kes sada kuuskümmend aastat tagasi raudtee ääres ronge loendas, kui Lobkowiczide varanduse imetlemiseks.

Just Lobkowiczide klann seob ka Dvořákit ja Beethovenit suhete niitidega. Joseph Franz Maximilian Lobkowicz (1772–1816) oli üks Beethoveni olulisemaid patroone. Talle pühendas Beethoven oma Kolmanda, algselt Napoleonile mõeldud “Heroilise” sümfoonia, samuti Viienda ja Kuuenda sümfoonia.

Dvořákist peaaegu pool sajandit varem elanud Beethoveni maise vara suurim kogu asub helilooja sünnimajas Bonni vanalinnas Bonngassel. Beethoveni asjadel on olnud üsna õnnelik saatuse. Palju olulisi esemeid ostsid pärijatelt ära helilooja sõbrad ja need on leidnud koha muuseumis. Ka sünnimajal läks hästi, sest kui 1889. aastal tah-tis Bonni linnavalitsus seda lammutada, ostsid kaksteist aktiivset linnakodanikku, kes pidasid Beethoveni mälestust oluliseks, maja ära ja asutasid seal muuseumi. Beethoveni mälestuse järjepideva jäädvustamise algatas temaga vaimset lähedust tundnud Franz Liszt, kes korraldas Beethoveni 75. sünniaastapäevaks muusika-festivali. Samast ajast, 1845. aastast päri-

neb ka kuulus Beethoveni ausammas Bonni Münsterplatzil.

Suure helilooja sünnimajas võib näha paljusid asju, millest on pildid õpikutes ja õhukesteski Beethoveni raamatutes: Kuupaistesonaadi käsikiri, Heiligenstadti testament, Giulietta Guicciardi büst, Beethoveni orel ja surnud Beethovenilt löi-gatud juuksesalgud, näomask ning suri-mask, rääkimata helilooja kuulsaimast pa-raadportreest, mille maalits Josef Karl Stieler 1820. aastal. Samal ajal võetud mas-kide põhjal võib öelda, et Stieler oli portre-teeritavat kõvasti ilustanud ja nooremaks teinud, kujutades heliloojat punapõskse ja tumedakulmulise tahtekindla mehena.

Bonni majamuuseumi püsinäituse põ-hirõhk on helilooja noorpõlvel ja surmal. Muuseumis saab näha huvitavaid doku-mente, näiteks esimest kuulutust Beet-hoveni kui kuueaastase imelapse esinemi-sest, kus isa oli Ludwigi kaks aastat noore-maks valetanud. Kollektiooni põnevamate asjade hulka kuuluvad kuuldetorud ehk kuulmistrumpetid (*hörtrumpeten*), mille vaegkuuljast helilooja jaoks valmistas tema insenerist sõber, metronoomi leiutaja Johann Nepomuk Mälzel. Suuri kulpe mee-nutavad kuuldetorud olid heliloojal kasutu-sel elu teisel poolel. Samuti oli Beethoveni erivajadusteks valmistatud klaver tugevda-tud heliga, neljakeeleline. Palju autentset materjali Beethoveni kohta ongi meie päe-vini jõudnud tänu helilooja kurtusele, sest kõnevihikud annavad detailselt aimu tema tegemistest ja mõtetest. Kahjuks on suur osa kõnevihikuid kadunud, väidetavalt põ-letas Beethoveni teener osa neist ära, sest seal oli teda “taga räägitud”.

Praegune Beethoveni majamuuseum püüab igati nüüdisaegne olla. Ekspositsioo-niga võrreldes sama suure osa maja komp-leksist võtavad enda alla saal virtuaalse eks-positiooniga ja lugemistuba, kus arvatist saab ligi Beethoveni arhiivi säilikutele. Kammersaalis toimub elav kontserttegevus. Muuseumil on sisukas kodulehekül – vir-tuaalne muuseum, kus saab vaadata ringi helilooja asjade keskel, seal on veebikaame-ra ja multimeediasaal, kus sel sügisel jook-seb visualiseering “21. sajandi Fidelio”. Niisuguses muuseumis ei hakka igav, isegi eemalt vaadates mitte.

Beethoveni kuulmistrumpetid Bonni muuseumis.

FOTOD INTERNETIST

Louisiana juurtemuusika
uuendaja Cedric Watson.

WOMEX: kirev muusika ja üks nimetaja

AIMAR VENTSEL
R2 saate "Etnokonservid" juht

WOMEX ehk World Music Expo on maailmamuusika kui muusikaäri haru kõige olulisem sündmus, mis toimub igal aastal ning vahetab üle kolmanda aasta asukohta. Seekordne, viieteistkümnes WOMEX toimus oktoobri lõpul Kopenhaagenis. WOMEXil segunevad mess, seminarid ja kontserdid. Viimased toimumised seekord suurepäraselt Koncerthusetis, kus sai mitmes saalis nauti-

da tuntud ja tundmatute maailmamuusikute esinemist. Mõned kuivad faktid: kokku osales üritusel üle 2700 delegaadi, messil esitles end 650 ettevõtet 92 riigist, kontserte andsid 57 kollektiivi ja artisti, muusikuid oli kokku 340. Muusikutel on kasulik teada ka seda, et WOMEXil oli üle 970 festivali programmijuhi, rohkem kui 760 plaadifirmat ja distribuutorit. Toimus ka umbes 30 seminari.

Uued trendid maailmamuusikas peakisid pärast Balkani ja kuuba muusika populaarsuse kulminatsiooni möödumist olema klezmer ja fado. Klezmer-bändid pakkusid oma plaate iga nurga peal ning portugallased olid võtnud vaevaks tulla kohale aukarust äratava dessandiga, võttes enda alla terve boksirea. Tutvuda sai igat sorti fado'ga, peale selle käisid ringi väiksemad produtsendid, kes jagasid soovijatele öla-

kottidest promomaterjale. Bella Center on ruumikas messikeskus, kuhu oli ära mahutatud kakssada kaheksakümmend boksi, kus bändid, festivalid, promootorid ja plaadifirmad end tutvustasid. Kuna üritus toimus Taanis, oli silmapaistval kohal Skandinaavia maade esindus. Riikidest või regioonidest olid esindatud veel Hispaania, Suurbritannia, Baskimaa, Prantsusmaa, Galiitsia, Jamaika, Poola ja Läti. Et Eesti ei suuda oma enam kui kahekümne folgifestivaliga WOMEXil riiklikku boksi pidada, on muidugi häbi.

Olulist

Tutvumise ning tutvustamise kõrval on WOMEX ka koht, kus hinnatakse möödunud aasta maailmamuusikaalast tegevust ja antakse välja auhindu. Parima plaadifirma tiitli sai Belgia Crammed Disc, kus minu ülalauseks töötavad vaid britid. Nende toodangust peaks Eestis kõige tuntum olema Balkan Beat Box. Auhind töötubliduse eest (*professional excellence*) läks prantsuse festivalikorraldajale Christian Mousset'le, kes korraldab üle kolmkümne viie aasta festivali "Musiques metisses". Kõige olulisem oli muidugi WOMEXi artistipremia, mida anti üheteistkümnendat korda, seekord läks see Kongo kollektiivile Staff Benda Bilili. Eestis üsna tundmatu ansambel lõi eelmisel aastal laineid debüütplaadiga "Très très fort". Staff Benda Bilili lugu on liigutav ja tundmatutele artistidele entusiasmi sisendav. Tegemist on valdavalt ratastoolis istuvate ja tänaval elavate muusikutega, kes lindistasid oma esimese albumi Kinshasa loomaiaa valvuriputkate omatehtud instrumentidega. Selles, et Staff Benda Bilili mängib tänini omatehtud pillidel, veendusin ma ise mõningaid neist veidratest instrumentidest käes hoides. Suitsetajad nimelt kohtuvad alati ja Bella Centeri esine suitsetajate ala muutus ruttu mitteformaalseks lisalavaks, kus mitmed muusikud jahedat Taani ilma ignoreerides, suits suunurgas, koos jämmisid.

Olevikust ja tulevikust

WOMEXi seminarid olid jaotatud temaatilisteks plokkideks ja nende nimed räägivad iseenda eest – "Digital Myths, Markets and Mayhem" ("Digitaalsed müüdid, turud ja segadus"), "The Economy of Music" ("Muusika ökonomia") või "Advocating the Change" ("Muutust nõustades"). Läbivaks teemaks oli muutuv muusikatürg.

Mongoli etnopunkarid ansamblist Hanggai.
FOTOD INTERNETIST

Muusikaäri peab praegu võitlema kahe asjaga, masu ning digitaalajastuga seonduv väike plaadimüük. Plaadimüük on tõesti väike. Vestlesin Saksa firma Asphalt Tango töötajatega. Asphalt Tango avaldab peamiselt Balkani muusikat sellistelt artistidelt nagu Mahala Rai Banda või Fanfare Ciocărlia. Minu pinnimise peale selgus, et Fanfare Ciocărlia kolme hittalbumit on kokku müüdnud umbes sada tuhat eksemplari, samas kui nende CDd on iga Balkani muusika sõbra plaadiriivil absoluutselt kohustuslikud. Vahemärkusena nii palju, et vähemalt Saksamaal (kus vinüül tähendab stiili) kipuvad tuntud plaatide vinüülversioonid olema edukamad kui CDd. Lühike intervjuu Saksamaa ühe vanima ja olulisema folkproge-ansambliga Dissidenten varustas mind järgmiste arvudega: edukas albumimüük tähendab seda, et müüakse kaks tuhat vinüüli ja tuhat CDd. Igatahes on plaadifirmad olukorras, kus muusikaäri on pea peale pööratud. Kui vanasti tehti kontserte selleks, et müüa plaate, siis tänapäeval on plaadid vahend kontserditurnee reklaamiks. Lisandub veel see, et riikide (ka Eesti) maksusüsteemid teevad kõik, et nii plaadimüügi kui ka kontsertide tuludest võimalikult suur protsent endale saada. Üks strateegiaid selles kriisis on plaadifirmade ja kontserdikorraldajate ühinemine, ka WOMEXil esindatud plaadifirmad korraldavad sageli oma bändide tuure. Teine on meediatöö. Siin hinnati eriti just riigiraadioid, sest need ei sõltu nii palju reklaamist kui eraraadiod ning nende muusikavalik on seetõttu ka laiem. Riigiraadio kõrget staatust sain ka omal nahal tunda. Pärast õiget vastust küsimusele "Do you represent public or private radio?" ("Kas esindate riigi- või eraraadiot?") ulatati mulle tihti pakk trükivärskeid või ametlikult veel ilmutata CDsid. Jäi mulje, et maailmamuusika elab vaid fanaatiliste kuulajate ja kontserdikülastajate armust. Inimeste ring,

kes oma raha maailmamuusikasse panevad, pole küll suur, ent stabiilne ja enam-vähem kalkuleeritav. Maailmamuusika üks probleem on kallidus. Artistide honorarid on suured, ent sissetulek suhteliselt väike. Seda vastuolu seletas mulle maailmas kuulsust koguv Kanadast pärit india laulja Kiran Ahluwalia. Kuna maailmamuusika austajaskond on piiratud, ei saa artist üldjuhul ühes ja samas linnas rohkem kui paar korda aastas üles astuda. See tähendab, et tuuri marsruut on pikem kui tavalisel pop- või rockbändil. Suure hulga muusikute ringisõitmise kuludele lisandub mitme mäenedžeri tasu, sest enamikul suurtest artistidest on eri maailmajagudes või riikides erinevad mäenedžerid ning selle armee ülalpidamine võtab samuti olulise osa sissetulekust.

Aga muusika pole veel surnud

Kõigest hoolimata on WOMEX ennekõike kirklike muusikaarmastajate kokkutulek. Äriõhkkond kadus õhtuste kontsertide ajaks, mil kõik üksmeelselt pidutsesid. Maailmamuusika vanast kaardiväest esines Burkina Faso laulja Victor Démé. Põrutav oli mongoli folkpunkarite grupi Hanggai kontsert – tume, jõuline ning väljendusrikas. Esimene ansambel, kes kogu rahva tantsima pani, oli Colombia ChocQuibTown – ultimateivne tantsumuusika, segu hiphopist ja Colombia ookeaniranniku tänavamuusikast. ChocQuibTown koosneb kolmest lauljast ning mitmest mehest trummidel ja sãmpleritel ning selline energiapommi saab tulla vaid lõunamaalt. Kolombialastele sekundeeris järgmisel päeval Marseille'i alžeerlaste Watchaclin, kes kombineerib moodsaid kluubiite rai-muusikaga. Taas tantsitati publik ekstaasi. Omaette elamus oli kuulata eksootilisi, aga autentseid bände. Palju siis ikka on Euroopas võimalik näha ehtsaid *mento-* või *zydeco*-artiste. Gilzene and the Blue Light Mento Band oli minu esmakordne kohtumine Jamaica vana popmuusikaga ja huvitav oli vaadata, kuidas kivistunud nägudega jamaika vanurid gruuvivaid meloodiaid mängisid. Ansambli Cedric Watson & Bijou Creole liider tuleb vanast ja auväärsest Louisiana muusikute perekonnast. See bänd ei anna alla ega võta vange. Nii ennast kui ka kuulajaid üles küttes töid nad kontserdisaali Mississippi väikelinna rahvapeo. Vanemad tantsisid tuusteppi, noored rokkisid. Maailmamuusika elab edasi!

“Kadunud hääled” piilarite vahel

AGE VEEROOS
helilooja

Puhta häälega
Eesti Filharmoonia
Kammerkoor.
FOTO KAUPPO KIKKAS

16. novembril esines Niguliste kirikus Eesti Filharmoonia Kammerkoor Daniel Reussi juhatusel. Kavas olid Felix Mendelssohni ja Johannes Brahmsi teosed kõrvuti eesti heliloojate Cyrillus Kreegi, Galina Grigorjeva ja Tõnu Kõrvitsa loominguga. Suntio festivali Lux Musicae tellimisel kirjutatud Kõrvitsa “Ääni joka katosi” (“Hää, mis kadus”) oli ühtlasi Eesti esittekanne.

Kontserdi alguses kõlas poole tunni jagu Mendelssohni muusikat: motett “Jauchzet dem Herrn, alle Welt” (“Hõisake Issandale, kõik ilmamaad”) op 69, nr 2 ja “Kolm psalmi” op 78.

Motett sobis hästi kontserdi sissejuhatuseks – pidulikkus ja samas rahulik rõõmu väljendus oli omane sellele pigem õrnale hõiskele. Napp ja lihtsa sõnumiga tekst väljendus ka muusikas kergelt ja ilma suurema pingeta.

“Kolm psalmi” olid aga erineva karakteriga laulud: esimesed kaks (nr-d 2 ja 43) olid vaoshoitud ja tekstikesked, kolmas, psalm nr 22 “Mein Gott, warum hast du mich verlassen?” (“Mu Jumal, miks oled Sa mu maha jätnud?”) oli neist kõige huvitavam. Viimane kujunes omaette väikseks draamavormiks, milles solistid asusid responsoorselt dialoogi kooriga. Tekstis väljenduvat pinget sugereerisid teravamad kooskõlad, ägenevad tempod ja retsitatiivsus. Muusikas oli tekstist tulenevat rahutust ja kohati sõjakust – siit aimus prantsuse revolutsiooni järgsele ajastule omast rahvuslikku (võitlus)vaimu, mis kajastub tolleaegses saksa rahvuslikus luules. See vaim kät-

keb endas muu hulgas religioonile tuginevat veendumust, et üks rahvas määratleb ennast vaenlase olemasolu kaudu ning ülendub teda purustades.

Sõjatemaatika on ka Kõrvitsa uudisteose võtmesõna (Mirkka Rekola tekst). Luuletaja pühendas read oma isale, kes kaotas hääle, võideldes Eesti Vabadussõjas. Kadunud hääle kujund võttis tekstilt liigse sõjasünguse, lisades sellele intiimset lüürilisust – ajalooüldmused eksisteerivad pigem üksikisiku kogemusena kui pelgalt faktidena. Muusika kujunes dramaatiliseks: teksti raskus väljendus tumedates kooskõlades ja vaiksetes pingehetkedes. Helilooja andus põgusalt ka huvitavale “parallelismile” muusika ja sõna vahel: kadunud hääle vaibus aeg-ajalt sosinaks ja üminaks udus ning muutus viimaks mereks ja õhuks...

Galina Grigorjevilt kõlas kontserdil kaks osa triptühonist Joseph Brodsky tekstile: “The Butterfly” (“Liblikas”) ja “Who are You?” (“Kes sa oled?”). Esimeses mõtiskleb luuletaja kõige elava üürikese eksistentse üle, tehes seda liblika võrdkuju abil. Ka muusikas võib tajuda liblika haurust ja ilu, sügavat kurbust kõige kaduvuse pärast. Pikalt välja venitatud harmooniad, kõrged noodid, palju aega ja ruumi nende vahel – kaunis esitus kandus võlvide alla, hääbudes lõpuks *morendo*.

Ingellikku puhast kõla, seda siiski koos pingelisemate löikudega, oli ka teises loos, mis rääkis Kristuse ambivalentsest olemusest Maarja silmis.

Järgmiseks esitas koor Brahmsi neljosalise moteti “Warum ist das Licht ge-

ben?” op 74, nr 1, mille tekstid pärinevad Hiiobi raamatust, Jeremia nutulaulust ja Martin Lutheri sulest. Hilisromantikule kohaselt kõrvutab Brahms kaugeid harmooniaid. Teoses põimuvad polüfooniline ja vertikaalne mõtlemine erinevate löikude näol – imitatsioon vaheldub silphaaval arendatud akordidega.

Põhjamaist kargust töid kavasse Kreegi “Taaveti laulud”. Põnevat arendust pakkus eelkõige teine psalm (nr 22, samale tekstile, mis oli Mendelssohni kolmandas psalmis) – sünge ja sügav teksti hoolega jälgiv muusika. Ka Kreek on kasutanud siin põgusalt *coro piccolo* ja *tutti* vastandust, nagu Mendelssohngi solistide ja kooriga. Punkti panid sisutihedale kontserdile Kreegi lihtsad ja tuttavlikud vaimulikud rahvaviisid.

Religioossed tekstid moodustavad meie ühise kultuuritausta, millega silmitsi olles tunneme solidaarsust. Ka koori esitusviis oli solidaarne, individuaalsust välistav ja distantseeritud. Muusika kõlas otsekui vanakumatu tõe, mineviku monument, mida saab vaid võimalikult tõetruult edasi anda. Selles esituses oli austust meie ühise kultuurivara vastu, usku muusika ja sõna koos eksisteerimise puutumatusse. Lihvitud hääled, mis peitsid muusika nimel elusa hingamistegevuse, tekitasid kohati tunde, nagu polekski seal koori ega dirigenti, vaid üksnes puhtad hääled peegeldumas kirikupindadel. Kaduvad hääled, mis elavad hetke nagu liblikas ja on täiuslikud oma põgususes.

Mozarti mõõtmed ehk lavastajate kool

LOONE OTS

filoloog ja ooperisõber

Vasakult: Juuli Lill Dorabella ja Aile Asszonyi Fiordiligi rollis.

FOTO SCANPIX/PEETER LANGOVITS

“Cosi fan tutte” esmalavastusest Eestis on möödas kolmkümmend aastat. Seega on uus tõlgendus uuele põlvkonnale igati retulnud. Britt Walter Sutcliffe on võtnud raske, kuid tänuväärse ülesande esitada keerukas ja iseendast siiski naiivne lugu nii, et lavastajal oleks midagi öelda. Ja et vaataja sellest aru saaks. Sest see ju lavastamise mõte on. Kirjutiste järgi on tema kontseptsioon publikuni või vähemalt arvustajateni jõudnud küll: kas või Toomas Siitan töödeb Sirbis (30.10.2009), et “nii pole Eestis (Mozarti ooperit) veel tehtud”. Sutcliffe võtab võimalikel kriitikutel relvad käest, kinnitades, et on klassikaline, vanamoodne ja jutustav lavastaja, kes moodsaid visuaalseid ja tegevuslikke metafoore pigem väldib ja misantsteeeni napi hoiab. Ooperiilm, tüdinud modernsusest või postmodernsusest ümberehitamisest, tervitab põhimõtet *regressus ad uterum*, mis väärtustab kunagist olemust, kunagisi kihte, kunagist mitmetähenduslikkust.

Vaatajale, kes on legolavastajate mängudest tüdinud, peaks see sobima. Vist.

Estonia lavastuse kujundus kannab tähendust rohkem kui tegevus. Maalid, mis segavad hea maitsega kokku Watteau ja Hogarthi, lisaks veel paar 18. sajandi seltskonnaelu jäädvustanud prantslast, peaks looma just sellise õhkkonna, nagu Mozartitruu nägemus vajab. Kas lisaks ajastule näeme ka Da Pontet ja Mozartit – selles on küsimus.

“Cosi” on ooperiliteratuuris kergluse maine külge saanud. Seetõttu on just temaga Mozartit “suurest kolmikust” enim eksperimenteeritud. Üks peamisi suundi, mida mööda kulgeda, on lugeda aegruumist välja uus sõnum. Bahtini-pärane kronotoop, mis põhineb autori ja publiku teadmistel maailmast, ei ole ju niivõrd teksti element, kuivõrd teksti lugemise strateegia. Seega saaks mängida jää-metafooriga – habras tasakaal, vesi sileda kaane all, peegel kui anti-pood. Nii on seda teinud Karl-Ernst

Hermann. Loomulikult ei tasu piirduda pelgalt kujunduslike pisiasjadega. Ooperi idee on ju paljulubavalt sisukas. Võib võtta ooperi eesti keelde tõlgitud varupealkirja “Nii teevad kõik NAISED” (autori suuren-dus) ja rõõmustada feministlikku teatrilugu nägemusega meeste dominantsest soovist naisi kontrollida, *resp.* allutada, alistada. Või pöörata pealkiri ümber, lisada üks-kaks liigutust ja muiet, mis näitaks, et Dorabella ja Fiordiligi näevad kallikesi algusest peale läbi ja mängivad nendega kahjurõõmsalt nagu kiisud hiirtega ikka.

Teine, samuti ohtralt kasutatud võimalus on jätta “Cosi” ajahambast puutumata ja rõhutada kooskõlas muusika iluga lihtsalt välist ilu. Seda rada on astunud näiteks Jean-Pierre Ponnelle. Siit saaks teha veel sammukese ja lavastada tõepoolest autent-selt ja võimalikult identselt algupärase tõlgendusega, teha taastava keskkonna teatrit, kasutada ainult naturaalmaterjalist kangaid, hankida antikvaaridelt ajastuehtne mööbel. Kas sellel oleks mõtet kellegi muu kui kul-

tuuriloolaste jaoks? Lavalt ju ehtsust näha ei ole.

Juba osundatud Toomas Siitan ütleb kavaraamatus: "Da Ponte ja Mozarti loodud komöödia uurib reaalsuse piire erilisel viisil ja peidetult on siin tegemist klassikalise "teater teatris" efektiga... noormehed satuvad silmitsi nende enda loodud uue reaalsusega ning muutuvad oma mängu vangideks." See määratlus kehtib ka Sutcliffe'i enda puhul. Aga märgime mõned rajajooned, mille järgimine võiks "Cosi" puhul tähtis olla.

Esiteks. See ooper on õukonna tellimus, õukonna jaoks kirjutatud ja algselt seal lavale seatud. Nii eeldaks, et ooper selle algkujule pretendeerival moel on visuaalselt efektsam ja detailrikkam, kui Estonia näitab. Musicweb International kiidab küll "18. sajandi lõpu" (tegelikult veidi varasema aja) lavakujundust ja kostüüme, leides need olevat "väga ilusad", kuid selle väitega sõandaks vaielda. Rõivaste puhul torkab silma materjali odavus (vähemalt paistab see parteri ridadest nii), värvide kuidagi kummaline kooslus ja tõik, et "albaanlaste" kostüümid on efektsamad ja kaunimad kui napollaste ja napollannade omad. Sõdurimundridki jäävad 18. sajandi aadlike riietumisstiili tasemele kõvasti alla. Andekas kunstnik Liina Keevallik võinuks masust hoolimata leida mõne sama odava, aga rohkem illusiooni loova lahenduse. Praegu ületavad lavastuse fotod kaugelt kostüümide-dekoratsioonide reaalsuse. Ja sellest on kahju. "Cosi" on ju edev ooper ja edvistav flirt eeldanuks teatud ambitsioone ka riietuses. Just sellist klassikalist ja modernist rikkumata siidisära vaataks hea meelega, see oleks muusikale kena raam. Lavastuses kindla metafoori staatusega raamid on ju iseenesest kullast. Kas meeskonnal oli hinnaliselt raamitud minimalismiga mingi plaan? Kui jah (et näe, noormehed usuvad, et neid on parimad maa peal, aga armastava näo raamis on üsna räbal hing), siis pidanuks see rõhk lavastuses rohkem esile tulema. Ka valguskunstnik Neeme Jõe pole kontseptsiooni kohaselt palju tööd antud.

Teiseks. Aastal 1790 puhusid Prantsusmaal küll revolutsioonituuled, kuid Viin oli veel konservatiivne paik ja *ancien régime*'i mängud seal ikka veel norm. Nende mängude hulka kuulus kerge meel ja kõik sellega kaasnev: üle aisa löömine, petmine, iga-

sugu ohtlikud suhted. Tõsi küll, Maria Theresia ja Joseph II olid vooruslikud. Aga nemad suutsid ehk ainult Schönbrunni eestoad frivoolsusest puhtad hoida, tegelik elu nõudis ikka oma. See omakorda tähendab, et "Cosi" algusaegadel ei võetud armupetmisi üldse tõsiselt. Siit viib punktiir ka libreto pakutud lõpplahenduseni: patustajannad saavad oma patud ülikergelt andeks. Kuigi peigmehed eelmistes stseenides mõrsjate reetlikkuse all kannatavad, ei hakka nad viimases stseenis enam stseeni teema, palun kalambuuri pärast vabandust. Seega oleks sarvemuksudega isaste kaotus ja siiski võit originaalilähedaselt koomiline. Kuid hoolimata Despina (nähtud koos seisus Kristina Vähi) parimatest püüdlustest ei ole ooperi lõpp ülearu naljakas. Nagu ka algus ja keskpaik. Pigem jääb meelde don Alfonso (Mart Laur) kõike eitav vaim ja sünye ilmavaade.

Mozartit on ennegi lavastatud tõsisemalt, kui tema ja Da Ponte ehk ise oleksid soovinud. Meenutame kas või meiegi televisioonis näidatud Claus Guthi ingmarbergmanlikku peredraamat "Figaro pulm" Salzburgi festivalil (2006). Juba "Võluflöödi" lavastus 19. sajandi alguse Viinis oli klassitsistlik (sealt on pärit ka sümmeetriline tähesfäär, mida näeme filmi "Amadeus" Öökuninganna aaria taustal). Nii et – miks ei. Aga ikkagi on kahju, et Sutcliffe loobub nii kergesti mänglevast, biskviitportselanisarnasest kelmikast "Cosist", asendades helledad toonid tahtlikult tumedatega. On ju tänapäeva elus ja laval varju selletagi küll. Vastavalt lavastaja nõudele esinevad ka Aile Asszonyi ja Helen Lokuta (teisi koosseise, sh Heli Veskust ja Juuli Lille, ei ole kahjuks kuulnud) dramaatilisel, jõulisel. Kummagi õe rollilahenduses aimub lavastaja sidet "Nibelungide sõrmusega". On küsitav, kas see lavastusele juurde annab.

Kolmandaks. Ooper ei ole siiski kontsertetendus. Kuigi "Cosi" ülesehitus öeldakse olevat geomeetriline ja sümmeetriline (järelkult klassitsistlik), ei peaks geometria välistama stereomeetriat. Idee kasutada lavakujunduses taieheid on ehk kogu lavastuse parim leid. Samas muudab raamides mängimine kogu nägemuse ja selle kaudu ka ooperi teema kahemõõtmeliseks, maali sisse minek kaotab sügavuse. Lugeses libretot ja vaadates lavastust, tekib tunne, nagu võrdleks August Sanga ja Ants Orase tõlkeid Goethe "Faustist". Kumb on

sel juhul Sang, kas Sutcliffe või Mozart, ei vääri küsimise vaevagi. Lapidaarsus jätab ka vokaalselt kenade Rauno Elbi ning Oliver Kuusiku rollid lahti kirjutamata, nende mängu ei ole lavastaja ilmekust soovunud panna. Sama kehtib koori kohta.

Koomiliste ooperite lavastamine küllalirežissööridega on Estonias andnud väga häid tulemusi. Rossini "Tuhkatriinu" (lavastaja Michiel Dijkema Hollandist) on suurepärase näide sellest, kuidas küllaline Estoniat rikastab, traditsioonile uut ja huvitavat lisab. Tegelikult oli isegi kevadine üliõpilaslavastus, Mozarti "Armastuse pärast aednikuneiuks" Thomas Wiedenhoferi lavastuses lihtinimesele "Cosist" paremini jälgitav, küllap siiski sellepärast, et rõõmutati aktiivse ja kolmemõõtmelise tegevusega. Muidugi, maitse üle ei vaielda. Kellele meeldib tasapinnalisem maal, kellele plastilisem skulptuur. Aktivasse jääb tõik, et Soome lahe ümbruse vaataja näeb tõlgendust, mis ei ole pärit Soome lahe kaldalt. Kuid uudsus ei vaimusta. Võib-olla pole siinkirjutaja lihtsalt ooperi uusvana tõlgendussuunaga veel kohanenud. Kuid mitu korda tabasin end mõttelt, kas meil endil poleks sama head või isegi huvitavamad tegevijad võtta olnud. Vastus oli jah.

Kokkuvõtteks. Estonia uue "Cosi fan tutte" hindeks oleks isiklikku arvamust mööda neli. Viit ei paneks, kuid on palju teisi arvustajaid, kes lahendust väga kiidavad. Puhtsüdamlikult tõtt rääkides tundus asi liiga tavaline. Teatraalne, aga mitte nii nagu Von Krahlis, vaid rohkem nagu filmis mõnest veidi tolmunud provintsiteatrist.

Mis siis jääb? Loomulikult Mozarti muusika. Isegi kui uskuda, et me Mozartit ei näe, saame teda vähemalt kuulda. Muusikaline juht Arvo Volmer tagas kvaliteedi. Mihhail Gerts dirigeeris minu arusaamist mööda korrektselt (ja ikka see harjumatu dramaatilisus Mozarti sarmile vastandumas), Ivo Sillamaa lisas oma klavesiinisoolodega tõelist ajastutunnetust. Jah, tegelikult on üle pooleteise tunni pikad vaatused isegi Mozarti armastajale natuke palju. Geeniusel eluajal võis ju saalis vestelda, lugeda või juua, sestap oli publikul kergem. Oleks soovinud kaht vaheaega, et helisid taastunud innuga vastu võtta. Aga ega Mozartist väsida tohigi.

A Filetta tihed laulusüle.

FOTO INTERNETIST

Kaks põgusat vaadet pärimuslikule laulule

SAKARIAS LEPPIK

preester, EMTA pärimusmuusika üliõpilane

Seto leelokoor Kuldatsäuk 21. novembril Estonia talveaias. Korsika vokaalansambel A Filetta 1. detsembril Tallinna Jaani kirikus.

Setomaalt

21. sajandi esikümnend on andnud üpris kobeda tõe pärimusmuusika levikule nii Eestis kui ka mujal maailmas. Maailmamuusika hoog on vaibumas ja inimesed loomuldasa otsimas heliridasid, mis

tulevad otse allikalt. Vanaemade-vanaisade edasiantav läheb üha enam korda ning seda kajastavad ka rohkelt korraldatavad pärimusmuusika festivalid, päevad ja õpitoad. Nii ei saa sellest olmast mööda ka kontserdiasutused. Võtan vaatluse alla Eesti Kontserdi korraldet erimeelised, ent sama valdkonna muusikaõhtud Tallinnas.

Seto leelo on tänaseks kantud UNESCO kultuuripärandi nimekirja. See

võis jääda põhjaestlasele kahe silma vahele. Tegu on millegi väga erilisega, sest mida meil eesti kultuuriruumist nii väga pakkuda ongi. Kuldatsäuk on seto leelo esitajana tegutsenud 21 aastat. Leelo kontekstis ei ole see aeg kuigi pikk, inimelu kestuse taustal aga omajagu. Selle aja jooksul jõuavad välja kujuneda teatud iseloomulikud jooned, millega teised leelokoorid üle kogu Põhja-Euroopa nende laulu kirjeldavad.

Kuldatsäuku kontsert vastse kalendri

kadripäeval oli üles ehitet loomulikult ja püüdis hõlmata repertuaari kogu paletti: töölaulud, pulmalaulud, laulumängud. Kusjuures pulmalaulude puhul esitati ka mõrsjaitku, imiteerides reaalselt olukorda. Mõrsja kandis mõrsjamütsi ja podruskiks tegi ennast ka ansambli vedaja Laine Lõvi isiklikult. Kuldatsäuk laulis kõik viisid diatoonilises laadis. Väga huvitav oli kuulata mažoor-minoorses laadis pulmalaulu “Hähkämīnō”, ehkki mõni seto koor suudab seda laulda ka “pooltoon-poolteisttooni” laadis. Seda viimast kutsutakse ka seto laadiks, kuigi seda esineb hajuti Kesk-Venemaalgi. Samas oli mõrsjaitku ja *hähkämīsō* puhul kosta koori loomulikku tõmmet vana laadi poole, mis muutis esituse harmoonia eriti kummaliseks.

Kuldatsäugu ansamblikōla on homogeenne, ühtlane ja laulev. Siin-seal oleksin kindlasti oodanud tugevamalt esitatud *killō*-partiit, ent tuletan siiski meelde, et leelo saab laulnud just sellisena ja sel hetkel, kus ta on. Kui ühtlast kōla võib pidada vooruseks, siis paradoksaalselt kaob sellega viisi varieerimine. On tunda, et koor on paar aastakümnet koos laulnud. Sellega on ehk kaduma läinud koori viisvariantide rohkus ja melismaatika, andes teed *torrō* rutiinsele meloodiajoonisele. Kooril on säilinud *kergütāmīnō* ehk loomulik vajadus ja oskus laulu käigus helikõrgus poole või täistooni võrra madalamale moduleerida. Nautisin täiel määral seda, et päris mitmes laulus keris *ihttūtļōja* laulu ülespoole, pingestades seda, et siis *kergütādā*.

Kuldatsäuk kasutas ka lavastuslikke võtteid, mis kontserti kahtlemata ilmesitasid – lisaks laulumängudele imiteeriti näiteks laulus “Jauha, jauha kivikōnō” käsikivi tööd. Kontserdil oli piisavalt publikut, nii et ma julgustan kontserdi-asutusi Lõuna-Eesti pärleid otsima ning neid ka Rävāla rahvale tutvustama.

Korsikalt

Korsika meestelaul on Eestis tuttav. Mõned vägevamad mehed on käinud seda lausa tolle saarel õppimas. Kindlasti on neid, kes püüdnud stilistilist matti võtta... Ansambli A Filetta teadsin juba enne nende siia saabumist, kuna grupi kauamängiv “Passione” on

juba mõnda aega mu riulis. Meesansambli kava oli üles ehitet nii, et vähemalt poole võtsid enda alla ansambli juhi Jean-Claude Acquaviva kompositsioonid roomakatoliku kiriku liturgilistele tekstidele või autoritekstidele ning teise poole moodustasid korsika traditsioonilid ning gruusia rahvalaulud. Ansambliil on eriline tõmme gruusia muusika poole ja olgu öeldud, et nad said nende laulude esitamisega täiesti korralikult hakkama. Guruli hällilaulu ehk *nana* esitus oli ikka väga täpne, arvestades, et gruusia laulu üks tähtsamaid nõudeid on peen ajastatus harmoonia kulgemisel.

A Filetta vokaal on kōlav ja puhas. Kuigi näiteks korsika traditsioonilide puhul ei peaks mu meelest üldse tõmbama joont teljel “must või puhas intonatsioon”. Varieerumine on korsika laulus omal kohal, nagu ka püüdlemine mikrointervallilise intoneerimise poole. Korsika traditsioonilide ehe esitus oligi minu jaoks selle kontserdi teemant. Ansamblijuhi kompositsioonid olid küll vokaalselt nõudlikud, ent korsika rahvalaulude loogika oli neis vaid aluseks. Sinna pääle oli helilooja paraku lisanud nii rohkelt õhtumaade klassikalise muusika mõjusid, mis kotsid kohati baroksete kadentsidena, et heliteosed muutusid kunstlikuks ja raskeks ning viisid tähelepanu kõrgete meeshääle imepeenelt kooskõladelt triviaalse sisekaemusliku vormikriitika peale. Dūnaamika oli ansambliil loomulikult tippasemel; selle tagas grupi asetuse kiriku altari ees, kus lauljad olid kogunenud nii tihedasse sülemisse, et laulujuht pidi aeg-ajalt sügavale alla kummardama, et hääli juhtida. Kontserdiilt jäi minu kõrvus erilisel kōlama traditsioonil “Cuntrastu”, mis rõõmustas energeetiliselt voogava fraasi ning pitsilise melismaatikaga ning vajuatas kontserdi lõpupoolele kena muusikalise pitseri.

Eesti Muusikateaduse Selts kuulutab välja MUUSIKATEEMALISTE ESSEDE KONKURSI.

Konkurss on suunatud eelkõige gümnaasistidele ja selle eesmärgiks on julgustada õpilasi muusikast mõtlema ja kirjutama.

Missugustel töödel on eeldusi tulla auhinna-liste kohtadele või leida äramärkimist? Eelkõige töödel, milles avaldub kirjutaja iseseisev mõtlemine ja milles leiavad kajastamist huvitavad ja ebatüüpilised seisukohad. Kasuks tuleb kindlasti ka teatav analüütilisus, sest ka muusikakirjutistes on eelistatud põhjendatud seisukohad.

Järgnevalt on toodud mõned võimalikud teemad, mis seekord on esitatud küsimuse vormis:

Kuidas muusikat kasutatakse?

Muusika – eesmärk või vahend?

Kuidas võib mittemuusikast saada muusika?

Millest (kellest) algab muusika?

Mis on muusika puhul kõige olulisem?

Mis rolli mängib mälu muusika mõistmisel?

Mis rolli mängib ajalooline mälu muusika mõistmisel?

Missugused on muusikaga seotud eelarvamused?

Millest sõltub muusika väärtustamine?

Millest sõltub muusika emotsionaalne sisu?

Kirjutada võib ka vabal teemal.

Essee pikkus ei tohiks ületada 10000 tähe-märki (koos tühikutega). Tööde laekumise tähtaeg on 31. jaanuar 2010. Essee märgusõnaga “konkurss” tuleb saata kas elektrooniliselt või tavapostiga aadressil: Eesti Muusikateaduse Selts, Rävāla pst 16, 10143, Tallinn, e-post: emts@hot.ee. Konkursitõid hindab eesti professionaalsetest muusikateadlastest ja -kriitikutest koosnev žürii. Konkursi peaaahinnaks on 2000 krooni ja võimalus avaldada oma essee ajakirjas Muusika (enne essee avaldamist Muusikas peab autor nõustuma essee täiendava toimetamisega. Kõik toimetamisega seonduvad muudatused tehakse autoriga kooskõlastatult). Lisaks peaaahinnale antakse välja ka teine (1500 krooni) ja kolmas koht (1000 krooni). Lisaks sellele on žüriil õigus välja anda eriauhindu.

Žürii teeb oma otsuse teatavaks 1. märtsil.

Võitjate autasustamine toimub märtsi lõpul Eesti Muusika Päevade 2010 raames Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.

Armutud heitlused jõululaadaga

MARTTI RAIDE

pianist

Tõepoolest. Liisi Kasenõmme ja Veit Wiesleri kontserdi teine pool kujunes omalaadseks jõukatsumiseks kammerlaulu ning kaubanduslikku käivet kannustava helitausta vahel. Raekoja sees olnute poolelt vaadatuna väljus sellest omalaadsest duellist kindla võitjana Kasenõmm, kelle muusikaline intensiivsus ja lavaline enesekindlus kontserdi lõpu eel üha kasvas – võib-olla osalt ka seetõttu, et jõuluaja akustiline eelaimus vääramatult põlvili suruda.

28. novembri Vocalissimo peategelane oli 1999. aastast alates Soomes ja Saksamaal vokaalharidust ning lavakogemusi omandanud sopran Liisi Kasenõmm. Peab rääkima just nimelt peategelasest ja tema kaaslasest klaveri taga, sest sisulisel teineteisemõistmisel ja koosmusitseerimisel põhineva ansambli seekord kahjuks ei jõutud. Laval toimuv näitas ilmekalt, kuidas pianisti roll on ühe lauluõhtu kunstilises õnnestumises esmapilgul näivast määratult suurem. Veit Wiesleri muusikaline aktiivsus leidis väljenduse häirivalt õõtsuvas kehakeeles, paraku mitte aga täpses kõlakujundis ja selges mõttekaares. Peale selle paisus tema tihtipeale vokaalpartii loogikast väljaspool kulgev mäng (sugugi mitte sellest formaalselt lahus!) aeg-ajalt pärani klaverikaane (see *Lied*'i õhutele tüüpiline olukord ei õigusta ennast Tallinna raekoja akustikas) ja paksuvõitu faktuuri tõttu helimassiiviks, mis varjutas lauljanna püüdlusi.

Liisi Kasenõmm kasutas koolitatud häält igati oskuslikult läbi terve kava: alati puhta intonatsiooniga, täpse rütmiga ja vokaalselt meisterlikult. Julgen siinkohal väi-

ta, et tema tõlgenduslaad toetub eeskätt intellektuaalsele pinnale. Laulude ettekanne oli hästi läbi mõeldud ja kindlalt kuulajani toodud, kuid selles oli vähe ruumi spontaansusel ning vahetul looval kaasaelamisel. Seepärast ei jõudnud kontserdi esimeses pooles kõlanud Hugo Wolfi ja Gabriel Fauré helitööd hoolimata vokaalsest stabiilsusest ja lavalisest kindlusest luuletekstide sügavama sisulise lahtimõtestamise ni. Teatav universaalne lähenemisaad ja nüansside nappus löid nagu nähtamatu barjääri ja takistasid laulude emotsionaalsel sõnumil publikuni jõudmast. Kuna Kasenõmme hääles on küllaga nii jõudu kui sära, aga vähem soojemaid kõlavarjundeid, tunneb ta end peeneid nüansse ja emotsionaalset paindlikkust eeldavas muusikas vist mitte eriti koduselt. Näis, et ka Mart Saare intiimne tundelüürika pole seetõttu talle lähedane. Meie klassiku poeetiliste miniatuuride esitus kulges justkui liiga ametlikus võtmes ning pärast laulu “Mis see oli?” kõlamist jäi selle pealkirjas esitatud küsimus siinkirjutaja mõtetes veel mõneks ajaks helisema.

Positiivse pöörde töid Veljo Tormise “Kümme haikut”, kus lisaks vokaalsele meisterlikkusele said kõik kujundid selge ja läbitunnetatud sisulise tähenduse. Kase-

Elmisel aastal Liszti-nimelise Weimari muusikakõrgkooli lõpetanud sopran Liisi Kasenõmm.

FOTO ERAKOGUST

nõmm saavutas selle muusikaga suurepärase kontakti ja näitas oma võimete tege-likku ulatust. Edasi vaid tõusujoones kulgeva õhtu emotsionaalse kõrgpunkti moodustasid Richard Straussi laulud, mille avaram tundeskaala ja ooperlik väljenduslaad sobisid Kasenõmmele haruldaselt hästi. Neist viiest laulust kujunes kontserdile igati elamuslik finaali, mille ülevat meeoleolu kroonis lisapalaks esitatud Robert Schumanni “Pühendus”.

Näen vaimusilmas tulevikku, kus Liisi Kasenõmm lisaks vokaalsele ja intellektuaalsele potentsiaalile võtab täiel määral kasutusele ka oma emotsionaalsed ressursid ja leiab igale autorile, igale laulule talle ainuomase lähenemistee. Lauljanna isikupära pääseks siis veelgi jõulisemalt maks-vusele ning tulemus kutsub kindlasti esile vaimustunud publiku braavo-hüüdeid!

AIRi maailmas pole inetusel kohta

IVO HEINLOO
jazzikriitik

Sahinaid, et AIR tuleb Eestisse, oli kuulda juba aastaid tagasi. 7. detsembril pilgeni täitunud Rock Cafés (mis AIRi mastaapides muidugi väike) legendaarne, kauaoodatud Prantsuse kollektiiv lõpuks ka üles astus. AIRi tippvorm jääb tõenäoliselt eelmise kümnendi lõppu ja uue sajandi algusse, ent see ei vähendanud sündmuse tähtsust.

AIRi maailm on helesinine ja täiuslik – küll tahaks sinna jõuda! Ansambli eesmärk on ilu, ilu mis tahes hinnaga, esteetiline naudiving peaaegu kuni väljakannatamatuseeni. Ent kontsert näitas, et AIRi lapselik-naivsesse huppenööri ja roosa mullinätsu maailma on aastatega tunginud ka agressiivsemaid ja maskuliinsemaid varjundeid. Süütu disko kõrval näitasid nad rockilikku palet, aga rocki *attitude*'iga võidab AIR austajaid kindlasti juurde.

Jean-Benoît Dunckeli ja Nicolas Godini Tallinna tänaval ilmselt ära ei tunneks. Paljud elektroonilise muusika tegijad on eelistanud jääda oma muusika varju ning nii ei ole ka AIRi mehed end näiteks muusikavideotes eksponeerinud. Esimest korda Eestis esinedes tundsid Dunckel ja Godin end kahtlemata väga hästi, sest juba nende lavale astumist tervitati tormiliselt ja osa tuhingelisemaid fänne näis iga viimast kui lugu peast teadvat. Kontsert lükkus minu jaoks käima sellest hetkest, kui AIR hakkas

oma vanu hitte mängima. Ansambel võis ju hiljuti uue plaadi välja anda, kuid iga õige AIRi austaja teab, et pärast 2004. aastat ja albumit "Talkie Walkie" on bänd oma loo-

mingulise kulminatsiooni ilmselt juba läbinud. Hitiparaad algas palaga "Venus", "Alpha Beta Gaga" viis publiku peaaegu massipsühhoosi ning isegi selline AIRi mõistes suhteliselt keskpärane diskolugu nagu "Sexy Boy" ei kõlanud üldse halvasti. AIR on suutnud ka kitsist teha midagi kõrvale meeldivat. Nende sihik on suunatud korraga minevikku ja tulevikku – olles üli-elektronilised, jätavad nad alati ruumi nostalgiale.

Ei saa salata, et elusast peast jättis AIR hea mulje. Kuid siin on üks aga. Kindlasti ei ole AIR ainult meeldivat taustamuusikat produtseeriv bänd, kelle oskus fooni sulanduda on teinud ta paljude filmitegijate jaoks atraktiivseks. Siiski kuulaksin filmi "Tölkes kaduma läinud" *soundtrack*'i kuuluvat pala "Alone in Kyoto" pigem kodus diivanil või bussis kõrvaklappidest. AIRi muusika nõuab, et sellega saavutatakse vahetu, intiimne kontakt; rahvahulgas õõtsudes näib see kontseptsioon pisut muunduvat.

Vahel mõjub aastaid fännatud ansambli *live*'is nägemine nii võimsalt ja kuidagi lõplikult, et plaatide kuulamise isu kaob tükkiks ajaks ära. AIRi puhul on vastupidi ja küllap on see hea – tundsin, et võin kas või homme-päev albumi "Talkie Walkie" taas mängima panna ja süüdimatult "Alpha Beta Gagat" kaasa vilistada, nagu tegid Eesti kohalikud airimaanid Rock Cafés, unistades maailmast, kus kõik on ilus.

Ansambel AIR: Jean-Benoît Dunckel ja Nicolas Godin.
FOTO INTERNETIST

“Fiesta de la guitarra” – kitarrimuusika austajate pidu

JULIA KAHRO-REINMAN
kitarrist

Tänavusel, kaheksandal “Fiesta de la guitarra” toimus lisaks tavapärastele kontsertidele taas Kitarriseltsi aastaseminar, üritus, millest festival kunagi välja kasvas, ja festivali keskustekstid said nagu kord “vanadel headel aegadel” ka Otepää ja Tartu. Paljud olulised kontserdid toimusid ka pealinnas ja mujal Eestis.

Festivali avas 10. oktoobril Taani kitarrist-duo Jesper Sivebaek – Niels Ullner. Nende kontsertidel Tallinnas ja Tartus oli hea atmosfäär tänu esinejate vahetule suhtlusele publikuga ning siirale ja avatud mänguviisile. Kava oli vaheldusrikas, ent oleks soovinud esimese teosena kõlanud Schuberti “Arpeggione” sonaadile ka midagi vastukaaluks, kui kontsert jätkus Piazzolla, de Falla ja Nielsen väikevormidega. Eesti kitarristidest astusid “Fiesta” üles Dmitri Timoshenko ja Vahur Kubja. Kontsert Vanalinna Muusikamajas pakkus palju kontraste, seda nii kava valiku kui ka esituse poolest. Valga Muuseumis andis kontserdi isa ja poja duo Peep ja Priit Peterson. Otepää raekojas esines duo Kristo Käo – Jorma Puusaag, kelle lõunamaiselt kuumal kontserdil kõlasid hispaania ja ladinaameerika muusika seaded kõrvuti eesti heliloojate originaalloominguga.

“Fiesta de la guitarra” kulminatsioon kitarristide kogukonnale oli 29.–31. oktoobrini Otepääl aset leidnud Kitarriseltsi aastaseminar. Osavõtjaid oli üle kolmekümne, enamik neist õppivad õpetajad. Toimused meistriklässid, kitarriorkestri proovid ja peeti loenguid ning Lõuna-Eestis leidsid aset ka Baltimaade, Itaalia ja Hiina noorte kitarristide kontserdid.

Novembris jätkus “Fiesta” Lauulväljaku

Kitarriseltsi aastaseminari
orkestriproov.
FOTO ERAKOGUST

klaassaalis eesti kitarrimuusika kontserdi-
ga, kavas Nurmsaare, Jõehe, Petseri,
Sisaski ja Kõrvitsa looming. Kitarriduo
Heiki Mätlik – Miguel Angel Jimenez andis
Eestis neli kontserti. Kava koosnes põhiliselt
pisipaladest, kaalukamaks teoseks oli
Vivaldi kontsert G-duur. Bachi kahehääls-
te inventsioonide seaded juhatas Heiki
Mätlik sisse sõnadega, et need on justkui
dialoogid kahe inimese vahel, mõte, mis
tegelikult sobis hästi ka iseloomustama
Mätliku ja Jimeneze koosmusitseerimist.
Anastasia Bredis Venemaalt on fantastiline
noor muusik, tema särav lavalolek ning
muusika meeolelu peegeldav ja ääretult il-
mekas mäng aitasid tal kuulajaid algusest
lõpuni peos hoida. Rodrigo “Sonata gioco-
sa” mänglevus ja mõningane naiivsus vas-
tandus Brouweri sonaadi tõsidusele ja
krüpteeritud sõnumitele ning Brouweri

lihtsad ja meloodilised rahvalaulud kõlasid
kõrvuti D’Angelo “Kahe lüüdia lauluga”.
Viimaste pingestatusele vaatamata valis
Bredis need kontserdi viimasteks lugudeks,
“et elu liiga magus ei tunduks”. “Fiesta”
lõppkontserdiga EMTAs tähistas kitarristi-
de kogukond kuuba helilooja Leo Brouweri
70. sünnipäeva. Kõlas läbilõige tema teos-
test, alates nooruspäevil komponeeritud pi-
sipaladest kuni hilisloominguni, esitajateks
nii väikesed kitarristid kui juba küpsed in-
terpreetid.

On märkimisväärne, et Eestis toimub
igal aastal kolm kitarrifestivali ning publi-
kut jagub kõikidele kontsertidele. Tundub,
et klassikaline kitarr on tavakuulaja süda-
messe jõudnud, kitarristi ja kitarrioõpetajad
olid “Fiesta de la guitarra” kuulajaskonna
seas isegi üllatavalt väikesearvuliselt esi-
datud.

Millise pilli taha istuda?

LEELO KÖLAR
pianist ja pedagoog

Lembit Orgse “Tundeline teekond läbi mõistusesajandi” 21. novembril Mederi saalis.

Sel aastal on olnud võimalik kuulata heatasemelisi klavessiiniõhtuid, kuid kontserdiõhtuid, kus käsil mitu erinevat klahvpilli, tuleb küll üsna harva ette. Lembit Orgse esinemine kolmel pillil, klavikordil, tšembalol ja haamerklaveril tekitas meeldivat elevust. Orgse on armastusega pühendunud varajasele muusikale. Tema tegevus solistina ja erinevates barokkmuusika ansamblites on viimasel ajal märkimisväärne. Solistina on ta esitanud klaveril Bach'i Prantsuse ja Inglise süite. Nüüd siis valikkava barokist klassikani erinevatelt autoritelt erinevatel pillidel.

Peab kohe ütleva, et Mederi saal on kammerliku ja intiimsema kõla jaoks väga sobiv koht. Vaatamata sellele nõudis klavikordil esitatud J. S. Bach'i Prelüüdi C-duur kuulamine suurt pingutust. Järgnevat kaheks duetiks olid kõrvad ehk mingil määral juba kohanenud. Mõtted viisid aga ikkagi selleni, et see salong ja kuulajate ring peaks vist üsna väike olema, et sellises koosluses siis vajalikult kõlaliselt mõjule pääseda. Järgnev tšembalo oma suhina ja särava tundus kohe lausa pääsemisena! Bach'i Vivaldi Kontsert G-duur BWV 973 kõlas kohe värskelt, samuti Prantsuse süit E-duur. Polüfooniline kude tuleb tšembalol reljeefselt esile, vaheldust pakub klaviatuurivahetus ja kõlavarjundite puudust korvab artikulatsioon, tempo, agoogika, improvisatsioonilised melismid. Väga hästi mõjusid süüdi osade kordused erinevate melismidega. Artikulatsioonis oleks võinud ehk leidlikumgi olla.

Lembit Orgse mängus on vajalikku professionaalset rutiini – ilma selleta ei ole ju võimalik midagi luua. Tema esitus on kaalutletud, loogiline ja pretensioonitu.

Seda on mõnus kuulata. Võib kindel olla, et tempod on hästi läbi mõeldud, iga osa eraldi võttes oli veenev. Aga ikkagi tundus süüdi teraviku seisukohalt, et just julgemate tempomuutustega osade vahel (*gigue* mõjus antud käsitluses pidulikkuse asemel liiga igapäevaselt) võinuks mõningasest monotoonsusest pääseda.

Siirdumine haamerklaveri kõlamaailma nõudis nii kuulajalt kui ka mängijalt muudugi taas ümberharjumist. Bach'i poegade teosed nakatasid oma uudse helikeele ja tore-da huumoriga, luues kuulajatele hea pinna järgnevat Haydni sonaatide E-duur Hob XVI/13 ja C-duur Hob XVI/14 nautimiseks. Mõlemad kiirgasid positiivset meeleolu. C-duur sonaadi *Andante con espressione* osas tekkis igatsus “päris” klaveri võimaluste järele. Sellele vaatamata pääsesid Orgse selged ja delikaatsed kavatsused kaunilt mõjule. Kontserdile pani punkti Haydni Fantaasia C-duur Hob XVII/4 oma särava ja ülimalt virtuoosliku teostusega.

Tore oli see atmosfäär, mis sellel kontserdil tekkis, publiku pidevalt kasvav huvi ja osavõtlikkus. Mida veel tahta ühelt muusikaõhtult, kus elevil rahvas ei soovi pärast kontserti lahkuda, vaid arutleb rõõmsalt toimunu üle, tiireldes instrumentide ja esitaja ümber! Nüüd aga järgneb üks tuttav jutt. Millisel instrumendil oleks õige Bach'i mängida? Kas tingimata Bach'i aegsel tšembalol või nüüdisaegsel klaveril, kusjuures

Lembit Orgse kiring on ajaloolised klahvpillid.
FOTO ERAKOGUST

Bach ise oli hoopis rohkem organist? Kuidas olla usutav ja meie aja kontseptsioonidega kooskõlas? Teame kõrgtasemel pianiste, kes meeleldi esitavad Bach'i tänapäeva klaveril (Gould, Michelangeli, Schiff, Hewitt, Anderszewski jt). Samas on seisukohti, et tänapäeva klaveri kõla on Bach'i jaoks võlts ja ainuvõimalik on mängida Bach'i tšembalol. Kahtlane on taotleda tänapäeva klaveril tšembalotaolist kõla, mängida ilma pedaalita jne. See vist ei ole “liha ega kala”... (Kas see probleem ei vääriks ajakirja Muusika veergudel laiemat arutelu?) Lembit Orgse istub “mitmel toolil”. Kui aga küsida temalt, kui veendunud barokkmuusikas tegutsejalt arvamust, hakkab ta keerutama ja õiget vastust temalt ei saa. Sellest kahtlevast olekust tuleb siis järeldada, et nii paljude “armukeste” vahel valimine on raske – täna see, homme too. Elu on rikas ja miks ka mitte! Mina ise aga olen lootusetu klaverifänn.

Saksa masurkast kahe riigi hümnini

“1840. aastatel rahvusaadetest alguse saanud rahutused kasvasid. Seda oli eriti tunda Prantsusmaal, kus 1848. aasta veebruarirevolutsiooni algusfaasid juhatasid sisse kogu mandrit haarava liikumise, mida on hakatud kutsuma Euroopa hulluks aastaks. [...] Uued ideed levisid Kesk-Euroopast ka põhja poole Uppsalani välja, kus tudengid korraldasid aprillikuu algul suure “skandinaavia peo”. Kõnepidajad rõhutasid ülikoolide juhtivat osa revolutsioonikolletes, “Marseljeesi” hakati suure vaimustusega kõikvõimalikel juhtudel laulma ka Soomes. ...” Nii kirjutab Matti Vainio oma raamatus “Pacius. Suomalaisen musiikin isä” (kirjastus Atena, Jyväskylä 2009). Teos ilmus Fredrik Paciuse 200. sünniaastapäeva puhul ja on siiani põhjalikum ülevaade selle ainulaadse isiku elust ja tegevusest. Igati asjakohane lugemine ka eestlastele, sest peatükis “Maailma vapaiden on miesten” jutustatakse meie hümn saamisloost. Selle põhjal ongi tehtud järgnev kokkuvõte.

Rahutuste puhkemise kartuses kehtestati 1836. aastal Helsingis keeld tähistada traditsioonilist üliõpilaste Flora-päeva. Kevadpidu oleks ka kaksteist aastat hiljem pidamata jäänud, kui poleks surnud ülikooli asestantsler Aleksander Thesleff ja tema asemele määratud kindralmajor Johan Mauritz Nordenstam. Pikka aega Kaukaasias sõjaväelasena teeninud mees polnud ilmselt kursis Euroopa poliitilise olukorraga, sest üheks esimestest liigutustest, mis ta tegi, oli

keelu tühistamine. Ülikooliringkonnad tajusid kohe suurepäraselt võimalust, otsisid kiirelt võimalikult kõrvalise koha pidamiseks, kutsusid kõnepidajateks tollased mõjuvõimsaimad vaimuinimesed ja tellisid Fredrik Paciuse laulu Johan Ludvig Runebergi luuletuse “Vårt land” (“Isamaa”) tekstile. Pacius olevat kõigest neli päeva enne pidu esitatud tellimuse vastu võtnud üsna muretult. Ilmselt polnud tal vähimatki kavatsust hakata looma midagi suurt ja püsivat, kõige vähem veel soomlaste hümn. “Vårt landi” ametlik esmaettekannet toimus 13. mail 1848. aastal Kumpula mõisas (praeguse Helsingi raudteejaama läheduses), kuhu oli kogunenud sadu üliõpilasi ja hulgaliselt muud rahvast, nende hulgas mitmed kindralid, kindralkuberner Aleksander Menšikov, kogu Soome senat, asestantsler Nordenstam, senaatorid ja professorid, kuuraatorid ja dotsendid. Kaheksa tundi peeti ülevoolavas meeleolus isamaalisi kõnesid, lauldi meeleolukaid laule ja pakuti ohtralt märjakest ohjeldamiseks kõige innukamaid üliõpilasi. Loomulikult võeti ikka ja jälle üles ka Paciuse laul, mida oli tegelikult jõutud eelnevalt juba korduvalt esitada rongkäiguga Senatväljakult peopaika marssides. Laulu autorit, ülikooli armastatud muusikaõpetajat kanti ühtelugu kuldtoolis ringi ja loobiti üldise rõõmukisa saatel õhku.

Kui Akademiska Sångföreningen ja teised üliõpilaskoorid 1850.–1860. aastatel mööda maad ringi rändasid, et koguda

kontsertidega raha ülikooli ehitamiseks, sai “Vårt land” tuttavaks kogu rahvale. Kiiresti see siiski ei levinud, sest paljudele ei mahtunud pähe, et soomlased väljendavad patriootlikke tundeid lauluga, mille on kirjutanud saksa päritolu immigrand rootsikeelsele sõnadele. Hoolimata sellest, et Pacius oli omaks võtnud kõik rahvusaated ja sõlminud isiklikud kontaktid kohaliku rahvusliku liikumise tegelastega ning oli päritolust hoolimata nii soomlane kui sel ajal üldse sai olla, lisaks tollal Soomes tegutsenud heliloojatest ainus, kes oli saanud korraliku hariduse.

Soomekeelseks muutus Flora-päeva laul alles 1889. aastal, kui pärast mitmete poeetide ebaõnnestunud katseid tõlkis värsid Paavo Cajander. “Maamme”-laul tõusis võimsalt esile pärast Soome iseseisvumist 1917. aastal ja valgete võiduga lõppenud kodusõda. Punased laulsid sel ajal peamiselt “Internatsionaali” ja üliõpilased “Jäägrite marssi”, mis hiljem osutus Jean Sibeliuse looduks. Soomlaste ühiseks hümniks kujunes “Maamme” alles 1939. aastal alanud talvesõjas, mil langesid kõik erinevaid ühiskonnakihte ja poliitilisi rühmitusi eraldavad vaheseinad.

Juba 19. sajandi keskpaigas jõudis Paciuse “Vårt land” ka Eestimaale. Nimelt palus Johann Voldemar Jannsen Esimest üldlaulupidu korraldades Yrjö-Sakari Yrjö-Koskineni saata midagi soomlaste repertuaarist. Too saatiski kolm laulu, neist üks Paciuse oma. Jannsen kirjutas sellele eestikeelse sõnad ja nii sündinud “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” esitati Tartus 1869. aasta juunikuu. Laul muutus kohe tohutult populaarseks ja levis Tartu üliõpilaste vahendusel üle kogu maa. Iseseisva Eesti riigi hümn tuli sellest 1920. aastal, pärast Vabadussõja lõppu.

Reet Marttila

Tõenäoliselt esimene, kes märkas Paciuse “Vårt landi” sarnasust ühe saksa joomalauluga “Der Papst lebt herrlich in der Welt”, oli Leipzigi konservatooriumis õppinud Robert Kajanus. 1877. aastal kirjutas ta sellest oma kodustele, ent avalikult ta

oma tähelepanekust teada ei andnud, sest see tema arvates tähendanuks see peaaegu pühaduse rüvetamist. Alles Heikki Klemetti, kes 1932. aastal tegi iseseisvalt samasuguse avastuse, tõstas küsimuse, kas kergemeelse masurkarütmis laulukese kasutamine hümnina on ikka sobilik. Muusikainimesed on sel teemal aegade jooksul palju diskuteerinud, kuid ikka ja jälle on rahva poolehoid tõestanud, et “Maamme”-laulust on kujunenud tugevaim soome rahvuslikku identiteeti kandev sümbol. Nii tugev, et seda ei olda valmis vahetama isegi teise kaljukindla sümboli, Sibeliuse “Finlandia” vastu.

Cyrillus Kreegi tähtpäev Peterburis

3. detsembril oleks helilooja Cyrillus Kreek saanud 120-aastaseks. Oleme tema kooriloominguga juba nii harjunud, et ümmargused tähtpäevadki kipuvad mööda libisema. Päriselt siiski mitte. Peterburiski peeti tähtpäeva meeles 29. novembri muusikaõhtuga Teatri- ja Muusikamuuseumi ajaloolise hoone saalis (arhitekt Rossi). Korraldajaks oli Peterburi Eesti Kultuuriselts eesotsas seltsi esimehe Viuu Fjodorova ja juhatusel liikme Nikolai Peitš-Austeriga. Sellised õhtud on seltsil juba traditsioonilised ning eelkõige tähistatakse Peterburis hariduse saanud eesti heliloojatega seotud sündmusi. Alates 2007. aastast on toimunud kolm üritust: Heino Elleri 120., Artur Kapi 130. sünniaastapäeva (koos Eugen ja Villem Kapiga) ja Gustav Ernesaksa 100. sünniaastapäeva auks. Olen saanud nende ürituste

sisustamisele kaasa aidata ja leian, et selline, juba traditsiooniks kujunenud ettevõtmine on tänuväärne ja Peterburi kui eesti muusika hälli tähtsustamise seisukohalt ajalooliselt väga põhjendatud.

Cyrillus Kreegi õhtul esitas tema koorilaul Peterburi Eesti Kultuuriseltsi segakoor Kaja (dirigent Nonna Matson-Levkovitš). Siinkirjutaja andis ülevaate Kreegi Peterburi perioodist ja tema heliloomingu tähendusest Eestis ja ka väljaspool. Plaadilt kõlasid Kreegi "kullafondi" laulud "Nõmmelill", "Meil aiaäärne tänavas" ja "Sirisege, sirbikesed" ning katkend Reekviemist. Reekviem oli plaadil väga heas ettekandes "Nargeni" festivalikoorilt, Tallinna Kammerkoorilt ja Tallinna Kammerorkestrilt Tõnu Kaljuste juhatusel, publiku hulgast tuldi hiljem lausa küsima, kust saab seda

heliplaati osta. Kreek õppis Peterburi konservatooriumis algul trombooni austria päritolu professori Franz Türneri juures ning hiljem heliloomingut läti muusika klassiku Jazeps Vītolsi ning Nikolai Tšerepnini ja Mihhail Tšernovi juures. Peterburi konservatooriumi muuseumi direktor Andrei Aleksejev-Boretski tegi huvitava ettekande Kreegi Peterburi-aja õpetajatest, nii Türnerist kui ka kõigist kolmest heliloojast. Põhjalik ülevaade valgustas ühtlasi Peterburi konservatooriumi ühe väljapaistvama tegelase, Nikolai Rimski-Korsakovi tegevuse haaret ja mõju. Muusikanäidetena kõlasid Vītolsi ja Tšerepnini teosed. Eriti võlus Vītolsi orkestrisüit "Kalliskivid".

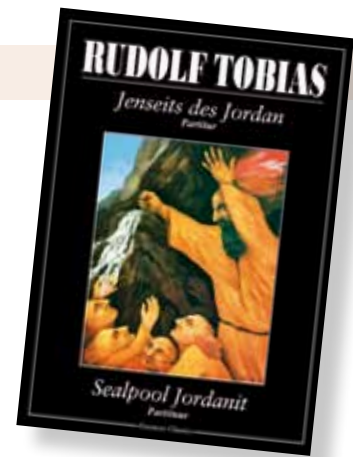
Alo Põldmäe

Ränd läbi aegade. Stseenid Otsa kooli 90. aasta juubeliks loodud muusikalist "Otsast alates". Libreto Villu Kangur, lavastus Reeda Toots, muusikajuht Siim Aimla. Etendus toimusid 26. novembrist kuni 1. detsembrini Tallinna Nukuteatris.

FOTOD ANDE KAALEP

ILMUNUD ON

Rudolf Tobias "Sealpool Jordanit" ("Jenseits des Jordan"). Moosese aaria ja "Kaevulaul". Partituur ja orkestrihääled.

Redigeerinud ja täiendanud Vardo Rumessen. Noodigraafika Valdo Preema, kujudus Tiina Sildre. Kirjastus Gehrmans Musikförlag / Estonian Classics (2009) www.estonianclassics.ee.

Kaane kujunduses on kasutatud Jüri Arraku maali "Mooses" (2000).

Rudolf Tobias töötas oma elu viimastel aastatel 1916–1918 oratooriumi "Sealpool Jordanit" kallal, millest jõudis enam-vähem lõpetada vaid kaks osa. Ülejäänud on visandid (500 lk), mis asuvad ETMMis.

Vello Jürnale pühendatud vokalistide konkurss

Pille Lill Muusikute Toetusfondi korraldatud Vello Jürnale pühendatud vokalistide konkurss toimus 27. novembrist 1. detsembrini Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ning Väike-Maarja Kultuurikeskuses. Konkursi finaali viidi läbi Estonia kontserdisaalis. Konkurssi hindas rahvusvaheline žürii koosseisus: Margareta Haverinen-Brandt (Soome), Oleg Orlovs (Läti), Pille Lill ja Ivori Ilja.

Konkurssi alustas kolmteist lauljat, teise vooru pääses neist üheksa (Geraldine Casanova, Eeva Hartemaa, Julia Lentsman, Hanno Mölderkiivi, Taavi Tampuu, Andrei Valikov, Maria Veretenina, Sirje Aleksandra Viise, Jie Yin). 1. detsembril Estonia kontserdisaalis toimunud finaalis võistlesid Geraldine Casanova, Eeva Hartemaa, Taavi Tampuu, Maria Veretenina ja Jie Yin (haigestus Hanno Mölderkiivi).

Tulemused:

I preemia – **Maria Veretenina** (sopran)

II preemia – **Taavi Tampuu** (bariton)

III preemia – **Eeva Hartemaa** (sopran)

Vello Jürna pere ja sõprade eripreemia – **Kristel Kurik** (sopran)

Konkursi laureaadid Maria Veretenina, Taavi Tampuu ja Eeva Hartemaa.

FOTOD ERAKOGUST

Ilus maa. Rannap ja Kosmikud.

Klaveripoeg & Soovikontsert
KLP06

Mul on Rein Rannapi ja Hando Runneli "Ilusa maaga" omad sotid. 1983. aastal, kui see rockkantaat Tartu muusikapäevadel publikuni jõudis ning pärast teist ettekannet Linnahallis ära keelati, olin alles algkooliõpilane. Nii et kui ma 1989. aastal soetasin firma Melodija värsket vinüüplaadi "Kiri sinises ümbrikus", kus lisaks mu toonase tohtu lēmiku Runneli enda sisse loetud luuletustele kõlas Urmas Alenderi, Kasekese ja Tallinna Koolinoorte Segakoori esituses "Ilus maa", olin päris pahviks löödud. Eleval-ärevalõndsaliiklul ärkamisajal polnud sellest sügavalt eestimeelsest teosest midagi kuulda, laulva revolutsiooni keskmes olid Alo Mattiiseni isamaalised laulud. Vinüül hakkas pidevast ketramisest juba krõbisema ja hüp-pama, selline vaimustus oli mul Rannapi ja Alenderi rokkivast mini-revolutsioonist. Kantaadi tänavusivistest *comeback*-kontsertidest ja värsket plaadi saatetekstist jääb mulje, et Kosmikud olid esimesed, kes 1983. aastal "igaveseks keelatud" (nagu Rannap väljendub) "Ilusa maa" välja kaevasisid. Päris nii see pole. 24. novembril 1998 kõlas teos Tartus Runneli 60. sünnipäeva pidustustel Tõnis Mäe ja Tartu Ülikooli Kammerkoori esituses, instrumentaalansambli juhina klaveril mõistagi Rannap. Eks ma laulsin ise toona TÜ kammerkooris, ega muidu seda rääkida teaks. Aga suhe "Ilusa maaga" muutus järjest isiklikumaks, nõudlikult kõrgete aldiipar-tiide piiksumiseni välja.

Nii et värsket Kosmikute, RAMI ja Ellerheina salvestuse kõrval on mul mõttes nii Alender kui ka Mäx. Vaieldamatult on praegune CD bän-

di- ja kooritausta poolest kõige kvaliteetsem. Lausa laitmatu. Aga ki-medalt kirklike ja teatraalse Alenderi ning lõpmatult nüansirikka, kõiki registreid valdava Mäxi kõrval jääb Kosmikute Hainzi vokaal kahvatuks. Ehk pidanuks Rannap teda proovides utsitama nagu superstaarisaate kohtunikuna lauljahakatisi? Rohkem värvi! Rohkem hullust! Mindagu lõpuni välja! Et ekstaasiks kaoks aru, kaoks aeg. Plaadi teine salvestis, samuti Runneli tekstidele loodud värsket kantaat "Taevas ja maa" võimaldab tänu bassbariton Priit Volmeri osalusele suuremaid kontraste. Laulupeohitte, nagu "Ilusa maa" nimilaul, võib tulla siitki.

Üht peab veel märkima. "Ilusa maa" luuletused on liiga ilusad, et neis nii palju trükivigu leida, nagu plaadi saateraamatukeses.

TRIIN TAEI

tõlkija ja Õhtulehe ajakirjanik

We Need to Repeat. Ingrid Lukas.

Ronin Rhythm Records
RON008

Peame olema rõõmsad selle üle, et 1994. aastal Šveitsi elama kolinud Ingrid Lukas otsustas jätta ujumise, millega ta aastaid tõsiselt tegeles, ning pühendas end jäägütult muusikale. Erinevalt spordist ei sõltu muusikas soorituse kvaliteet numbriliselt fikseeritud tulemusest, vaid pigem emotsioonist, mida see kuulajas tekitab. Lauljatar debüütalbum "We Need to Repeat" on võimas avang, ent isegi veel võimsama emotsiooni pakkus Lukase kontsert tänavusel "Jazzkaarel", mida nime-tasin toona hetkeemotsioonist haaratuna "klaasist helilaamade vabalanguseks". Olgugi et plaadil on te-

gu kaks korda suurema koosseisuga kui "Jazzkaarel"-aegsel duokontserdil, ei ole vähemalt kõlapildis olulisi erinevusi märgata. Gregor Freipanus puhkpillidel jääb peaaegu Corina Schranzi ülesanne on jääda tagaplaanile, ent kahe lauljatar vokaalne resonants oligi just see, mis möödunud aasta aprillis nii võimsalt mõjus. Schranzi ja Lukase tämbri-d on ka piisavalt erinevad.

Mitmekordne pöördumine rahvamuusika poole näitab, et Lukas ei ole oma juuri unustanud. *World-ethno-pop* eestipärase kastmes pakub äratundmisrõõmu, samas on see minimalistlikult maitsekas nagu ka plaadi kaasprodutsendi, Šveitsi pianisti ja helilooja Nik Bärtschi muusikaline kredo. Ja ma ei ütle seda ainult seetõttu, et Bärtschi projekt Ronin on minu jaoks olnud üks viimaste aastate suurimaid muusikalisi elamusi.

Võib-olla on asi meie ajastu küünilisuses, kuid laulutekstid mõjuvad ootamatult siirastena – eks Eesti võib tõesti kaugemalt vaadates mõjuda muinasjutumaana, nagu plaadil sisalduvas palas "Like Nowhere Else" jutustatakse. Oma nina ette nii hästi ei näe ja perspektiivitunne tuleb ainult koos distantseerumisega. Nii näiteks arutletakse ühes loos eesti meeste rahvuslike iseloomujoonte üle, kaaslaseks tõsiste talumeeste sõbralik kõrtsijorin, ent jõutakse lõpuks ikka lohutavale arusaamale, et hoolimata mõningatest puudustest on nad ometi "sarmikad ja armsad". Ingrid Lukas on tahes-tahtmata mitte ainult suurepärase muusik, vaid ka Eesti visiitkaart. Nagu Kristjan Randalu, Henri Peipman või mõni teine, kelle iga samm muusikuna ütleb maailmale midagi ka Eesti kohta. Ja on tore, et see sõnum on üdini positiivne.

IVO HEINLOO

jazzkriitik

Pilgrim's Song. Arvo Pärt. Voces Musicales, Tallinn Sinfonia, Risto Joost.

ERP 2309

Kuuldus, et noor dirigent Risto

Joost kavatses omaloodud amatöörkooriga välja anda plaadi Pärti loomingust, tekitas hämmingut. Seda enam, et plaadil olevad Arvo Pärti tuntud helitööd ("Ein Wallfahrtslied", "Magnificat", "Summa", "Nunc dimittis" ja "Te Deum") on professionaalide poolt klassikaks lauldud ja plaadistatud, ECMi plaat "Te Deum" (Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel) oli pikka aega koguni maailma klassikaalalbumite seas juhtpositsioonil ja Grammy nominent. Nüüd, kui plaat on valmis ja korduvalt üle kuulatud, on hämming asendunud vaimustusega. Imetlen siiralt ja õnnitlen Risto Joosti, kel oli söakust töö edukalt lõpule viia, kroonides plaadiga oma kümneaastast tööd kammerkooriga Voces Musicales. Teosed on reastatud nõnda, et orkestri esitatud palveteekonna laulu ja "Te Deumi" vahele jäävad kolm *a cappella*-laulu. Võimeka tudengite koorina alustanud Voces Musicales on tänu Risto Joosti talendile ja lauljate pühendumisele kasvanud üheks arvestatavaks, omanäoliseks ja väga laia repertuaariskaalaga kollektiiviks. Mainitud jooned on ka selle plaadi märksõnad. Voces Musicales noorte lauljate vokaalne võimekus jääb küll alla EFK-le (palun andeks võrdluse pärast, aga nii ambitsioonika plaadi puhul on see ehk omal kohal), kuid ansambli-tunnetus on suurepärase ja dirigendikuulekus ehk suuremgi kui professionaalidel. Dirigent teab oma määratus muusikaalsuses ja intelligentsuses, mida ta tahab, ja saab selle oma tohtu sisendusjõuga muusikutelt ka kätte. Kõikide teoste esituses on tunda suurt keskendumist, äärmiselt pühendumist sisseelamist. Koor kõlab ühtlaselt, instrumentaalselt ja kannab välja pikka hingamist nõudvad aeglased liinid, mis hakkavad enamasti kerima õhkõrnast

piano'st. Kauni terviku moodustab plaadi ulatuslikem teos "Te Deum" kolmele koorile, keelpilliorkestrile, ettevalmistatud klaverile ja tuuleharfile – Arvo Pärdi ülistuslaul suure loojale. Koori plusspool on puhas intonatsioon, tasakaalustatud deklamatsioon ja emotsionaalsed tõusud, samasuguse pühaliiku hoolega vormib orkester teose instrumentaalseid saarekesi. Kahtlemata on Voces Musicae esimene heliplaat silmapaistev saavutus.

KERSTI INNO

Klassikaraadio toimetaja

Mendelssohn, Kreek. Psalmid. Eesti Filharmoonia Kammerkoor. Daniel Reuss.

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Võib ette kujutada Haapsalu meistri Cyrillus Kreegi muhedalt muigavat nägu jälgimas oma loomingu renessansi – sada kakskümmend aastat pärast sündi. Kreeki see ei üllata: teadis ette, et tema aeg tuleb hiljem... Üllatunud oleme hoopis meie, suures avastamisrõõmus, et Kreek kõlab põnevamaltki kui maailmakuulus Mendelssohn.

Võimaluse kõrvutamiseks pakub Eesti Filharmoonia Kammerkoor koos peadirigent Daniel Reussiga, kes on ühendanud uuel albumil Mendelssohni ja Kreegi psalmid, kaalukaks lisandiks valik Kreegi vaimulikke rahvaviise.

Õeldu ei taha olla ülekohtune andeka Mendelssohni vastu, kes lahkus siit ilmast enam kui nelikümmend aastat enne Kreegi sündi. Eks Kreek olegi moodsam mees.

Paraku jõudis ta ka oma ajast ette ega saanud oma eluajal nautida sellist publiku vaimustust nagu Mendelssohn.

Kreegi psalmide avastamine jääb tegelikult juba EFK algusaega. On tähelepanuväärne, et ka Tõnu Kaljuste tööd jätkanud dirigendid pole saanud läbi Kreegita. Daniel Reussi lähenemine on värske, ta eristab huviga kõik liinid ja laseb need kooril välja laulda, nõudes filigraanset täpsust ja kaunist, voolavat vokaali. Muusikaline kude on kristalselt läbipaistev ja selgelt jälgitav. Koori diktsioon on suurepärase ning teksti nüansid hästi esile toodud. Kuulates ei teki kordagi mõtet, et dirigeerib inimene, kes eesti keelt ei mõista. Dirigendi mitte-eesti päritolu tuleb pigem kasuks – traditsioonide kütkeist vabana leiab ta uue lähene misnurga ka meil väga tuntud psalmidele. Huvitav on jälgida psalmi nr 22, mille tundelise ja paatosliku teksti on muusikasse valanud mõlemad heliloojad. Kreegi "Mu Jumal! Mikspärast oled Sa mind maha jätnud" on põhjamaiselt karge ja kurblik, suurte dünaamiliste kontrastide ja üllatusliku harmooniaga. Mendelssohni poole pikem "Mein Gott, warum hast du mich verlassen?" on tema loomingust selle plaadi põnevaim ja ulatuslikem dramaatiline kompositsioon, pärit hinnatud psalmitriost op 78. Mendelssohni tõlgitsemisel tuuakse kogu harmoonia ilu (kohati ilutsemine) esile lopsaka, leegitsevalt jõulise, samas tundliku vokaaliga. Nauditav on kuulata romantismile omaselt väikese vibrato'ga lõppevaid, selgelt välja lauldud fraase. Kaks meistrit eristuvadki peamiselt tundedetoonilt – Mendelssohnilt jääb kõrvu rohkem elurõõm, joovastus ja lohutus, Kreegilt piinavalt kaunid meloodiad ja karge harmoonia, eesti rahva hingehäda. *Bravisimo*, EFK ja Daniel Reuss!

KERSTI INNO

Estonia ooperihääled.

ERP 2409

Valminud on huvipakkuv heli- ja pildisalvestis, kus astuvad üles

seitseteist Rahvuskooper Estonia solisti: Riina Airene, Rauno Elp, Nadia Kurem, Oliver Kuusik, Andres Köster, Mart Laur, Juuli Lill, Helen Lokuta, Mart Madiste, Urmas Pöldma, Aare Saal, Rene Soom, Janne Ševtšenko, Jassi Zahharov, Valentina Taluma, Heli Veskus ja Priit Volmer. DVD sisaldab lauljate tutvustust ning katkendeid viimaste aastate lavastustest, CD tipptasemel esitusi, kuid ka küsimärgiga valikuid.

Oliver Kuusiku ja Jüri Alperteni juhitud orkestri stiilne Don Ramiro aaria "E allor..." Rossini "Tuhkatriinu" teisest vaatusest on äärmiselt särav sissejuhatus. Kõrgtessituuri mänglev valdamine, fraseeringu elegants, vokaaltehnilised nüansid (koloratuurid, trillerid, fileerimine) teeb luksusliku heliteose kuulamise nauditavaks. Samasse klassi kuulub Helen Lokuta esitatud Angelina aaria "Nacqui all'affanno..." sama ooperi teisest vaatusest. Lauljanna särav ja sillerdav häälekõla ning täiusliku täpsuse ja üleolekuga esitatud kaskaadid ärgitavad uudishimu: kuhu see äärmist tahtekindlust kiirgav noor interpreet edasi areneb? Ei saa varjata suurt rõõmu Janne Ševtšenko häälekäsitluse pideva arengu üle. Duetis Aare Saaliga (Mozarti "Don Giovanni") on ta sopran lopsakas, kuid samas graatsiline ja nüansirohke, ükski autori kirja pandud noodike ei lähe kaduma. Sama iseloomustab ka Despina osa "Cosi fan tutte" sekstetis, kus linavästrikuuna sahmardava persooni partii kõlab toredasti lopsakalt. Plaadi säravaim juveel on Wagneri "Tristani ja Isolde" orkestri sissejuhatus ning sellele järgnev Isolde elust lahkumise stseen "Mild und leise wie er lächelt..." kolmandast vaatusest. Jüri Alperteni demonstreerib kõikjal äärmist tundlikkust, tempera-

menti, head maitset ja stiilitunnet. Wagneri lõputult kulgev peenete nüanssidega teemaarendus on lummas ja Heli Veskuse esitus täiuslik – olemas on peaaegu kõik, mis vajalik selle helilooja muusika laulmiseks.

TIIU LEVALD

lauja ja pedagoog

... Evelin Pang.

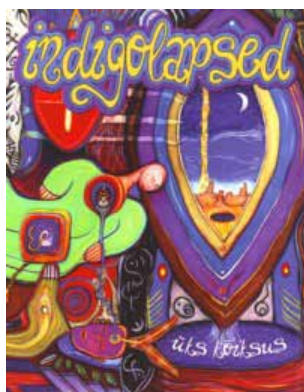
MFM Records 225200-070

Otsisin plaadiraamatust vastust sellele, miks esikalbumile just selline valik koduseid ja laenatud lugusid on jõudnud. Midagi ka leidsin, nimelt saadavad iga laulu lause- ja mõttekatked, või õigemini mälu- ja tundekatted. Näiteks: "Olin siis seitsmene... meeldis... väga... Tookord kodus ema mulle peapaela ka... punase... meeldis... väga..." (Heini Vaikmaa ja Rudolf Rimmeli laulust "Tunnete keel"). Või: "Entel-tentel... Onu Remuse jutud... The Beatles... Led Zeppelin... Ultima Thule... Minu kodune kasvatus..." (Riho Sibula ja Villu Kanguri loost "Muuseas"). Seega nähtavasti laulud, mis mingil hetkel on meeldinud ja meelde jäänud. Ülekaalus on eestimaine muusika (Joel Steinfeldi "Kaks südant", Fixi "Maailm muutub laisemaks", Rock Hoteli "Kohtumistund" jne), ka Sonny Bono, Serge Gainsbourgi ja Viktor Reznikovi laulud on eesti keeles.

Laulvad näitlejad on ülemaailmne fenomen (samamoodi nagu laulvad korvpallurid ja modellid – ka siin on meil Rauno Pehka ja Eha Urbsalu näol pretsedent olemas), kuid Eestis on see traditsioon eriti rikkalik. Ilma mitme põlvkonna laulvate näitlejateta oleks eesti muusika hoopis teistsugune, sest näitlejad toovad ka muusikasse oma teatraalsuse, erilise oskuse

“teksti anda”, rolli sisse minna ja lava valitseda. Evelin Pange esitustes selline teatraalne “vint” ei domineeri. Ta laulab kenasti, kuid arvestades, kui palju häid (või vähemasti paljutöötava potentsiaaliga) noori naislauljaid eesti muusikas praegu oma tähetundi ootab, näib, et särav näitlejanna samavõrd särava lauljakarjääri peale loota ei saa. Kvaliteetsed tööd tegevate stuudiomuusikute salvestused mõningate huvitavate leidudega valdavalt pop-jazzi võtmes arranžeringutest (Jürmo Eespere) kõlavad siledalt ja turvaliselt, kuid erilise eheduse ja isikupärata. Tulemus on meeldiv, aga mitte midagi enam.

JOOSEP SANG

Üks kõikus. Indigolapsed.

Indigolapsed

Selle 2005. aastal kokkusaanud bändi arvates on indigolapsed kõik ini-

mesed, kes oskavad enda sees elus hoida rutiinivaba väikest last ning avatud maailmapilti, kus kõik on võimalik. Keegi on öelnud ka, et kui suudad maailma totrusi nähes vihasumise asemel imestada, pole veel kõik kadunud. Ja Indigolapsed imestavadki, miks maailm ja inimesed on sellised nagu nad on. Miljon miksi.

Üks kõikus pole ükskõikus. See on Indigolaste kolmas üllitis, millel üleindigolapse, ilmahulkuri Tom Valsbergi gloobuse eri paiguse korjat ideed ja tähelepanekud, mis vormitud tema ja ta sõpre poolt kirevale kettale. Ikka silmi kirjaks võtvalt kirevale. Kirevase päralt! Väljast siiruviiruline, seest... kah siiruviiruline. Lauljad ja neid saatvad bongodjemb'e'd, sahinad ja kolinad, mitut sorti kitarrid, tšellod ja saksofonid muundavad kampsunis lehviva Tartu vaimu (ei, see pole Tartu bänd) õhulises kleidis unetüdrukaks. Sumedal ööl salmide valaja kaob suitsupahvaku saatel ja asub targutama argiteemadel. Väga tõsised inimesed rüüpad ookeani ääres vereveini, viskavad veits kanepist huumorit. Selgub, et maailm on ümmargune, selgub ka see, mis toimub kahesaja aasta pärast. Palju sõnu ja palju mõtteid, siis veel rohkem sõnu... Siis põgus põige multifilmimaailma, väike üllatus plaadi lõpus ning vokaalakustiline retk indigoilma ongi saanud õnneliku lõpu.

Aga kas kõik on siis üks või on kõike liiga palju?

MEELIS HAINSOO
muusik

KUULA KA NEID

Hõbehelid. Terje Terasmaa.

Terje Terasmaa TT CD 001

Löökpillimängija Terje Terasmaa musitseerib oma lemmikinstrumendil vibrafonil, saatjaks Urmas Lattikase ansambel, kitarristid Jorma Puusaag ja Heiki Mätlik, pianistid Siim Poll ja Margus Kappel ning viuldaja Arvo Leibur. Album sisaldab tuttavaid meloodiaid eesti kergemuusikast, aga ka ladina-ameerika muusikast ja jazzist.

A nam vsjo ravno. Eduard Toman.

MFM Records 225200-089

Populaarne laulev näitleja esitab klassikalistest nõukogude filmidest pärit meloodiaid, mis tuttavad mitmele põlvkonnale. Laulud, mis Tomani nostalgilises esituses kõlavad, toovad taas meelde sellised linateosed nagu “Kaukaasia vang”, “Kapten Granti lapsed”, “Kolm musketäri” ja “Briljantkäsi”.

Minul on. Venno Loosaare laulud lastele.

OÜ Turbotigu

Venno Loosaare lastelaulude plaadil esitavad tema viise nii kolme- kuni seitsmeaastased noored lauljad kui ka Ines, Koit Toome, Kaire Vilgats, Lea Liitmaa, Jaagup Kreem, Kristjan Kasearu, Karl Madis, Birgit Õigemeel, Jaan Elgula, Siiri Sisask, Ivo Linna, Gerli Padar, Bonzo, Tuuli Taul, Ewert Sundja, Lenna Kuurmaa, Riho Sibul ja Villu Tamme.

Jaanuar

Tallinnas

- 1. 01** kell 18 Uusaastakontsert: ERSO, Malena Ernman (metsosopran) ja Tõnu Kaljuste (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 2. 01** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus *
- 5. 01** kell 19 Andres Uiho (orel) Niguliste kirikus
- 6. 01** kell 19 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusopera Estonia
- 7. 01** kell 19 Verdi ooper "Traviata" Rahvusopera Estonia
- 8. 01** kell 19 Nixoni ballett Arnoldi muusikale "Kolm musketäri" Rahvusopera Estonia
- 8. 01** kell 21.30 Windpower NO99 džässiklubis
- 9. 01** kell 12 Orelipooltund: Tiit Kiik toomkirikus
- 9. 01** kell 17 Eliitkontserdid: Mikk Murdvee (viul), Age Juurikas (klaver) ja Henry-David Varema (tšello) Vene Kultuurikeskuses
- 9. 01** kell 19 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusopera Estonia
- 10. 01** kell 12 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusopera Estonia *
- 12. 01** kell 12 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusopera Estonia
- 13. 01** kell 19 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusopera Estonia
- 13. 01** kell 19 KontsertJazz: Estonian Guitar Octet Estonia talveaias
- 13. 01** kell 19 Eliitkontserdid: Indrek Vau (trompet) ja Peep Lassmann (klaver) Kadrioru lossis
- 14. 01** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusopera Estonia
- 14. 01** kell 19 Virtuosiid: Mika Väyrynen (akordion), Tallinna Kammerorkester ja Mikk Murdvee (dirigent) Mustpeade Majas
- 15. 01** kell 19 Beethoveni portree: ERSO, Sten Lassmann (klaver), Raivo Järvi ja Toomas Vavilov (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 15. 01** kell 19 Verdi ooper

- "Maskiball" Rahvusopera Estonia
- 15. 01** kell 21.30 Viljandi Guitar Trio feat. Robert Jürjendal NO99 džässiklubis
- 16. 01** kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
- 16. 01** kell 17 Meistrite Akadeemia: Oksana Sinkova (flööt) ja Lea Leiten (klaver) Vene kultuurikeskuse väikeses saalis
- 16. 01** kell 18 Annaliisa Pillak (metsosopran) ja Ralf Taal (klaver) raekojas
- 16. 01** kell 19 Eliitkontserdid: Uus Tallinna Trio koosseisus Harry Traksmann (viul), Marrit Gerretz-Traksmann (klaver) ja Kaido Kelder (tšello) Kadrioru lossis
- 16. 01** kell 19 Nixoni ballett Arnoldi muusikale "Kolm musketäri" Rahvusopera Estonia
- 16. 01** kell 19 Muusikalikontsert "Memory 2010" Estonia kontserdisaalis
- 16. 01** kell 19 Jõuluõhtu "Džäss+mood" Vene teatris
- 17. 01** kell 19 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusopera Estonia *
- 18. 01** kell 19 Valgevene riiklik ansambel Pesnarjõ Estonia kontserdisaalis
- 20. 01** kell 15 Noorte Meistrite Akadeemia. Kammermuusika pooltund: EMTA laulusakonna dots. Rostislav Gurjevi lauluklass: Anastassia Gorbatšova, Gaili Grüning, Irmeli Kannel, Kristel Jõesaar, Xing Zhen, Huang Wenjia, Li Xiang, Georg Gurjev, Sergey Smirnov, klaveril Merike Käver Eesti Rahvusraamatukogu fuajees
- 20. 01** kell 19 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusopera Estonia
- 21. 01** kell 15, 19 Flamencamor: Nene Montoya ja Maria Rääk Estonia kontserdisaalis
- 21. 01** kell 19 Verdi ooper "Traviata" Rahvusopera Estonia
- 21. 01** kell 19 Noored solistid: Tallinna Muusikakeskkooli solistid, Tallinna Kammerorkester ja Risto Joost (dirigent) Mustpeade Majas
- 21. 01** kell 21.30 Jazzliit: Tanel Ruben ja Victoria NO99 džässiklubis

- 22. 01** kell 17 Väikesed interpreetid keskraamatukogus: Tallinna Muusikakeskkooli õpilased Tallinna Keskraamatukogus
- 22. 01** kell 19 ERSO ooperigala: Dinara Alijeva (sopran), Roman Burdenko (bariton), ERSO ja Nikolai Aleksejev (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 22. 01** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusopera Estonia
- 23. 01** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
- 23. 01** kell 14 Klaver – võimas ja õrn: Holger Marjamaa (klaver) Tallinna Keskraamatukogus
- 23. 01** kell 16 Hortus Musicus Väravatornis
- 23. 01** kell 17 Eliitkontserdid. Improvisatsiooniline teos "MonoOoper": Anne-Liis Poll (laul) ja Anto Pett (klaver) Tallinna Kunstihoones
- 23. 01** kell 18 Henry-David Varema (tšello) ja Hanna Heinmaa (klaver) Mederi saalis
- 23. 01** kell 19 Verdi ooper "Maskiball" Rahvusopera Estonia
- 24. 01** kell 12 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusopera Estonia *
- 26. 01** kell 19 Keelpillikvartett Prezioso Estonia kontserdisaalis
- 27. 01** kell 19 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusopera Estonia
- 27. 01** kell 19 Brian Melvin East-West Rhythm Band Estonia talveaias
- 28. 01** kell 20 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" (esietendus) Rahvusopera Estonia
- 29. 01** kell 19 ERSO, Håkan Hardenberger (trompet) ja Dmitri Slobodenjuk (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 29. 01** kell 19 Balletiõhtu: U. Scholzi "Teine sümfonia" Schumanni muusikale, T. Härmi "Pélleas ja Mélisande" Schönbergi muusikale, N. Christe "Enne öö saabumist" Martinu muusikale Rahvusopera Estonia
- 29. 01** kell 19 Webberi muusikal

- "Evita" Nokia kontserdimajas
- 29. 01** kell 21.30 Jazzliit: Liina Saar Group NO99 džässiklubis
- 29. 01–6. 02** XXI Barokkmusika festival
- 30. 01** kell 12 Orelipooltund: Gustav-Leo Kivirand toomkirikus
- 30. 01** kell 19 Tallinna Filharmonikud, Anu Komsa (sopran), Ramin Bahrami (klaver), Indrek Vau (trompet), Gordana Josifova-Nedelkovska (oboe) ja Andres Mustonen (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 30. 01** kell 19 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvusopera Estonia
- 30. 01** kell 19 Webberi muusikal "Evita" Nokia kontserdimajas
- 31. 01** kell 12 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusopera Estonia
- 31. 01** kell 16 Ramin Bahrami (klaver) Mederi saalis
- 31. 01** kell 19 Vokaalansambel Stile Antico Niguliste kirikus

Tartus

- 2. 01** kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate Aastate Vennaskond Vanemuise väikeses majas *
- 5. 01** kell 12, 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" Vanemuise suures majas
- 6. 01** kell 18 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Vanemuise suures majas
- 8. 01** kell 19 Muusikalikontsert "Memory 2010" Vanemuise kontserdimajas
- 9. 01** kell 12, 18 Vai "Kuidas kuninga kuu peale kippus" Vanemuise suures majas
- 9. 01** kell 19 Muusikalikontsert "Memory 2010" Vanemuise kontserdimajas
- 10. 01** kell 16 Ballett "Kevade" Vanemuise suures majas
- 10. 01** kell 19 Svjata Vatra Genialistide klubis *
- 12. 01** kell 19 Styne'i muusikal "Sugar ehk džässis ainult tüdrukud" Vanemuise suures majas

13. 01 kell 12 "Lotte ja Bruno muusikatund" Vanemuise väikeses majas

13. 01 kell 19 Puccini ooper "Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas

14. 01 kell 19 KontsertJazz: Estonian Guitar Octet Vanemuise kontserdimajas

14. 01 kell 19 Ábrahâmi operett "Savoy ball" Vanemuise suures majas

16. 01 kell 14 Salong "Kes sa oled...?": Alo Ritsing Laulupeo-museumis

16. 01 kell 19 Beethoveni portree: ERSO, Sten Lassmann (klaver), Raivo Järvi ja Toomas Vavilov (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

17. 01 kell 16 Valgevene riiklik ansambel Pesnjarõ Vanemuise kontserdimajas

*

20. 01 kell 19 Vassili Medvedjevi ballett "Onegin" Pjotr Tšaikovski muusikale Vanemuise suures majas

21. 01 kell 12, 18 Vai "Kuidas kuningas kuu peale kippus" Vanemuise suures majas

21. 01 kell 19 Massenet' ooper "Manon" Vanemuise väikeses majas

21. 01 kell 21.30 Viljandi Guitar Trio feat. Robert Jürjendal Genialistide klubi džässiklubis

23. 01 kell 19 Webberi muusikal "Evita" Vanemuise suures majas

24. 01 kell 19 Webberi muusikal "Evita" Vanemuise suures majas

24. 01 kell 16 Flamencamor: Nene Montoya ja Maria Rääk Vanemuise kontserdimajas

*

27. 01 kell 19 Keelpillikvartett Prezioso Tartu Ülikooli aulas

27. 01 kell 19 Styne'i muusikal "Sugar ehk džässis ainult tüdrukud" Vanemuise suures majas

28. 01 kell 19 Verdi ooper "Rigoletto" Vanemuise väikeses majas

30. 01 kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate Aastate Vennaskond Vanemuise väikeses majas

Pärnus

9.–31. 01 Pärnu nüüdismuusika päevad

10. 01 kell 19 Muusikalikontsert "Memory 2010" Pärnu kontserdimajas

14. 01 kell 19 Beethoveni portree: ERSO, Sten Lassmann (klaver), Raivo Järvi ja Toomas Vavilov (dirigent) Pärnu kontserdimajas

22. 01 kell 19 Flamencamor: Nene Montoya ja Maria Rääk Pärnu kontserdimajas

23. 01 kell 19 Akordionikvintett: Veiko Rea (akordion), Pirit Rea (viul), Pärnu Linnaorkestri trio: Anu Mänd (viul), Tatjana Günter (viul) ja Heli Sommer (tšello) raekojas

28. 01 kell 19 Tants ja armastus: Pärnu Linnaorkester, Lukas Groen (dirigent) Pärnu kontserdimajas

29. 01 kell 19 Ramin Bahrami (klaver) Pärnu kontserdimajas

Jõhvis

15. 01 kell 19 Muusikalikontsert "Memory 2010" Jõhvi kontserdimajas

16. 01 kell 17 Valgevene riiklik ansambel Pesnjarõ Jõhvi kontserdimajas

23. 01 kell 17 Flamencamor: Nene Montoya ja Maria Rääk Jõhvi kontserdimajas

30. 01 kell 17 Vokaalansambel Stile Antico Jõhvi kontserdimajas

Viljandis

14. 01 kell 13 Kontsertkohtumine Ivo Linna ja Antti Kammistega Pärimusmuusika Aidas

19. 01 kell 21.30 Viljandi Guitar Trio feat. Robert Jürjendal Viljandi džässiklubis

22. 01 kell 19 Eesti rahvajutte ja pärimusmuusikat Piret Pääri ja Cätlin Jaago esituses Pärimusmuusika Aidas

23. 01 kell 11 Pärimushommik lastega peredele. Ukraina pärimus- pille, -muusikat ja temperamenti tutvustab Ruslan Trochynskyy Pärimusmuusika Aidas

30. 01 kell 18 Karksi-Nuia muusikakooli pärimusmuusikaansambli

Tuulepuu plaadiesitluskontsert Pärimusmuusika Aidas

Mujal Eestis

22. 01 kell 21.30 Viljandi Guitar Trio feat. Robert Jürjendal Rakvere teatri kohvikus

23. 01 kell 17 Hingemuusika: tšellokvartett C-Jam Koigi mõisas

28. 01 kell 19 Viljandi Guitar Trio Värska kultuurikeskuses

29. 01 kell 19 Viljandi Guitar Trio Ahja noortekeskuses

Muusikasaated Eesti Televisioonis

1. 01 Viini Filharmoonikute uusaastakontsert

1. 01 Hennessy uusaastakontsert

7. 01 Muusikadokumentaalfilm "Kunstide vaim" (Austria, 2009)

9. 01 Viini Filharmoonikute kontsert Shanghais 2009 (Austria, 2009) ETV 2

14. 01 Muusikadokumentaalfilm "El

Sistema" (Saksamaa, 2009)

16. 01 Simon Bolivari Venetsueela Noorte Sümfooniaorkester Luzerni Lihavõttefestivalil 2007. aastal (Prantsusmaa-Saksamaa, 2007) ETV 2

23. 01 "Helisev maja" (Eesti, 2009) ETV 2

23. 01 Venetsueela brassansambel Gran Fanfare (Saksamaa, 2007) ETV 2

24. 01 Tantsufilm "Roxana" (Kanada, 2006)

28. 01 Tantsufilm "Teine raam" (Prantsusmaa, 2006)

31. 01 Tantsufilm "Teine" (Eesti-Island, 2005)

Andmed on kontrollitud 14. detsembril. Täpsem info kodulehekülgedel.

NB! Veebruari kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. jaanuariks aadressil kai.tamm@ema.edu.ee.

ja **MARTELL** esitlevad

SHUVED OOPERIÕHTUD

Nokia Kontserdimajas

Giuseppe Verdi

LA TRAVIATA

(salvestus La Scala ooperiteatrist)

14. jaanuar 2010
kell 19.00

Giuseppe Verdi

OTHELLO

(salvestus Salzburgi Ooperifestivalilt)

4. veebruar 2010
kell 19.00

Giacomo Puccini

LA BOHÈME

(film)

18. märts 2010
kell 19.00

PILETID NÜÜD MÜÜGIL!

Postimees Raadio SOBIIS NOKIA Kontserdimaja Nokia Concert Hall TICKETPRO www.ticketpro.ee www.fbi.ee

otsakood

barokist~~ro~~rokini

Kontserdisari

Päikeseloojangu kontserdid

P 17.01.2010 kell 15 – “Loojumatud klaverilood 4-le ja 6-le käele”
Otsa kooli klaveriõpetajad: Piret Väinmaa, Maie Koldits, Jelena Elkind

L 20.02.2010 kell 17 – "Orkestrite plejaad"
Otsa kooli keelpilli- ja puhkpilliorkester

L 20.03.2010 kell 18 – “Andekuse etalon”
Round Table'i konkursi laureaadid

L 17.04.2010 kell 19 – “Jubalinnud”
Otsa kooli rütmimuusika õpilased

P 16.05.2010 kell 20 – “Risti-rästi 2”
Hooaja lõppkontsert!

Orel – miks ta selline on?

PILL

KRISTEL AER
organist

Mis liikus ühe inseneri peas, kes elas umbes aastatel 270.–250. e. m. a Aleksandrias ja mõtles välja **hydraulise**, vesioreli, meie pillide kuninga esiisa? Inseneri nimi oli **Ktesibios**, tema erialaks suruõhu kasutamine pumpades ja katapultides; viledesse õhu juhtimiseks kasutas ta vett. Miks ta leiutas orelit? Oli tal lihtsalt igav? Või meeldis Ktesibiosele hoopis vabal ajal aulost puhuda, ja kuuldus veepumba torudest õhu liikumisel tekkivaid häáli, tekkis tal mõte, kuidas saaks oma pilli pumbamehhanismi abil mängida...?

Ktesibiose enda tekste ei ole säilinud, küll aga on olemas roomlase **Vitruviuse** antiikse hydraulise ehituse kirjeldused meie ajaarvamise esimestest sajanditest. Vitruviuse kirjeldatud instrumendil on kõik orelit põhiosad olemas: tuulesüsteem (eks ole ilus eestikeelne sõna!) õhu viledesse juhtimiseks, mängumehhanism, tuulepõhi (n-õ õhukast, kanalite süsteem, mille peal viled seisavad), registritraktuur (eri kõlavärviga vileridade kasutamiseks) ja vilestik.

Üks selline vesiorel on leitud eelmise sajandi 30ndatel aastatel meile suhteliselt lähedalt, Vana-Rooma impeeriumi aladelt **Aquincumist**, praeguse Ungari pealinna Budapesti eeslinnast. See vana instrument on dateeritud 228. aastasse m. a. j. Internetis Aquincumi muuseumi peale klõpsates saab muu hulgas kuulda isegi rekonstrueeritud pilli kõla.

Seistes mõne tänapäevase orelit ees, võib vabalt ennast ajamasinasse kujutleda, sest instrumendi põhiolemus on paari aastatuhande jooksul ikka samaks jäänud. Jätkuvalt on vajalik tuul, st suruõhk, mis viled helisema paneb, koht, kust orelimängija pilli mängida-juhtida saab, registrivalimissüsteem ning vilestik, mis seisab tuulepõhja(de)l. Inimene ise aga on oma muusikaliste taotlustega orelit nii suureks ajanud, et selle mängimiseks on tulnud ikka uusi ja uusi lisaseadmeid välja mõelda.

Maailma suurima orelit tiitli eest võitleb kaks orelit Ameerika mandril. Üks neist asub Atlantic City Convention Hallis ning sel on 7 manuaali (ehk kätega mängitava klaviatuuri) ja pedaali (ehk jalgadega mängitava klaviatuuri) jaoks kokku 337 registrit. Teine suurimastest on Philadelphias 7-korru-selises kaubamajas asuv Wanamakeri orel.

Maailma suurim – seitsme manuaaliga orel asub Ameerika Ühendriikides Atlantic City Convention Hallis.

FOTO INTERNETIST

Sellel on 6 manuaali ja pedaali ning 396 registrit. Atlantic City orelil on küll rohkem vilesid, kuid kahjuks ei ole suurem osa pillist töökorras. Wanamakeri orel läbis aga hiljuti noorenduskuuri (tema valmimisaeg on 1904. aasta) ja tervitab kaubamaja külalastaid igal hommikul! Me siin Eestis pole kunagi selle peale tulnud, et ostukeskusesse peaks orelit ehitama, ja ehk on nii paremgi...

Eesti suurim orel asub Tallinnas Kaarli kirikus (3 manuaali, pedaali, 81+3 laenuregistrit), suuruselt järgmine on Tallinna toomkiriku orel (71+2 registrit). Nende pillide mängimisel saab dünaamilisi efekte lisada sisseehitatud “gaasipedaali” ehk generaalcrescendo-rulli abil. See on rullikujuline seade, mis jalaga ühes või teises suunas rullides lisab või vähendab kiiresti helitugevust. Lisaks sellele on nende orelite puhul võimalik kasutada ka kombinatsioone ehk mälusid – tänapäevase arvutisüsteemi vanemat varianti. Uutel suurtel orelitel on arvuti aga väga tihti juba sisse ehitatud, selle abil võib programmeerida kogu orelikontserdi kõlavärvid nii, et organist vajutab mängides käe või jalaga vaid ühte kindlat nuppu ja orel lülitab ennast ise ümber. Samuti saab kontserdi soovi korral salvestada ning orelit isegi omapead mängima panna.

Aga mida arvukamad ja keerulisemad on lisad, hõlbustajad, kombinatsioonid, efektid ja tulevärk, seda suuremaks muutub

tõenäosus, et “laps on pesuveega välja visatud”. Väline sära võib muutuda tähtsamaks kui sisu. Mis see sisu siis on? Mis jääb orelit kuulajatele kõige rohkem meelde, jätab neisse parimal juhul kustumatu jälje?

See on orelit kõla.

Mingil hetkel, pärast seda, kui orelid eelmise sajandi algul aina orkestraalsemaks ja suuremaks muutusid, avastati, et vanadel, väikestel, originaalsena säilinud instrumentidel on väga ilus kõla. Kahjuks aga ei mäletatud enam täpselt, kuidas see oli saavutatud. Nõnda hakati vanade väärtuste poole tagasi pöörduma, unustatud tarkusi katseeksituse meetodil otsides. Mõned otsivad siiani... Teised aga unistavad uuest oreliehitusfilosoofiast. Näiteks soome helilooja Jouko Linjama kujutab tulevikuoletit ette kirikuruumi 17-osaliselt laiali asetatuna, igal osal oma karakter ja palju kõlavärvi võimalusi.

Peab kindlasti mainima, et orelit mängumehhanism on pilli olulisim osa, mis mõjutab iga konkreetse instrumendi puhul ka repertuaarivalikut. Mehaanisel pillil saab hästi mängida suuremat osa orelirepertuaarist, kuid 19.–20. sajandil kirjutatud, oluliselt juba klaveritehnikal põhinevat romantilist repertuaari on parim mängida pneumaatilise traktuuriga pillil, mis selle jaoks ju algselt mõeldud oligi. Igal ajastul on lähtuvalt orelit olnud oma iseloomulikud mänguvõtted, mida praeguse aja professionaalsed organistid ka tunnevad ja kasutada oskavad.

Albert Schweitzer on öelnud: “Ärge laske ennast eksiteele viia! Nagu orelid, nõnda ka organistid. Ühelgi teisel instrumendil pole kunstnikule sellist mõju. Täiuslikud orelid muudavad organiste täiuslikumaks, ebataiuslikud süvendavad puudusi ja vale-virtuoossust. Selle vastu pole abi ei andest ega ka geniaalsusest. Orelikunst on alati oreliehituskunsti tulemus.”

Eestisse on lähiaastatel tulemas mitu suuremat orelit, mis toovad kindlasti kaasa palju uusi ja huvitavaid lahendusi, erilisi kõlavärve. Samas tasuks aga vahelduseks põigata kuhugi maa- või linnakirikusse, kus seisab vana orel, ning kuulata tema kõlameailma – kui ta ikka juhtub korras olema ja kui keegi teda mängida oskab – ning leida sealt võib-olla midagi, mille olemasolu ei osanud aimatagi.

ECM
records

Duo Trovesi-Coscia

Round About Weill

muusikafestival

TÄIUSLIK VAIKUS
18.-21. veebruar 2010

18.02 kell 20 KUMU auditorium
UMA

Aleksei Saks trompet ja corno da caccia
Robert Jürjendal kitarr, live-elektronika
Andi Pupato Šveits trummid ja löökpillid
Casper Øbro Taani video

19.02. kell 20 Mustpeade maja
Duo Trovesi-Coscia

Round About Weill
Gianluigi Trovesi piccolo- ja altklarnet
Gianni Coscia akordion

20.02 Tartu Jaani kirik kell 17

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Dirigent **Daniel Reuss**
Pärt "Kanon Pokajanen"

20.02 Mustpeade maja kell 20

Trovesi Ottetto

Fugäce (Monteverdi ainetel)

21.02 Niguliste kirik kell 14

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Dirigent **Daniel Reuss**
Pärt "Kanon Pokajanen"

www.filharmoonia.ee

INFO tel. 669 9940

